

Dominik Antonowicz
Jakub Kosowski
Ryszard Koziołek
Anna Machnikowska
Michał Miłoś
Tomasz Pietrzykowski
Adam Szot

Statut 2.0

Koncepcja porządku ustrojowego
akademickiej uczelni publicznej

Raport został przygotowany przy współpracy naukowców z następujących uczelni:

Raport został sporządzony ze środków publicznych w ramach programu „Dialog” nr 0224/2018

Spis treści

WPROWADZENIE	4
STRATEGIA ROZWOJU	7
USTRÓJ UCZELNI	9
1. UWAGI WPROWADZAJĄCE	9
2. MODEL ORGANIZACJI UCZELNI	11
3. ORGANY UCZELNI	16
3.1. Rektor	16
3.1.1. Kompetencje rektora	16
3.1.2. Wybór rektora – kolegium elektorów	16
3.1.3. Nadzór nad aktami wewnętrznymi	20
3.2. Rada uczelni	21
3.2.1. Kompetencje rady uczelni	21
3.2.2. Skład rady uczelni	23
3.2.3. Powoływanie i odwoływanie członków rady uczelni ..	25
3.2.3. Modele funkcjonowania rad uczelni	26
3.2.5. Rada uczelni a senat i rektor	28
3.3. Senat	28
3.3.1. Status prawny senatu	28
3.3.2. Skład senatu i wybory członków senatu	30
3.3.3. Zasady i tryb funkcjonowania senatu	33
3.4. Komisje do spraw stopni naukowych (stopni w zakresie sztuki)	34
3.5. Rzecznik praw i wartości akademickich (ombudsman)	34
4. Inne podmioty w strukturze uczelni	36
4.1. Kolegium zarządcze (zarząd uczelni)	36
4.2. Członkowie kolegium zarządczego (prorektorzy)	37
4.3. Komisje do spraw jakości kształcenia oraz komisja do spraw doskonałości naukowej	40
4.3.1. Komisje do spraw jakości kształcenia	41
4.3.2. Komisja doskonałości naukowej	42
4.4. Koordynatorzy dyscyplin	43
4.5. Dyrektor do spraw administracyjnych	44
4.6. Dyrektor finansowy (kwestor/ /główny księgowy)	44
4.7. Dziekani i kierownicy innych jednostek organizacyjnych uczelni	45
5. Administracja uczelni	46
6. Tryb nadawania regulaminu organizacyjnego	47
KSZTAŁCENIE STUDENTÓW	48
Nowa organizacja procesów kształcenia	49
Koordynatorzy kierunków	50

SZKOŁY DOKTORSKIE	52
Funkcjonowanie szkół doktorskich w proponowanym modelu	54
NADAWANIE STOPNI NAUKOWYCH	57
Komisje do spraw stopni naukowych (stopni w zakresie sztuki)	57
Nadawanie stopnia doktora habilitowanego	58
TYTUŁ DOKTORA HONORIS CAUSA	60
PRACOWNICY UCZELNI	61
1. Grupy i rodzaje stanowisk pracowników uczelni	62
1.1. Grupy i rodzaje stanowisk nauczycieli akademickich oraz wymagania kwalifikacyjne dla poszczególnych stanowisk.	62
1.2. Dyplomowani bibliotekarze oraz dyplomowani pracownicy dokumentacji i informacji naukowej	69
1.3. Pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi	70
2. Nawiązanie stosunku pracy z pracownikiem uczelni	70
3. Obowiązki oraz ocena okresowa nauczycieli akademickich	73
4. Czas pracy nauczycieli akademickich	75
5. Wynagrodzenia pracowników uczelni	75
6. Urlopy pracowników uczelni	76
7. Nagrody i stypendia dla pracowników uczelni	76
8. Inne kwestie regulowane w rozdziale ustawy, dotyczące pracowników uczelni	77
MIENIE I GOSPODARKA FINANSOWA UCZELNI	78
DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA UCZELNI I KOMERCJALIZACJA WYNIKÓW DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ	82
ORGANIZACJE STUDENCKIE I DOKTORANCKIE	85
Bezpieczeństwo i porządek w uczelni	87
ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA NAUCZYCIELI AKADEMICKICH	92
ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA STUDENTÓW I DOKTORANTÓW	95
TRANSPARENTNOŚĆ I JAWNOŚĆ W DZIAŁANIU UCZELNI	99

Wprowadzenie

Prezentowany dokument jest autorską koncepcją porządku ustrojowego uczelni publicznej, która stara się wykorzystać możliwość autonomicznego kształtowania wewnętrznego ładu organizacyjnego pod rządami przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹. Jest zatem pewnym pomysłem dotyczącym porządku ustrojowego, któremu towarzyszy (w części B) pakiet przepisów statutowych. Dokument jako całość ma być przede wszystkim inspiracją, skłaniać do krytycznej refleksji i oferować konkretne rozwiązania organizacyjne, ale również stanowić punkt odniesienia dla wspólnot akademickich pracujących nad projektowaniem statutów uczelni publicznych. Mamy nadzieję, że z jego pomocą przygotowywanie statutów uczelni będzie odbywało się z myślą o realizacji ich misji oraz strategii, a nie było mechanicznym odtwarzaniem ukształtowanych przez dekady struktur organizacyjnych.

Formalnie dokument jest autorskim pomysłem i tylko tak należy go odczytywać. Wynika to z przekonania, że nie ma sensu (i potrzeby) tworzenia jednego 'wzorcowego' statutu. Sama koncepcja 'wzorcowego statutu' pojawiła się zresztą w bardzo niekorzystnych dla polskiego szkolnictwa wyższego ustawach z 1951 roku (art. 5 ust. 2) czy choćby poprawkach do Ustawy o szkolnictwie wyższym z 1985 roku (art. 9 ust. 1). Poza tym nie ma jednej 'wzorcowej' uczelni, a wręcz przeciwnie – instytucje szkolnictwa wyższego mają różne struktury, profile, a także dysponują odmiennym potencjałem. Taki dokument – poza niefortunnymi konotacjami historycznymi – musiałby zostać napisany na dużym poziomie ogólności albo też zawierać ogromną liczbę wariantów uwzględniających organizacyjną różnorodność polskich uczelni.

Autorski charakter tego dokumentu wyraża się w trzech wymiarach. Po pierwsze, odwołuje się do określonego typu uczelni – instytucji publicznych, akademickich, o dużej złożoności organizacyjnej oraz silnym profilem badawczym. Wybór ten jest podyktowany zarówno naszą asymetrycznie dużą wiedzą na temat funkcjonowania takich właśnie uczelni, jak i doświadczeniem uczestnictwa w procesach zarządczych. W ten sposób – niejako naturalnie – proponowane rozwiązania będą najbardziej przystawały do uczelni, w których na co dzień funkcjonujemy, to znaczy dużych publicznych uczelni akademickich, choć jednocześnie w wielu miejscach tego dokumentu pojawiają się rozwiązania wariantowe

¹ Dz.U. z 2018 r. poz. 1668 z późniejszymi zmianami; przywoływana dalej w tekście także skrótem jako „PSWiN”.

we, które pozwalają na wybór poszczególnych propozycji i dostosowanie ich do profilu dowolnej uczelni.

Po drugie, dokument został oparty na wybranych przez nas trzech podstawowych wartościach (priorytetowych cechach) nowej struktury uczelni. Są nimi: (a) sterowalność powiązana ze sprawnością elementów dedykowanych realizacji strategii rozwoju uczelni; (b) transparentność procesu podejmowania decyzji zarządczych; (c) rozliczalność osób odpowiedzialnych za realizację strategii i wynikającej z niej polityki rozwoju uczelni. Naturalnie można sobie wyobrazić zupełnie inną kombinację wartości (priorytetowych cech) towarzyszących tworzeniu koncepcji porządku ustrojowego, ale naszym zdaniem te wskazane wyżej wyrażają główne kierunki reform przyświecających autorom Konstytucji dla Nauki. Dlatego konsekwentne i kompleksowe kierowanie się tymi wartościami było podstawowym kryterium wyboru poszczególnych rozwiązań zawartych w prezentowanej w niniejszym dokumencie koncepcji porządku ustrojowego akademickiej uczelni publicznej, którą określiliśmy mianem Statutu 2.0.

Po trzecie, dokument jest efektem intensywnych dyskusji prowadzonych w ramach dużego zespołu badawczego, którego poszczególni członkowie prezentowali (zwłaszcza na początku) niekiedy daleko odmiennie wizji ustrojowe, stąd ostateczny kształt dokumentu jest również wynikiem wielu trudnych kompromisów między jego współautorami.

Ustawa PSWiN nakłada na uczelnie wymóg przyjęcia nowych rozwiązań statutowych do końca września 2019 roku, które naszym zdaniem powinny być przyczynkiem do głębszej refleksji wspólnot akademickich nad kształtem oraz sposobem organizacji uczelni w kontekście realizowanej przez nie misji oraz strategii. Z tego powodu wiele z proponowanych rozwiązań może być uznanych za radykalne, idące wbrew utartym schematom, zakorzenionym w konserwatywnej kulturze akademickiej, gdyż oferują niekiedy zupełnie nowe spojrzenie na strukturę oraz logikę funkcjonowania instytucji szkolnictwa wyższego w Polsce. Zakładamy, że część z prezentowanych rozwiązań może być początkowo trudna do przyjęcia, ale ich lektura ma skłonić do pogłębionej refleksji na temat możliwości innej niż dotychczasowa organizacji i funkcjonowania instytucji szkolnictwa wyższego.

Jednocześnie dla lepszego odbioru tego dokumentu, to znaczy komunikacji z odbiorcami, których większość zapewne będzie wywodziła się ze społeczności akademickiej, została użyta dotychczasowa terminologia, np. „wydział”, „dziekan”, „prorektor”, „kanclerz”. Jesteśmy świadomi, że język organizuje nasze myślenie o świecie, a używanie kategorii tak głęboko zakorzenionych w polskim szkolnictwie wyższym może stanowić duże ograniczenie w zmianie perspektywy patrzenia na uczel-

nie, jednak dla lepszej czytelności proponowanych rozwiązań Statut 2.0 posługuje się nazwami „wydział” (jako wewnętrzna jednostka organizacyjna I poziomu), którym kieruje „dziekan”, a także „instytut” (jako wewnętrzna jednostka organizacyjna II poziomu), na czele którego stoi „koordynator dyscypliny” (kierujący instytutem, w którym uprawiana jest dana dyscyplina). Niezależnie od tych podstawowych typów jednostek wewnętrznych jako równoległe jednostki wewnętrzne I poziomu w uczelni funkcjonować powinny szkoły doktorskie kierowane przez „dyrektora”.

Nazewnictwo przyjęte w Statucie 2.0 ma jednak charakter jedynie porządkowy, a znane z dotychczasowego modelu uczelni nazwy odnoszą się do zasadniczo odmiennych pod wieloma względami rozwiązań i instytucji. Analogiczna sytuacja dotyczy funkcji prorektorskich, które w przyjętej propozycji nie mają charakteru kadencyjnego, gdyż są narzędziem delegowania przez rektora określonych zakresów zadań (z uwagi na zdecydowane poszerzenie obowiązków rektora) i mogą przyjmować różne nazwy w zależności od uczelni (w tym np. członków zarządu uczelni). Podkreślić należy zatem, że wszystkie używane w dokumencie nazwy są jedynie przykładowe, a ich modyfikacje będą zależały od decyzji podejmowanych przez poszczególne uczelnie. Powinny one jednak uwzględniać różnice horyzontalne w funkcjach i zasadach działania poszczególnych jednostek I i II poziomu i być odpowiednio zróżnicowane co do nazwy (np. wydział/kolegium/centrum badawcze/szkoła).

STRATEGIA ROZWOJU

Kierunek zmian w polskim szkolnictwie wyższym zapoczątkowany przez Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wpisuje się w szerszy kontekst przemian ustrojowych w europejskim szkolnictwie wyższym. Proces ten określany jest jako transformacja uczelni w stronę „**zwartych organizacji**”², które cechuje szeroka autonomia organizacyjna względem reguł narzucanych przez otoczenie zewnętrzne oraz swoboda dysponowania posiadanymi zasobami, w tym zwłaszcza ludzkimi oraz finansowymi. Fundamentem tej transformacji jest nadanie uczelniom rzeczywistej podmiotowości w kształtowaniu własnego profilu, struktury oraz wyznaczaniu kierunku rozwoju. Uczelnie zyskują sterowność, a więc możliwość realnego określania własnego miejsca (jako uczelni) wobec innych podmiotów. Zwartość organizacji – w przypadku uczelni mająca zapewnić **realną zdolność definiowania i prowadzenia swojej polityki rozwoju** – oznacza przede wszystkim przesunięcie efektywnego ośrodka wykonawczego na poziom centralny organizacji (rektor, rada, senat), a także wzrost znaczenia kluczowych procedur zarządczych, prowadzonych z udziałem zdecydowanie mniejszej liczby podmiotów niż dotychczas. Odbywa się to poprzez zawężenie znaczenia silnie wcześniej rozproszonych ośrodków władzy, osadzonych w różnych częściach uczelni, i dotyczy nie tylko organów reprezentujących nauczycieli akademickich, lecz także administracji.

Odejście od kształtującego się przez dekady modelu uczelni jako ‘organizacji rozproszonej’³ pozwala na przezwycięzenie charakterystycznej dla takiego typu instytucji słabej zdolności do reagowania na zmiany, a także zjawiska ukierunkowania uczelni przede wszystkim ‘do wewnątrz’ – to jest na realizację wypadkowej interesów i preferencji partykularnych grup i mikrośrodków, nierzadko kosztem pozostałej części wspólnoty danej uczelni. Model ten narzucany był ‘regulowanym porządkiem’ uczelni, w którym jej wewnętrzny ustrój stanowił część odgórnie (legislacyjnie) zdefiniowanego systemu, detalicznie regulowanego ustawami i rozporządzeniami. Obecne zmiany umożliwiają dostosowanie wewnętrznych zasad ustrojowych poszczególnych uczelni do kształtu odzwierciedlającego wypracowany przez wspólnotę każdej z nich **punkt równowagi** pomiędzy procesami decyzyjnymi typu „top-

² Koncepcję „organizacji zwartych” zacerpnęliśmy z pracy Franka W. Lutza pt. „Tightening up Loose Coupling in Organizations of Higher Education” opublikowanej w *Administrative Science Quarterly*, Vol. 27, No. 4 (1982), s. 653–669.

³ Koncepcję „organizacji rozproszonych” zacerpnęliśmy z pracy Karla E. Weicka „Educational Organizations as Loosely Coupled Systems” opublikowanej w *Administrative Science Quarterly*, Vol. 21, No. 1 (1976), s. 1–19.

-down”, służącymi efektywnej realizacji polityki rozwoju, oraz typu „bottom-up” – niezbędnymi dla kreowania tej polityki i umożliwienia artikulacji oczekiwań i woli poszczególnych członków wspólnoty uczelni.

Praktyczną konsekwencją transformacji uczelni od „organizacji rozproszonej” do „organizacji zwartej” jest zdecydowany wzrost znaczenia **strategii uczelni**. Jej treść i sposób realizacji powinny ulec zmianie tak, aby rzeczywiście dokument ów wspierał rozwój uczelni zgodny z jej indywidualnym profilem aktywności, przy równoczesnym poszanowaniu sterowalności organizacyjnej, transparentności procesu decyzyjnego oraz odpowiedzialności poszczególnych podmiotów uczestniczących w tych działaniach. To z kolei oznacza, że brzmienie strategii poszczególnych uczelni powinno być wynikiem perspektywicznego namysłu nad ich przyszłością. Obecne warunki prawne pozwalają bowiem na znacznie dalej idącą niż wcześniej **dywersyfikację misji uczelni, kierunków jej rozwoju i metod, jakimi można go osiągnąć**. Nowe strategie rozwoju powinny wyraźniej identyfikować poszczególne uczelnie nie tylko pod względem posiadanego i planowanego potencjału badawczego, dydaktycznego i infrastrukturalnego, lecz także mieć charakter podstawowych porozumień zawieranych przez ich wspólnoty co do celów i metod ich osiągnięcia, w ich kontekście decyzji i wysiłków, a także odpowiedzialności za ich realizację. W warunkach większej sterowności zarządczej strategia uczelni nie jest jedynie przewodnikiem (zbiorem wytycznych) dla rektora oraz innych osób pełniących funkcje kierownicze w uczelni, ale **swoistą umową obowiązującą wszystkich członków wspólnoty uczelni** – zarówno pełniących funkcje wykonawcze, jak i podlegających ich decyzjom.

W tej roli strategia powinna wyznaczać podstawy zindywidualizowanej polityki rozwojowej wypracowanej przez wspólnotę danej uczelni, spajać działania poszczególnych jej organów, wprowadzać czytelne i egzekwowalne kryteria oceny („rozliczalności”) ich decyzji, a także kształtować społeczny konsensus dla polityk uczelni (m.in. zarządczej, personalnej, finansowej) realizowanych przez osoby i gremia, na które przenoszony jest ciężar bieżących obowiązków administracyjnych i zarządczych.

USTRÓJ UCZELNI

Zasady ustrojowe uczelni stanowią zasadniczą i najobszerniejszą część regulacji statutowej. Poniższa część opracowania, zawierająca ich omówienie, została przedstawiona według następującej systematyki:

1. Uwagi wprowadzające
2. Model organizacyjny uczelni
3. Organy uczelni
 - 3.1. Rektor
 - 3.2. Rada uczelni
 - 3.3. Senat
 - 3.4. Komisje do spraw stopni naukowych (stopni w zakresie sztuki)
 - 3.5. Rzecznik praw i wartości akademickich (ombudsman)
4. Inne podmioty w strukturze uczelni
 - 4.1. Kolegium zarządcze (zarząd uczelni)
 - 4.2. Prorektorzy
 - 4.3. Komisje do spraw jakości kształcenia oraz komisja doskonałości naukowej
 - 4.4. Koordynatorzy dyscyplin
 - 4.5. Dziekani szkół/wydziałów i kierownicy innych wyodrębnionych jednostek organizacyjnych uczelni
 - 4.6. Dyrektor do spraw administracyjnych
 - 4.7. Dyrektor finansowy (kwestor/główny księgowy)
5. Administracja uczelni
6. Tryb nadawania regulaminu organizacyjnego.

1. UWAGI WPROWADZAJĄCE

Proponowane ukształtowanie struktury organizacyjnej uczelni opiera się na art. 17 PSWiN, zgodnie z którym obligatoryjnie muszą w niej istnieć trzy organy, w pozostałym zaś zakresie uczelnia posiada autonomię statutową tworzenia dodatkowych organów bądź powierzania zadań jednostkom lub ciałom kierującym określonymi zakresami spraw uczelni, nie posiadając jednak statusu jej organu. Wychodząc z założenia, że model organizacyjny uczelni powinien być możliwie prosty i dzięki temu sterowalny, transparentny i funkcjonalny, Statut 2.0 przewiduje powierzenie części funkcji kierowniczych i doradczych w uczelni osobom i ciałom zbiorowym, bez nadawania im przymiotu organu.

Zaproponowano w konsekwencji pięć organów uczelni:

- (1) rada uczelni,
- (2) rektor,
- (3) senat,
- (4) komisje do spraw stopni (na podstawie delegacji zawartej w art. 17 ust. 2 PSWiN),
- (5) rzecznik praw i wartości akademickich.

Pozostałe wyodrębnione w prezentowanym modelu Statutu 2.0 podmioty – zarówno na szczeblu centralnym, jak i na szczeblu jednostek organizacyjnych uczelni – nie mają statusu organów uczelni w rozumieniu art. 17 ust. 2 PSWiN. Mają natomiast istotne znaczenie dla sprawności procesu decyzyjnego, przy czym pojęcie ‘sprawność’ jest rozumiane szeroko i oznacza także odpowiednią merytoryczną jakość, skutkującą wysokim prawdopodobieństwem efektywności podejmowanych działań na wszystkich poziomach procesów podejmowania i implementacji decyzji. Należy przy tym podkreślić, że proponowane rozwiązanie może funkcjonować w każdej strukturze organizacyjnej uczelni, tj. zarówno pod rządami statutu i regulaminu organizacyjnego, które przewidują tradycyjne konstrukcje – wydziały zgrupowane wokół jednej lub kilku dyscyplin, jak i w wariantach, gdzie powstają większe jednostki organizacyjne (niezależnie od ich nazw), np. wyodrębnione dziedzinowo lub z podziałem na pracowników dydaktycznych oraz na pracowników badawczych i badawczo-dydaktycznych.

Na szczeblu centralnym wyodrębniono następujące podmioty (niebędące organami) jednoosobowe i kolegialne, których utworzenie nie jest obligatoryjne, zaproponowana regulacja wynika z potrzeby zapewnienia spójności i efektywności funkcjonowania uczelni i realizacji założeń przyjętych w niniejszym opracowaniu:

- **prorektorzy** właściwi do wyodrębnionych zakresów funkcjonowania uczelni, w tym przede wszystkim prorektor właściwy do spraw kształcenia (dydaktyki), prorektor właściwy do spraw nauki, prorektor właściwy do spraw studenckich oraz prorektor właściwy do spraw administracyjno-finansowych. W przyjętej w Statucie 2.0 koncepcji o liczbie i zakresie zadań powierzanych poszczególnym prorektorom, a także o ich powoływaniu i odwoływaniu decyduje rektor. Tym samym w zależności od konkretnych potrzeb danej uczelni (a także wyzwań i problemów stających przed nią w danym czasie) liczba ta może się zmieniać. W różnych sytuacjach zasadne może być zarówno powierzenie więcej niż jednej dziedziny spraw jednemu prorektorowi, jak i powoływanie dodatkowych prorektorów, również odpowiedzialnych za jednostkowe, odpowiednio

- doniosłe przedsięwzięcia (np. połączenie lub federalizacja uczelni, duży projekt inwestycyjny lub reorganizacyjny);
- ciała doradczo-opiniujące: **kolegium zarządcze** (zarząd uczelni), **komisja doskonałości naukowej** oraz **komisje do spraw jakości kształcenia** (wyodrębnione dziedzinowo);
 - **dziekani wydziałów/szkół i kierownicy innych wyodrębnionych jednostek organizacyjnych uczelni; koordynatorzy dyscyplin; koordynatorzy kierunków** (ta ostatnia funkcja została scharakteryzowana w rozdziale „Kształcenie studentów”);
 - **komisje konkursowe do spraw zatrudniania nauczycieli akademickich** oraz **komisje do spraw indywidualnej oceny pracowników** (scharakteryzowane w rozdziale „Pracownicy uczelni”);
 - **dyrektor do spraw administracyjnych** oraz **dyrektor finansowy (kwestor/główny księgowy)**.

Przyjęta w Statucie 2.0 koncepcja zakłada powierzenie funkcji kanclerza prorektorowi właściwemu do spraw finansowych, co znajduje uzasadnienie w rezygnacji z odejścia od kadencyjności prorektorów, ich zamkniętej liczby oraz wybierania przez senat na rzecz powoływania ich przez rektora i powierzania wskazanych przez niego zadań. Znosi to zasadnicze różnice pomiędzy dotychczasowymi prorektorami a kanclerzem i w konsekwencji umożliwia uczynienie „profesjonalnego” menadżera, pełniącego tę funkcję, prorektorem do spraw administracyjno-finansowych, bezpośrednio kierującego tą częścią administracji, która stanowi zaplecze badań i dydaktyki, a także wspieranego przez dyrektora do spraw administracyjnych, odpowiedzialnego za techniczną część administracji uczelni, oraz dyrektora finansowego (kwestora/głównego księgowego), odpowiedzialnego za księgowość i obsługę kasową uczelni.

Natomiast na szczeblu poszczególnych jednostek, które stanowią I stopień wewnętrznej struktury organizacyjnej uczelni, przewidziano obecność jednoosobowych funkcji kierowniczych („dziekanów” lub inaczej nazwanych ich odpowiedników), zarządzających wydziałami bądź innymi równorzędnymi z nimi typami jednostek organizacyjnych I poziomu (kolegiów, szkół itp.).

2. MODEL ORGANIZACJI UCZELNI

Zgodnie z art. 34 ust. 1 pkt 5 PSWiN typy jednostek organizacyjnych uczelni obligatoryjnie określa statut uczelni. Natomiast konkretne jednostki tworzy i znosi regulamin organizacyjny uczelni nadawany przez rektora. W ten sposób ustawa stworzyła szczególny typ zależności. Z jednej strony rektor pozostaje związany typami jednostek przewi-

dzianych w statucie (nie może utworzyć jednostki, której typ nie został przewidziany w statucie). Z drugiej strony statut nie może regulować materii zastrzeżonej dla regulaminu organizacyjnego i tym samym nie jest prawnie dopuszczalne, aby mocą samego statutu zostało narzucone istnienie konkretnych jednostek organizacyjnych. Przykładowo statut może przewidywać istnienie na uczelni wydziałów, z podziałem na instytuty, przesądzając, że wydział kierowany jest przez dziekana powoływanego i odwoływanego przez rektora, nie może natomiast regulować liczby i nazw jednostkowych wydziałów. Określenie liczby jednostek danego typu i zakresu ich zadań należy do kompetencji rektora. Liczba jednostek danego typu i zakres ich zadań należy do kompetencji rektora. Jednakże rozwiązania przyjęte w ustawie narzucają niejako konieczność współdziałania rektora z senatem, albowiem regulamin organizacyjny nadaje wprawdzie rektor, jednakże w trybie określonym przez senat w postanowieniach statutu. Tym samym statut może (i takie regulacje zawiera Statut 2.0) nakładać na rektora obowiązek poddania projektu regulaminu organizacyjnego procedurze zaopiniowania przez senat, a także radę uczelni. Można jednak wyobrazić sobie alternatywny model, w którym regulamin organizacyjny jest autorskim pomysłem rektora i nie musi być z nikim konsultowany. W dużej mierze to na poziomie rozwiązań statutowych powinno nastąpić rozstrzygnięcie o roli, jaką pełni regulamin organizacyjny uczelni, gdyż jest to jeden z bardziej znaczących instrumentów sterowania uczelnią.

Statut 2.0. zakłada, że struktura uczelni publicznej składa się z wewnętrznych jednostek organizacyjnych dwóch poziomów, to jest:

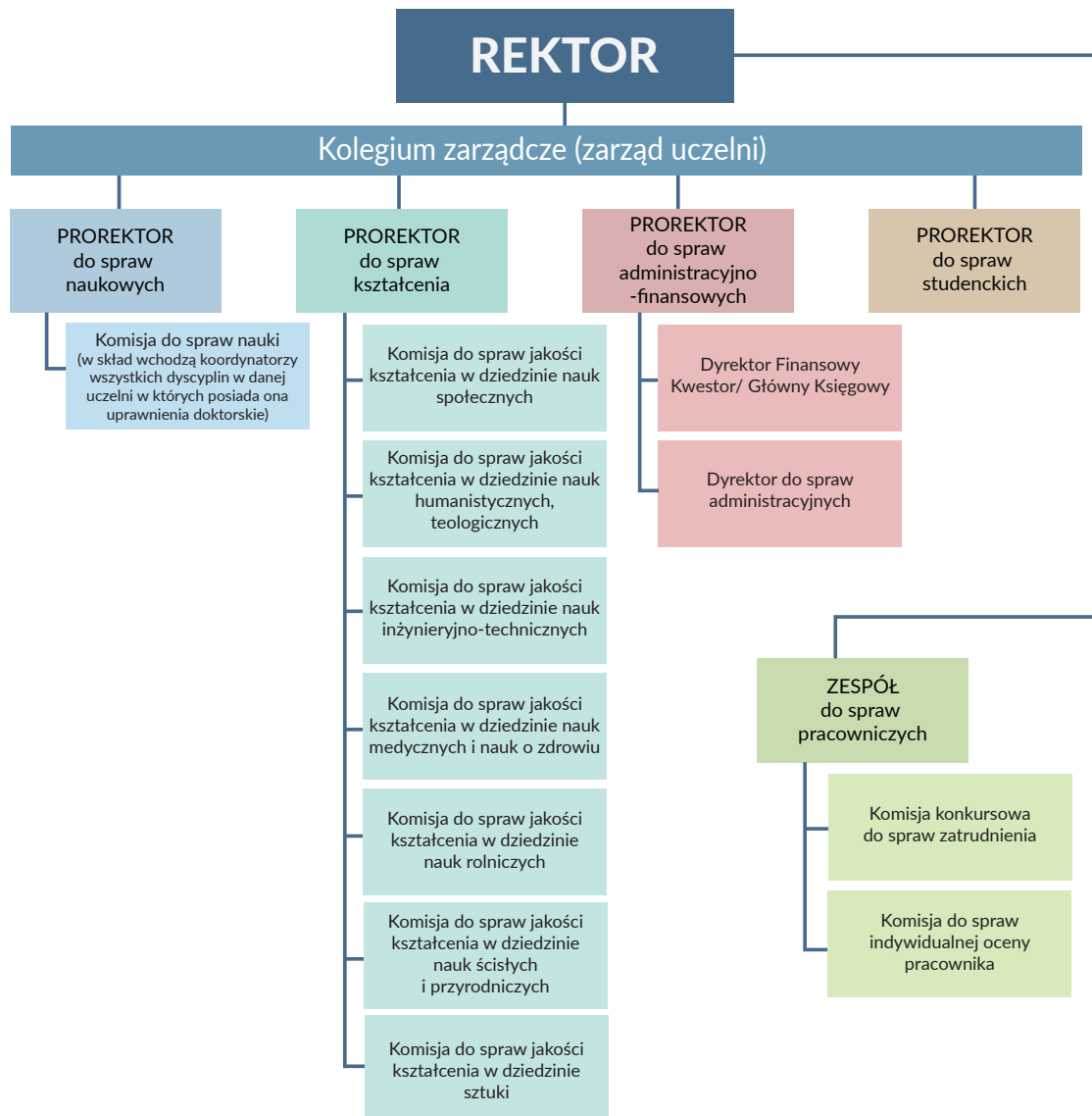
- **wewnętrznych jednostek organizacyjnych I poziomu** - wyodrębnionych dla określonych dziedzin nauki występujących pod nazwą: szkół/wydziałów/kolegiów/lub inną. Ich bezpośrednio kierownictwo sprawuje dziekan (pełniący funkcję kierowniczą, jednakże niebędący organem uczelni);
- **jednostek organizacyjnych II poziomu** - wchodzących w skład jednostek organizacyjnych I poziomu, jednodyscyplinowych i w Statucie 2.0 roboczo określanym mianem „instytutu”;
- **szkół doktorskich** - jednostek odpowiedzialnych za kształcenie doktorantów w co najmniej dwóch dyscyplinach, w praktyce co do zasady mających charakter dziedzinowy, kierowanych przez dziekana lub dyrektora. Szkoły doktorskie nie wchodzą w skład wydziałów, stąd mają charakter jednostek organizacyjnych I poziomu *sui generis* (nie są bowiem zarazem „równorzędne” wobec wydziałów). Alternatywną opcją jest powołanie jednej szkoły doktorskiej dla całej uczelni (zwłaszcza w przypad-

ku uczelni małych i średnich takie rozwiązanie byłoby funkcjonalne);

- **pozostałych wyodrębnionych jednostek organizacyjnych** występujących pod nazwą inną niż jednostki wyodrębnione dla określonych dziedzin (szkół, wydziałów, kolegiów – jeżeli nazwa ta nie przysługuje innym jednostkom), nazwanych na potrzeby Statutu 2.0 „centrami badawczymi” (jeżeli ich działalność ma charakter badawczy) lub „centrami kształcenia” (jeżeli służą potrzebom dydaktycznym – jak np. kolegia studiów indywidualnych, centra nauki języków obcych, centra kształcenia ustawicznego etc.). Są one zarządzane przez osoby sprawujące jednoosobowe funkcje kierownicze. Istnienie takich jednostek, ich liczba i nazwa powinny wynikać z typu i wielkości uczelni, a także realizowanej przez nią strategii. Niemniej jednak możliwość ich tworzenia warunkowana jest obecnością odpowiedniego typu jednostki już na poziomie regulacji statutowych.

Jak wskazano na wstępie, struktura uczelni przewidziana w Statucie 2.0 ma charakter dwupoziomowy. By zachować przejrzystość, Statut 2.0 posługuje się nazwami „wydział” (jako wewnętrzna podstawowa jednostka organizacyjna – I poziom) oraz „instytut” (jako wewnętrzna jednostka organizacyjna jednostki podstawowej – II poziom). Nazwy te mają charakter jedynie roboczy (przykładowy), a ich modyfikacje będą zależne od decyzji podejmowanych przez poszczególne uczelnie. Powinny one jednak uwzględniać różnice horyzontalne w funkcjach i zasadach działania poszczególnych jednostek I i II poziomu oraz być odpowiednio zróżnicowane co do nazwy (np. wydział/ centrum badawcze/ /szkoła).

W prezentowanej koncepcji zarządzenie wewnętrznymi jednostkami organizacyjnymi uczelni ulega zmianie w tym znaczeniu, że kierują nimi osoby niemające statusu organów, a w jednostkach tych nie funkcjonują organy kolegialne.

Omówione rozwiązania powstawały z myślą o uczelniach akademickich o pewnym poziomie złożoności organizacyjnej. Stąd na etapie projektowania struktury organizacyjnej w uczelniach o odmiennych charakterystykach warto rozważyć inne warianty ładu ustrojowego.

- (a) W dużych uczelniach, niezależnie czy jedno-, czy wielodzielnicowych, zasadne może okazać się stworzenie – analogicznie do zaprezentowanej powyżej – dwustopniowej struktury organizacyjnej. Decydującym czynnikiem może być bowiem sam rozmiar uczelni, a nie jej naukowe zróżnicowanie.
- (b) Również w przypadku dużych uczelni możliwe jest jednak „spłaszczenie” struktury organizacyjnej i tworzenie jedynie jednostek I po-

ziomu. Mogą to być jednostki, do zadań których będą należały zarówno kształcenia, jak również badania naukowe. Możliwe jest również rozdzielanie tych zadań na dwa typy jednostek organizacyjnych, ale przy jednoczesnym zachowaniu ich jednopoziomowości.

- (c) W mniejszych uczelniach jednodziedzinowych (lub w takich, w których jedna dziedzina ma charakter dominujący) tworzenie dwustopniowej struktury może okazać się zbyt rozbudowane i w takim przypadku zasadne może okazać się utworzenie jednostek organizacyjnych jedynie pierwszego poziomu, w oparciu np. o podział dyscyplinowy. Będą to zwykle uczelnie mniejsze o prostej strukturze i wówczas koordynator wszystkich dyscyplin mógłby być prorektor do spraw nauki, przy ewentualnym wsparciu pełnomocników (będzie ich maksymalnie kilku), którzy pełniliby funkcję koordynatorów dyscyplin.
- (d) W uczelniach jednodyscyplinowych (np. niektóre uczelnie artystyczne) można przyjąć strukturę opartą na jednostkach powoływanych według problemów badawczych/obszarów działalności artystycznej. Odpowiedzialność za badania naukowe/twórczość artystyczną oraz kształcenie mogą wówczas sprawować osoby sprawujące funkcje prorektorskie.
- (e) W mniejszych uczelniach, niezależnie od ich zróżnicowania dyscyplinowego, oraz w uczelniach, które nie prowadzą działalności naukowej, kształtując nowy ład ustrojowy, można rozważyć pominięcie w ogóle podziału na jednostki organizacyjne i pozostawienie procesów zarządzania i realizacji kształcenia i badań naukowych na poziomie uczelni.

Uproszczeniu („spłaszczeniu”) struktur, w szczególności w mniejszych uczelniach lub uczelniach jednodziedzinowych/jednodyscyplinowych, powinno towarzyszyć:

- powstanie jednej wspólnej dla całej uczelni szkoły doktorskiej,
- utrzymanie kompetencji do nadawania stopni naukowych w gestii senatu uczelni,
- powierzenie odpowiedzialności za zarządzanie obszarami kształcenia i badań naukowych właściwym prorektorom.

Odrębną kwestią jest sprawa wewnętrznej organizacji procesu dydaktycznego oraz badań naukowych. Statut 2.0 zakłada, że w jednostkach organizacyjnych I poziomu będzie prowadzona równocześnie działalność naukowa i dydaktyczna. Jest to rozwiązanie najbardziej typowe, ale możliwe jest jednak zastosowanie innych rozwiązań, w tym m.in. powierzenie zadań w tym zakresie różnym jednostkom organizacyjnym uczelni niepowiązanym hierarchicznie.

3. ORGANY UCZELNI

3.1. REKTOR

Zgodnie z postanowieniami PSWiN rektor jest jedynym obligatoryjnym organem jednoosobowym uczelni, a jednocześnie tym organem, który w nowym ustroju uczelni zyskał wiele nowych kompetencji o charakterze zarządczym.

3.1.1. Kompetencje rektora

Podobnie jak w poprzednio obowiązującym stanie prawnym, ustawa wskazuje domniemanie kompetencji rektora względem pozostałych organów uczelni. Obszary jego aktywności, wskazane w art. 23 ust. 2 PSWiN, określone są w formie katalogu otwartego i należą do nich:

- 1) reprezentowanie uczelni;
- 2) zarządzanie uczelnią;
- 3) przygotowywanie projektu statutu oraz projektu strategii uczelni;
- 4) składanie sprawozdania z realizacji strategii uczelni;
- 5) wykonywanie czynności z zakresu prawa pracy;
- 6) powoływanie osób do pełnienia funkcji kierowniczych w uczelni i ich odwoływanie;
- 7) prowadzenie polityki kadrowej w uczelni;
- 8) tworzenie studiów na określonym kierunku, poziomie i profilu;
- 9) tworzenie szkół doktorskich;
- 10) prowadzenie gospodarki finansowej uczelni;
- 11) zapewnianie wykonywania przepisów obowiązujących w uczelni.

W praktyce oznacza to, że uczelnia może w swoim statucie wskazać *expressis verbis* jeszcze inne kompetencje rektora lub też poprzestać na ustawowym domniemaniu kompetencji rektora we wszelkich sprawach niezastrzeżonych ustawą lub statutem do kompetencji innych organów uczelni (art. 23 ust. 1 PSWiN). W Statucie 2.0 przyjęte zostało drugie z tych rozwiązań.

3.1.2. Wybór rektora – kolegium elektorów

Art. 24 ust. 1 PSWiN wskazuje minimalne warunki, jakie powinien spełniać kandydat na rektora, sprowadzając je – obok wymogów określonych względem członków rady uczelni, do posiadania stopnia naukowego doktora. Statut może wprowadzić dodatkowe wymagania dla

kandydatów na funkcję rektora, tym samym do pewnego stopnia „profilując” pożądanych przez społeczność akademicką kandydatów. Kryteria te mogą dotyczyć przede wszystkim posiadanych stopni/tytułu naukowego (w zakresie sztuki), jak również doświadczenia (sprawowanie funkcji kierowniczych w uczelni).

Niedopuszczalna jest dyskryminacja pośrednia, polegająca na posługiwaniu się wymaganiami pozornie neutralnymi, które w rzeczywistości tworzyć mogą obiektywnie nieuzasadnione przywileje lub ograniczenia dla potencjalnych kandydatów. Jednym z tego rodzaju niedopuszczalnych kryteriów byłby np. wymóg uprzedniego zatrudnienia kandydata w uczelni, w której sprawować miałby funkcję rektorską (co wydaje się prawnie niedopuszczalne także w świetle brzmienia art. 24 ust. 10 PSWiN). Dlatego każdy dodatkowy wymóg ograniczający lub preferujący powinien nie tylko legitymować się obiektywnym uzasadnieniem, lecz także owo uzasadnienie powinno pozostawać w związku z charakterem funkcji rektora, którą określają jego ustawowe zadania, a także strategia uczelni.

W proponowanym modelu Statutu 2.0 nie rekomenduje się wprowadzania tego rodzaju dodatkowych kryteriów, uznając, że zasady obsadzania stanowiska rektora powinny raczej umożliwiać jego wybór spośród możliwie szerokiego kręgu osób gotowych ubiegać się o tę funkcję, dysponujących zróżnicowanymi kwalifikacjami i doświadczeniami zawodowymi, nie zaś z góry zawężać możliwość udziału w wyborach osób niespełniających założonych kryteriów. Dostateczne gwarancje ochrony interesów uczelni w tej kwestii wynikają z pozostałych zasad wyboru rektora, w którym uczestniczy kolegium elektorów, a także rada uczelni.

Statut powinien natomiast jednoznacznie określić, czy kandydatem na rektora może być członek rady uczelni. Pożądane wydaje się jednoznaczne wykluczenie takiej możliwości ze względu na związane z nią ryzyko konfliktu ról, w jakich występuje członek rady planujący start w wyborach na rektora. Nadmierny wpływ na funkcjonowanie rady uczelni osobistych ambicji i kalkulacji wyborczych jej poszczególnych członków obniża efektywność i wiarygodność jej funkcjonowania. Członek rady uczelni zamierzający ubiegać się o funkcję rektora powinien uprzednio zrezygnować z zasiadania w tym organie. W statucie można też przewidzieć dłuższą karencję (np. zakaz kandydowania osób, które były członkami w ostatniej kadencji rady uczelni). Nie ma natomiast przeszkód, aby w skład rady wchodziły osoby, które w przeszłości były rektorami tej bądź innych uczelni.

Art. 24 ust. 10 PSWiN utrzymuje możliwość, aby na stanowisko rektora kandydowała osoba niebędąca pracownikiem danej uczelni, która musi zostać zatrudniona w uczelni jako podstawowym miejscem pracy

najpóźniej z dniem rozpoczęcia kadencji. Oznacza to, że wybór rektora pozostaje formą otwartego plebiscytu, do którego mogą się zgłaszać różni kandydaci. W praktyce umożliwia to powierzenie (po uzyskaniu poparcia kolegium elektorów) funkcji rektora osobom spoza środowiska danej uczelni. Tym bardziej istotna rola przypada statutowi, w którym obligatoryjnie ma zostać określony tryb wyboru rektora. Dokonywany jest on – w uczelni publicznej – przez kolegium elektorów (art. 24 ust. 2 PSWiN) spośród kandydatów wskazanych przez radę uczelni i zopiniowanych wcześniej przez senat (art. 28 ust. 1 pkt 5).

Stosownie do art. 34 ust. 1 PSWiN statut uczelni może określić dodatkowe podmioty uprawnione do wskazywania kandydatów na rektora. Statut 2.0 przewiduje nadanie takiego uprawnienia senatowi oraz określonej liczbowo grupie członków społeczności akademickiej (np. 100 lub w przypadku mniejszych uczelni grupie równej co do liczby członkom senatu), jednakże wyłącznie w przypadku, gdy wskazania minimum dwóch kandydatów (przy założeniu zgłoszenia się więcej niż jednej osoby zainteresowanej ubieganiem się o funkcję rektora) nie dokonała – z jakichkolwiek względów – rada uczelni. Umożliwienie równoległego wskazywania własnych kandydatów na rektora przez senat (niejako w „konkurencji” do rady uczelni) czy określoną grupę członków społeczności mogłoby prowadzić do uczynienia z rady uczelni instytucji fasadowej, której kandydaci nie mieliby praktycznie szans w konfrontacji z kandydatami „senackimi” (zniechęcając potencjalnych kandydatów do wyrażania zgody na przedstawienie kolegium elektorów przez radę, a nie senat). Tym samym rada zostałaby pozbawiona realnej zdolności do wywiązania się ze swojego podstawowego zadania (zwłaszcza w pierwszej kadencji rady, w której jest to w istocie jej zadanie jedyne).

Wyboru rektora dokonuje (art. 24 ust. 2 pkt 1 PSWiN) kolegium elektorów bezwzględną większością głosów. Statut obligatoryjnie określa skład kolegium oraz tryb wyboru jego członków (art. 25 ust. 1 PSWiN). Wymogi stawiane elektorom są analogiczne do wymogów względem członków rady uczelni – z wyjątkiem posiadania wyższego wykształcenia.

Analiza przepisów PSWiN pozwala na wyodrębnienie kilku etapów wyboru rektora:

- a. zgłaszanie osób ubiegających się o stanowisko rektora,
- b. opinia senatu o zgłoszonych osobach poprzedzająca wskazanie kandydatów przez radę,
- c. wskazanie kandydatów na rektora przez radę uczelni,
- d. wybór rektora przez kolegium elektorów.

- Ad a) Statut 2.0 przewiduje, że formalnego zgłoszenia osoby ubiegającej się o stanowisko rektora (spośród których rada uczelni wskaże kandydatów kolegium elektorów) może dokonać każdy z członków rady albo co najmniej 10% członków senatu lub dowolna liczba członków społeczności akademickiej (np. 100 lub w przypadku mniejszych uczelni grupa równa co do liczby członkom senatu). Rada może ogłosić otwarty konkurs, umożliwiając kierowanie do niej zgłoszeń, lub w inny sposób docierać do osób posiadających kwalifikacje i wolę objęcia stanowiska rektora. Jednakże aby dana osoba była brana pod uwagę w dalszych etapach procedury (tj. przedstawiona do zaopiniowania senatowi), musi uzyskać formalne poparcie (zgłoszenie) co najmniej jednego członka rady, 10% senatorów lub dowolnej liczby członków społeczności akademickiej (np. 100 lub w przypadku mniejszych uczelni grupa równa co do liczby członkom senatu). Forma i sposób poszukiwania takich osób nie musi, a wręcz nie powinna być formalizowana w statucie, a rada uczelni i senatorowie mogą podejmować działania adekwatne do zaistniałej sytuacji.
- Ad b) Następnie uczelniana komisja wyborcza przedstawia zgłoszone kandydatury senatowi, który ma miesiąc na wyrażenie opinii (pozytywnej albo negatywnej). Senat ma prawo (ale nie ma obowiązku) poprosić kandydatów o zaprezentowanie swoich wizji zarządzania uczelnią. W przypadku skorzystania z tej możliwości każdy z kandydatów powinien mieć zapewnione równe warunki prezentacji swojej osoby i programu działania na forum senatu.
- Ad c) Po wyrażeniu opinii senat przekazuje radzie uczelni listę kandydatów wraz ze swoją opinią. Następnie rada podejmuje decyzję (zwykłą większością głosów), którzy kandydaci zostaną przez nią wskazani do kolegium elektorów. Należy przy tym kierować się zasadą (wskazując ją w statucie lub pozostawiając to do uregulowania w innych aktach wewnętrznych uczelni, np. regulaminie wyborczym), że tylko kandydaci, którzy uzyskali aprobatę większości składu rady uczelni, mogą być wskazani przez radę (zwykłą większość). Kompetencją rady uczelni w odniesieniu do wyborów rektora jest jedynie wskazanie kandydatów, więc nie może ona wydawać żadnych dodatkowych opinii, wskazań, rekomendacji etc. W odniesieniu do etapu trzeciego, tj. wskazania kandydatów na rektora, należy zwrócić uwagę, że rada uczelni jest zobowiązana wskazać minimum dwie osoby, które będą konkurować o głosy członków kolegium elektorskiego. Istnieje teoretyczna możliwość, że rada uczelni wskaże mniej niż dwóch kandydatów (pozostali nie otrzymają wymaganej liczby głosów) lub nie wskaże ich w ogóle,

wtedy senat lub odpowiednia grupa członków społeczności akademickiej (np. 100 lub równa liczbie członków senatu) wskazuje kandydatów (z pominięciem powyższego trybu). Statut może określić maksymalną liczbę kandydatów na rektora wskazywanych przez radę uczelni po to, aby dochować powagi procedury wyborczej.

Ad d) Ostatnim etapem procedury jest wybór rektora przez głosowanie kolegium elektorów. Skład kolegium elektorów i zasady głosowania należy określić w statucie uczelni. W praktyce skład kolegium w przypadku danej uczelni uzależniony będzie od przyjętej struktury wewnętrznej.

3.1.3. Nadzór nad aktami wewnętrznymi

Rektor może uchylać lub zmieniać decyzje pracowników uczelni upoważnionych do podejmowania decyzji dotyczących uczelni. Przy czym jeśli taka osoba, działając z upoważnienia rektora, wydaje decyzję administracyjną w sprawie indywidualnej, to zmiana takiej decyzji przez rektora możliwa jest jedynie w przypadku wniesienia przez osobę legitymowaną wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy lub w innych przypadkach przewidzianych przepisami prawa.

Statut powinien zobowiązywać rektora do uchylecia wszelkich zarządzeń prorektorów, dziekanów i innych określonych osób/jednostek, które są sprzeczne z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, statutem uczelni, uchwałami senatu lub innymi aktami wydawanymi przez statutowe organy uczelni.

Rekomendowane jest, aby rektor zatwierdzał akty wydawane z jego upoważnienia przez określone organy/jednostki dotyczące: a) spraw o charakterze majątkowym, których wartość przekracza kwotę 100 000 PLN (sto tysięcy) oraz b) czynności z zakresu prawa pracy. Rektor zobowiązany jest odmówić zatwierdzenia aktu, jeżeli jest sprzeczny z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, statutem uczelni, uchwałami senatu lub innymi aktami wydawanymi przez statutowe organy uczelni.

Do postępowań przed organami uczelni, których przedmiotem są sprawy indywidualne rozstrzygane w drodze decyzji administracyjnej, w zakresie nieuregulowanym w statucie uczelni lub w odrębnych przepisach, stosuje się przepisy ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego.

3.2. RADA UCZELNI

Rada uczelni jest nie tylko nowym organem statutowym w polskim szkolnictwie wyższym (po 1989 roku), ale również pierwszym obligatoryjnym, w którym uczestniczą osoby spoza uczelni.

3.2.1. Kompetencje rady uczelni

Art. 18 PSWiN zawiera katalog zadań rady, które są jej wyłącznymi kompetencjami i nie mogą być mocą statutu powierzone innemu organowi uczelni. Należą do nich:

- 1) opiniowanie strategii uczelni;
- 2) opiniowanie projektu statutu;
- 3) monitorowanie gospodarki finansowej uczelni;
- 4) monitorowanie zarządzania uczelnią;
- 5) wskazywanie kandydatów na rektora po zaopiniowaniu przez senat;
- 6) opiniowanie sprawozdania z realizacji strategii uczelni.

Dodatkowo przepis art. 18 ust. 2 PSWiN doprecyzowuje pojęcie „monitorowania gospodarki finansowej”, wskazując, że w ramach tej grupy kompetencji rady:

- opiniuje plan rzeczowo-finansowy;
- zatwierdza sprawozdanie z wykonania planu rzeczowo-finansowego;
- zatwierdza sprawozdanie finansowe.

Nieliczne przepisy PSWiN przewidują dalsze kompetencje rady uczelni, przykładowo:

- zgodnie z art. 140 ust. 1 PSWiN wynagrodzenie zasadnicze i dodatek funkcyjny rektora uczelni publicznej ustala minister na wniosek rady uczelni;
- zgodnie z art. 410 PSWiN roczne sprawozdanie finansowe uczelni publicznej podlega badaniu przez firmę audytorską. Wyboru firmy audytorskiej dokonuje rada uczelni;
- zgodnie z art. 125 ust. 4 PSWiN wykonywanie dodatkowego zajęcia zarobkowego przez rektora uczelni publicznej wymaga uzyskania zgody rady uczelni.

Ponadto stosownie do art. 121 PSWiN czynności z zakresu prawa pracy w stosunku do rektora uczelni publicznej wykonuje przewodniczący rady uczelni.

Statut może powierzyć radzie uczelni dodatkowe kompetencje, wykraczające poza listę zadań obligatoryjnie realizowanych przez radę bez-

pośrednio na mocy art. 18 ust. 1 pkt 7 PSWiN. Zasada autonomii uczelni dopuszcza zaangażowanie rady także w inne czynności organizacyjne i administracyjne uczelni, o ile nie będą one kolidować ani uszczuplać wyłącznych kompetencji powierzonych mocą ustawy innym organom (senatowi, rektorowi). Chodzić może zatem wyłącznie o zadania niepowierzone wprost ustawą do kompetencji innych organów, które – przy braku odmiennej regulacji statutowej – należałyby do zakresu kompetencji rektora (na mocy ogólnego domniemania wyrażonego w art. 23 ust. 1 PSWiN). Uwzględniając zatem zarówno brzmienie art. 23 ust. 1 PSWiN, zgodnie z którym do zadań rektora należą sprawy „niezastrzeżone przez ustawę lub statut do kompetencji innych organów uczelni”, jak i ogólną zasadę autonomii uczelni przemawiającej za możliwie szeroką interpretacją swobody kształtowania statutowo zadań, praw i obowiązków poszczególnych organów, statut może powierzać radzie uczelni dodatkowe zadania, zwłaszcza ze sfery nadzoru nad działalnością gospodarczą lub komercjalizacyjną uczelni bądź nad kreowanymi przez uczelnię w tym celu podmiotami.

Statut powinien przede wszystkim dookreślić zasady wykonywania przez radę uczelni zadań przewidzianych dla niej w art. 18 PSWiN, w tym zwłaszcza z zakresu monitorowania zarządzania uczelnią. W związku z tym należałoby uwzględnić przede wszystkim:

- a) opiniowanie w przedmiocie powoływania i odwoływania prorektora właściwego do spraw administracyjno-finansowych. O planowanym powołaniu lub zmianie na stanowisku owego prorektora rektor informuje radę uczelni, wskazując proponowanego kandydata na to stanowisko. Opinia rady nie jest dla rektora wiążąca, jednak zostaje podana do wiadomości wspólnoty;
- b) opiniowanie planu rzeczowo-finansowego. Rektor przedkłada projekt planu rzeczowo-finansowego radzie do zaopiniowania. Rada dokonuje oceny projektu planu pod względem celowości, gospodarności oraz zgodności ze strategią uczelni. Rada sporządza opinię po przeprowadzeniu dyskusji z udziałem rektora, dyrektora do spraw administracyjnych oraz dyrektora finansowego. Opinia rady nie jest dla rektora wiążąca, jednakże zostaje podana do wiadomości wspólnoty uczelni;
- c) cykliczne konsultacje w sprawie stanu finansowego uczelni. W ramach monitorowania gospodarki finansowej rada uczelni odbywa raz na kwartał posiedzenie poświęcone omówieniu stanu finansów oraz podjętych i zamierzonych przez rektora decyzji inwestycyjnych oraz związanych z wydatkowaniem istotnych środków uczelni. W posiedzeniu takim uczestniczy rektor, a także w razie potrzeby:

prorektor właściwy do spraw administracyjno-finansowych oraz dyrektor do spraw administracyjnych i dyrektor finansowy;

- d) przewodniczący rady powinien – stosownie do potrzeb – informować senat o opinii rady w sprawie istotnych wydarzeń i problemów w zakresie gospodarki finansowej i majątkowej uczelni. Należy zakładać, że bieżące informacje tego rodzaju będzie przekazywał senatowi rektor, jednakże istotną dodatkową informacją dla senatu może być stanowisko rady i jej uzasadnienie, dlatego obowiązek tego rodzaju powinien spoczywać także na przewodniczącym rady.

Zgodnie z art. 18 ust. 2 PSWiN po zakończeniu roku rektor przedkłada radzie sprawozdanie z wykonania planu rzeczowo-finansowego oraz sprawozdanie finansowe wraz z opinią firmy audytorskiej wybranej przez radę uczelni (art. 410 PSWiN). Na radzie uczelni powinien zatem ciążyć obowiązek poddania tych dokumentów dyskusji na odrębnie zwołanym w tym celu posiedzeniu, z udziałem rektora, a także w razie potrzeby: prorektora właściwego do spraw administracyjno-finansowych, dyrektora finansowego oraz dyrektora do spraw administracyjnych, umożliwiającym im przedstawianie swojego stanowiska oraz wyjaśnień. Po zakończeniu dyskusji rada podejmuje uchwały w przedmiocie zatwierdzenia sprawozdania z wykonania planu rzeczowo-finansowego oraz sprawozdania finansowego za rok ubiegły.

Rektor, jako podmiot uprawniony do przyjmowania planu rzeczowo-finansowego, może także wносить do niego poprawki w trakcie roku. Prawo wnioskowania o ich dokonanie powinien mieć również prorektor do spraw administracyjno-finansowych oraz dyrektor do spraw administracyjnych i dyrektor finansowy, każda zmiana zaś powinna wymagać zasięgnięcia opinii rady. Rada dokonuje oceny projektu zmiany planu pod względem celowości, gospodarności oraz zgodności zmiany ze strategią uczelni. Opinia rady nie jest dla rektora wiążąca, jednak zostaje podana do wiadomości wspólnoty uczelni.

3.2.2. Skład rady uczelni

Art. 19 PSWiN określa jedynie przedział liczbowy członków wchodzących w skład rady uczelni. Zgodnie z jego dyspozycją rada może liczyć 7 albo 9 członków, przy czym jednym z nich z mocy prawa staje się przewodniczący samorządu studenckiego, a pozostali członkowie powoływani są przez senat uczelni. Jednocześnie spośród osób wybieranych przez senat co najmniej połowa musi pochodzić spoza wspólnoty akademickiej uczelni, tj. studentów, doktorantów, pracowników.

Statut uczelni może określić liczbę/proporcję członków spoza oraz spośród wspólnoty uczelni (a więc w przypadku 9-osobowej rady może

proporcje te określić jako 4-4, 5-3, 6-2, 7-1 lub wszystkie 8 osób będzie pochodzić z zewnątrz). Może jednak pozostawić proporcje otwarte (określając jedynie, czy rada liczy 7, czy 9 członków). W tym wypadku pozostawiając do uznania senatu, czy większą liczbę głosów uzyskają w konkretnych wyborach do rady kandydaci zgłoszeni spośród czy spoza wspólnoty uczelni, z zastrzeżeniem jedynie, że do rady wybranych zostaje 6 lub 8 osób, którzy uzyskali najwyższą liczbę głosów spośród kandydatów, przy zastrzeżeniu, że połowa z nich musi pochodzić spoza wspólnoty uczelni.

Art. 20 PSWiN zawiera katalog warunków, jakie muszą spełniać członkowie rady uczelni, wskazując, że w radzie uczelni może zasiadać osoba, która:

- 1) ma pełną zdolność do czynności prawnych;
- 2) korzysta z pełni praw publicznych;
- 3) nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe;
- 4) nie była karana karą dyscyplinarną;
- 5) w okresie od 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r. nie pracowała w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 Ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. z 2017 r. poz. 2186), nie pełniła w nich służby ani nie współpracowała z tymi organami;
- 6) posiada wykształcenie wyższe – dotyczy członków rady uczelni innych niż przewodniczący samorządu studentów;
- 7) nie ukończyła 67. roku życia w dniu rozpoczęcia kadencji.

Z uwagi na to, że powyższe wymagania zostały określone na poziomie ustawowym, nie mogą być one zmieniane postanowieniami statutu. W przeciwieństwie do wymagań dla kandydata na rektora przepisy PSWiN nie przewidują delegacji do ustanawiania w statucie dodatkowych wymagań dla kandydatów na członków rady.

Należy również wskazać, że art. 20 ust. 3 PSWiN wprowadza zakaz łączenia funkcji członka rady uczelni z zatrudnieniem w administracji rządowej oraz pełnieniem funkcji organu tej lub innej uczelni, a także bycia członkiem rady innej uczelni. W praktyce oznacza to, że dana osoba może być członkiem tylko jednej rady uczelni. Co więcej, kandydaci, wraz ze zgodą na kandydowanie, powinni składać oświadczenia o spełnianiu warunków przewidzianych w art. 20 PSWiN (najlepiej wyraźnie wskazanych w treści oświadczenia przygotowanego dla osób kandydujących).

3.2.3. Powoływanie i odwoływanie członków rady uczelni

Członków rady powołuje i odwołuje senat (art. 28 ust. 1 pkt 4, PSWiN), a postanowienia określające tryb tych czynności powinny zostać uregulowane w statucie. Tryb powoływania pierwszej rady uczelni określa art. 230 PW, wskazując, iż powołuje ją senat w terminie do 30 czerwca 2019 r. w trybie określonym w stosownej uchwale.

Ustawa PSWiN wyznacza minimalną liczbę członków rady uczelni wybieranych przez senat, którzy pochodzą spoza wspólnoty uczelni. Zgodnie z ustawą ma być ich co najmniej połowa, jednak sugeruje się, żeby w statucie wyraźnie określić ich liczbę, a struktura rady uczelni była następująca:

Liczba członków RU	Liczba członków RU wybieranych przez senat		Przedstawiciel studentów
	Spośród wspólnoty uczelni	Spoza wspólnoty uczelni	
9	3	5	1
7	2	4	1

Kluczowymi elementami procedury wyborczej powinny być następujące czynności:

- zgłaszanie kandydatów do rady. Rekomendowane jest, by kandydatów mogły zgłaszać grupy senatorów reprezentujące co najmniej 20% składu senatu (w modelu proponowanym przez Statut 2.0 byłoby to 10 senatorów lub grupa pracowników uczelni w liczbie równej co najmniej połowie liczby członków senatu);
- prezentacja kandydatów. Każdy z kandydatów powinien mieć zapewnione równe warunki prezentacji swojej osoby i programu działania na forum senatu;
- wybór członków rady – w tajnym głosowaniu, po uzyskaniu co najmniej zwykłej większości głosów, w obecności połowy członków senatu oraz z zastrzeżeniem, że za danym kandydatem zagłosowało co najmniej 20% członków senatu. Nieuzyskanie przez kandydata wymaganej większości głosów skutkuje kolejnym głosowaniem do momentu wyboru pełnego składu rady;
- w przypadku nieuzyskania wymaganej liczby głosów poparcia procedurę wyboru kandydatów rozpoczyna się od początku, co oznacza konieczność przedstawienia innych kandydatur do składu rady.

Odwołanie członka rady przed upływem kadencji może nastąpić jedynie z ważnych powodów, na wniosek co najmniej 40% członków

senatu lub pracowników uczelni w liczbie równej dwukrotności składu senatu. Po odwołaniu członka rady uczelni senat niezwłocznie powołuje nowego członka na okres do końca kadencji, odpowiednio stosując regulacje dotyczące trybu powołania pierwotnego składu rady.

3.2.3. Modele funkcjonowania rad uczelni

Rady uczelni (ang. *supervisory boards*) są relatywnie nowym zjawiskiem w europejskim szkolnictwie wyższym, ale dotychczasowe ich funkcjonowanie pozwala na wyodrębnienie czterech typów ich działania. Prezentowana poniżej typologia, przyjmowana w literaturze przedmiotu, może okazać się pomocna w wyborze członków rady uczelni dokonywanej przez wspólnoty uczelni. Badania funkcjonujących w innych krajach rad uczelni pozwoliły ze względu na realizowane przez nie zadania wyróżnić kilka głównych modeli⁴. Nie wszystkie z poniżej prezentowanych modeli można odwzorować w polskich warunkach, ale mając świadomość różnorodności wzorów, łatwiej kształtować ich profil pod kątem ukierunkowania aktywności konkretnej uczelni.

Rada interesariuszy (*societal/private stakeholders*) – taki model zakłada, że członkowie rady uczelni nie tylko wywodzą się, ale również reprezentują (często wewnętrznie sprzeczne) interesy oraz oczekiwania środowiska zewnętrznego. Podstawą takiego modelu rady uczelni jest przeświadczenie, że uczelnia powinna znać i uwzględniać oczekiwania społeczno-ekonomicznego środowiska, w którym funkcjonuje. Kompozycja składu rady uczelni powinna zatem odzwierciedlać różnorodność środowiska zewnętrznego uczelni, a w jej skład mogą wchodzić przedstawiciele sektora przedsiębiorstw, pracodawców, ale również lokalnych władz czy sektora pozarządowego. Jej rolą jest przede wszystkim komunikowanie władzom uczelni oczekiwań i potrzeb płynących ze środowiska zewnętrznego.

Rada partnerów/doradców (*stewards/partner*) – taki model rady zakłada kompetencyjne doradztwo i wsparcie władz uczelni. Członkowie rady – w zależności od posiadanej wiedzy oraz kompetencji – służą władzom uczelni jako eksperci, zwłaszcza przy podejmowaniu strategicznych decyzji organizacyjno-budżetowych, w których ich wiedza oraz doświadczenie mogą wspierać rektora (czy szerzej władze uczelni) w zarządzaniu uczelnią. W normalnych warunkach tak ukształtowana rada uczelni nie pełni funkcji nadzorczych, nie jest też krytycznym re-

⁴ Typologia została zaczerpnięta z następującego artykułu: Peter M. Kretek, Žarko Dragšić and Barbara M. Kehm. 2013 Transformation of university governance: on the role of university board members, w: *Higher Education* Vol. 65, No. 1, pp. 39–58

centrum poczynania władz uczelni, który może przeciwstawiać się jej poczynaniom. Pozostaje natomiast zaangażowana w proces decyzyjny na jego wczesnych etapach, ponieważ charakter jej aktywności jest przede wszystkim opiniotwórczy i doradczy.

Rada dekoracyjno-legitymizująca (*rubber stamps/legitimisers*) – w takim modelu rola rady jest dekoracyjna czy wręcz fasadowa. W tej koncepcji aktywność członków pozostaje minimalna, a ich skład dobierany jest ze względu na kwestie prestiżowe lub posiadany przez nich kapitał społeczny. Zakłada się, że członkowie rady uczelni (ze względu na liczne własne zobowiązania) nie będą mieli czasu na bieżące zajmowanie się sprawami uczelni, a ich obecność zostanie sprowadzona do legitymizacji działań władz uczelni. W podobnym modelu funkcjonowały dotychczas konwenty na większości polskich uczelni akademickich.

Reprezentanci interesów państwa (*the state's agents/supervisors*) – model ten co do zasady jest w świetle obecnego PSWiN wykluczony, jednak ze względu na fakt, że wraz z pozostałymi tworzy pewną całość, został omówiony. Jest pośrednią formą nadzoru władzy nad uczelniami, zwłaszcza w aspekcie strategiczno-nadzorczym. Decyzje rady są wyrazem oczekiwań rządu/ministerstwa co do sposobu funkcjonowania konkretnej lub ogółu uczelni. Dotyczy to zwłaszcza kwestii budżetowych, jak i wyznaczania kierunków rozwoju. Taki model funkcjonowania rady uczelni jest możliwy, jeśli w jej skład wchodzi przedstawiciele rządu (jak w spółkach skarbu państwa czy w radach społecznych instytucji publicznych) bądź też osoby bezpośrednio przez nie powoływane/odwoływane.

Na podstawie PSWiN wspólnoty uczelni mogą względnie swobodnie kształtować skład personalny rady, kierując się oczekiwanymi przez siebie funkcjami, jakie powinna ona wypełniać. W praktyce rada w niewielkim stopniu byłaby w stanie reprezentować interesy państwa, natomiast sprowadzenie rady do roli dekoracyjno-legitymizującej stanowiłoby odejście od wartości, jakie realizować powinny zmiany wprowadzane przez PSWiN. Ustawa nie rozstrzyga też, w jakiej mierze rada może i powinna spełniać funkcje reprezentacji interesów i perspektywy interesariuszy zewnętrznych, na ile zaś pełnić funkcję organu doradczo-partnerskiego, zapewniającego rektorowi odpowiednie wsparcie merytoryczne. W zasadniczej mierze będzie to zależać od konkretnego doboru personalnego rady, a także inicjatywy rektora oraz innych podmiotów uczelni w sposobie „korzystania” z powołanej w danej uczelni rady. Należałoby postulować dążenie do zrównoważenia funkcji zapewniającej wsparcie merytoryczne działań i polityki rektora, a jednocześnie pozwalającej rektorowi i kierowanej przez niego wspólnocie uczelni na skonfrontowanie własnego punktu widzenia z perspektywą uwzględniającą zapatrywania i potrzeby otoczenia uczelni.

3.2.5. Rada uczelni a senat i rektor

Zgodnie z art. 28 ust. 1 pkt 7 PSWiN senat formułuje rekomendacje dla rady uczelni w zakresie wykonywania przez nią zadań. Powinny one dotyczyć przede wszystkim celów, wartości i przedsięwzięć wynikających ze strategii uczelni.

PSWiN ustanawia dla rady uczelni wymóg sprawozdawania swojej działalności senatowi (art. 18 ust. 5 PSWiN), jednak nie precyzuje, w jakiej formie powinno to następować. Dlatego proponuje się, żeby w statucie zobowiązać przewodniczącego rady uczelni – w imieniu całej rady – do dokonania rocznego sprawozdania z działalności rady na ostatnim posiedzeniu senatu w danym roku kalendarzowym. Sprawozdanie ma charakter wyłącznie informacyjny i nie jest przedmiotem głosowania, ale może towarzyszyć mu dyskusja na forum senatu uczelni.

Ustawa PSWiN nie definiuje sposobu współpracy pomiędzy radą uczelni a senatem, choć dla prawidłowego funkcjonowania relacje między tymi dwoma organami są istotne. Z tego powodu rekomenduje się, aby statut zawierał wymóg uczestnictwa przewodniczącego (lub wyznaczonego przez niego członka rady uczelni) w obradach senatu.

Na zaproszenie przewodniczącego rady w jej posiedzeniach powinien brać udział rektor lub właścivi – ze względu na tematykę obrad – prorektorzy bądź inne osoby, z opiniami lub wyjaśnieniami których rada uzna za stosowne się zapoznać.

Statut powinien dopuszczać możliwość – ograniczoną do wyjątkowych okoliczności – przedstawienia stanowiska rady w określonych sprawach na posiedzeniu senatu (na wniosek senatu, rady, rektora lub samej rady).

3.3. SENAT

3.3.1. Status prawny senatu

Senat jest jednym z trzech – obok rektora oraz rady uczelni – obligatoryjnych organów uczelni (art. 17 ust. 1 PSWiN). Jego rola ustrojowa różni się od tej pełnionej w ramach poprzedniej ustawy ze względu na zwiększenie kompetencji związanych przede wszystkim z większym zaangażowaniem w proces rozwoju uczelni oraz z nadawaniem stopni naukowych. To ostatnie zadanie może być jednak przeniesione w statucie na inny organ lub organy (art. 28 ust. 4 PSWiN).

Senat uczelni staje się głównym organem kolegialnym reprezentującym bezpośrednio wspólnotę uczelni, formującym i wyrażającym

wolę i stanowisko owej wspólnoty, również wobec rektora i rady. Nie bez znaczenia dla roli senatu pozostaje również fakt, że PSWiN istotnie wzmacnia pozycję i kompetencje rektora, co z kolei zwiększa odpowiedzialność senatu za należyte wypełnianie własnej roli, w tym reprezentacji całego środowiska. Dlatego podkreślenia wymagają kontrolne i zarządcze funkcje senatu (m.in. opracowanie strategii uczelni, obsada rady uczelni, opiniowanie kandydata na rektora). Przemawia to za ograniczeniem liczebności senatu tak, aby zapewnić temu gremium realną funkcjonalność i zdolność do efektywnego wykonywania zadań, a także by nadać statusowi senatora uczelni odpowiednią rangę, sprzyjającą rzeczywistemu zaangażowaniu w bieżące sprawy uczelni.

W okresie wdrożenia przepisów PSWiN senat odgrywa szczególną rolę. Na nim bowiem spoczywa obowiązek uchwalenia nowego statutu. W tym zakresie odgrywa kluczową rolę w decydowaniu o ustroju uczelni, o priorytetach jej działalności i zasadach, według których będą one realizowane. Od samego senatu, stanu wiedzy i woli jego członków zależy, jak wykorzystają oni przyznany im potencjał władzy. Wśród wielu wariantów można wymienić statut zawierający jedynie postanowienia wymagane przez ustawę w brzmieniu, które faktycznie ceduje ich określenie na poziom zarządzeń rektora, lub statut w różnym zakresie i formie rozbudowujący część postanowień odnoszących się do powołania dodatkowych organów w uczelni, określenia katalogu funkcji kierowniczych w uczelni (nie są tożsame z organami) oraz wprowadzenia procedury konsultacji i wiążących opinii poprzedzających ustanowienia przez rektora regulaminu organizacyjnego i regulaminu pracy.

Zakres swobody decyzyjnej i łączącej się z tym odpowiedzialności po stronie senatu obejmuje nie tylko wykreowanie modelu zarządzania uczelnią oraz podstawę jej struktury. O wiele istotniejsza stała się bowiem perspektywa „nieinstytucjonalna” – łączenia oraz rozwoju badań naukowych i kształcenia, w treści i sposobie odpowiadającym aspiracjom i podmiotowości studentów, doktorantów oraz pracowników akademickich. Sposób instytucjonalizacji i realizacji tych niematerialnych wartości powinien stanowić pierwszy punkt odniesienia rozwiązań prawnych obowiązujących w uczelni, począwszy od jej statutu.

Zadania senatu zostały określone w art. 28 ust. 1 PSWiN oraz art. 34 PSWiN. Z dyspozycji tego ostatniego – normującego obligatoryjną treść statutu uczelni – wynika także konieczność uregulowania w statucie zasad organizacji i funkcjonowania senatu, w szczególności sposób organizowania wyborów jego członków oraz zasady i tryb funkcjonowania senatu.

Zgodnie z art. 28 ust. 1 PSWiN do obligatoryjnych kompetencji senatu należy:

- 1) uchwalanie statutu;
- 2) uchwalanie regulaminu studiów;
- 3) uchwalanie strategii uczelni i zatwierdzanie sprawozdania z jej realizacji;
- 4) powoływanie i odwoływanie członków rady uczelni;
- 5) opiniowanie kandydatów na rektora;
- 6) przeprowadzanie oceny funkcjonowania uczelni;
- 7) formułowanie rekomendacji dla rady uczelni i rektora w zakresie wykonywanych przez nich zadań;
- 8) nadawanie stopni naukowych i stopni w zakresie sztuki (ustawa dopuszcza przeniesienie w statucie tego zadania na inny organ, też określony w statucie);
- 9) nadawanie tytułu doktora honoris causa;
- 10) ustalanie warunków, trybu oraz terminu rozpoczęcia i zakończenia rekrutacji na studia i na kształcenie specjalistyczne;
- 11) ustalanie programów studiów, studiów podyplomowych i kształcenia specjalistycznego;
- 12) ustalanie programów kształcenia w szkołach doktorskich;
- 13) określanie sposobu potwierdzania efektów uczenia się;
- 14) wskazywanie kandydatów do instytucji przedstawicielskich środowiska szkolnictwa wyższego i nauki;
- 15) wykonywanie zadań związanych z:
 - a) przypisywaniem poziomów Polskiej Ramy Kwalifikacji, zwanej dalej „PRK”, do kwalifikacji nadawanych po ukończeniu studiów podyplomowych;
 - b) włączeniem do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji kwalifikacji nadawanych po ukończeniu studiów podyplomowych i innych form kształcenia – zgodnie z Ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz.U. z 2017 r. poz. 986 i 1475 oraz z 2018 r. poz. 650);
- 16) wykonywanie innych zadań określonych w statucie.

3.3.2. Skład senatu i wybory członków senatu

Zgodnie z art. 29 ust. 1 PSWiN w skład senatu w publicznej uczelni akademickiej wchodzi:

- a) profesorowie i profesorowie uczelni, którzy stanowią nie mniej niż 50% składu senatu;
- b) studenci i doktoranci, którzy stanowią nie mniej niż 20% składu senatu;
- c) nauczyciele akademicki zatrudnieni na stanowiskach innych niż profesorowie i profesorowie uczelni oraz pracownicy niebędący na-

uczycielami akademickimi, którzy stanowią nie mniej niż 25% składu senatu.

Liczbę studentów i doktorantów ustala się proporcjonalnie do liczebności obu tych grup w uczelni, z tym że każda z tych grup jest reprezentowana przez co najmniej jednego przedstawiciela.

Statut, określając proporcje obecności trzech wskazanych grup senatorów, może jedynie rozdysponować 5% owej proporcji, ponieważ pozostałe są wskazane w ustawie. Osoby należące do grup, o których mowa w art. 29 ust. 1, wybierają członków senatu ze swojego grona. Kandydata może zgłosić każdy członek wspólnoty uczelni. Wybory są tajne.

Wygaśnięcie mandatu członka senatu jest regulowane ustawowo i statutowo w przypadku zaistnienia jednej z następujących okoliczności:

- śmierci;
- złożenia rezygnacji lub odwołania;
- ustania stosunku pracy;
- wymierzenia kary dyscyplinarnej nagany z pozbawieniem prawa do pełnienia funkcji kierowniczych lub kary dyscyplinarnej surowszej;
- utraty biernego prawa wyborczego;
- ustania przynależności do danej grupy akademickiej, jeżeli członek senatu uzyskał mandat jako przedstawiciel tej grupy akademickiej;
- ukończenia studiów lub skreślenia z listy studentów lub doktorantów.

Wygaśnięcie mandatu członka senatu stwierdza przewodniczący senatu, a w następstwie tego przeprowadza się wybory uzupełniające w określonej grupie pracowników.

Statut normuje zasady organizacji i funkcjonowania senatu, w tym sposób organizowania wyborów do senatu i innych organów uczelni; skład senatu i rady uczelni; zasady i tryb funkcjonowania senatu, kolegium elektorów, rady uczelni. Jak wspomniano wyżej, statut, określając proporcje obecności trzech wskazanych grup senatorów, może rozdysponować jedynie 5% owej proporcji, decydując o jej równomiernym lub nierównomiernym przydziale do jednej lub więcej z owych grup.

W związku z faktem, że w nowym porządku prawnym senat pełni głównie funkcje związane kształtowaniem i ewaluacją polityki naukowej oraz polityki kształcenia, przy czym powinny być one, w zależności od profilu uczelni, właściwie ze sobą powiązane, rekomendowane jest, by zasady organizacji wyborów zwiększały szansę na reprezentatywność kandydatów rozumianą nie tylko w ujęciu reprezentacji po-

szczególnych jednostek organizacyjnych, lecz przede wszystkim grup pracowników aktywnie zaangażowanych, w różnej formie, w zadania naukowe i dydaktyczne uczelni. Istotne jest też zapewnienie reprezentatywności wszystkim dziedzinom obecnym w badaniach naukowych prowadzonych na danej uczelni.

Mając na względzie zadania senatu i sprawność merytoryczną ich procedowania, rekomendowane jest ustalenie liczby członków senatu nieprzekraczającej 50 osób, mniejsze uczelnie powinny zdecydowanie rozważyć jeszcze mniejszą liczbę członków senatu.

Struktura senatu uczelni zdefiniowana jest wyłącznie poprzez typ wewnętrznych interesariuszy, ale PSWiN pozostawia w statucie możliwość bardziej szczegółowego sprofilowania. Wprowadzenie takich regulacji wydaje się konieczne ze względu na niebezpieczeństwo zdominowania senatu przez przedstawicieli najbardziej licznych jednostek/dyscyplin.

Ze względu na „samorządowy” charakter senatu warto rozważyć możliwość wpisania *explicite verbis* liczby reprezentantów poszczególnych jednostek I poziomu (albo ich grup), tak aby uniknąć sytuacji, w której (stosunkowo duża) część wspólnoty uczelni nie będzie reprezentowana w senacie. Ze względów funkcjonalnych to rozwiązanie wydaje się właściwe, zwłaszcza w pierwszym okresie po wprowadzeniu nowych zasad organizacyjnych uczelni, gdy niepokoje związane z marginalizacją części wspólnoty uczelni będą stosunkowo największe.

Alternatywnie – zwłaszcza w uczelniach składających się z dużej liczby małych jednostek organizacyjnych – można rozważyć, aby reprezentacja w senacie odzwierciedlała zróżnicowanie dziedzinowe uczelni (bądź dyscyplinowe w mniejszych uczelniach). Dotyczy to zwłaszcza uczelni, które będą znacząco zmieniać strukturę organizacyjną i w ten sposób bardzo pragną zaakcentować potrzebę współpracy między poszczególnymi jednostkami.

PSWiN nie wyklucza innego profilowania struktury senatu, zwłaszcza wzmocnienia reprezentacji tych segmentów uczelni (jednostek I poziomu, dziedzin albo dyscyplin), które mają decydujący wpływ na funkcjonowanie uczelni. Należy jednak pamiętać, że senat odgrywa ważną rolę w procesie zarządzania uczelnią jako organ reprezentujący całą wspólnotę uczelni, co nabiera szczególnego znaczenia zwłaszcza w obliczu wyraźnego wzmocnienia pozycji rektora.

Ustawa nie przewiduje w senacie członkostwa osób pełniących funkcje kierownicze w uczelni, ale statut powinien uwzględniać stały udział w posiedzeniach senatu prorektorów oraz dziekanów z głosem doradczym (kierowników jednostek I poziomu) bez możliwości głosowania, jednakże służących senatowi informacjami, wyjaśnieniami lub opiniami.

Zgodnie z art. 30 ust. 1 PSWiN kadencja senatu trwa cztery lata i rozpoczyna się 1 września. Ta sama osoba może być członkiem senatu nie więcej niż przez dwie następujące po sobie kadencje.

Procedura wyborcza senatu nie została w całości uszczegółowiona w Statucie 2.0 (między innymi w odniesieniu do składu kolegium elektorów), ponieważ konkretne rozwiązania muszą być w pełni dostosowane do struktury danej uczelni.

3.3.3. Zasady i tryb funkcjonowania senatu

Art. 31 PSWiN stanowi, że przewodniczącym senatu jest rektor, a senat podejmuje uchwały na posiedzeniach w obecności co najmniej połowy statutowej liczby członków. W posiedzeniach senatu uczestniczy, z głosem doradczym, przedstawiciel każdego związku zawodowego działającego w uczelni, ale rekomenduje się, aby w statucie zapisano, że takie uprawnienia posiada również przewodniczący rady uczelni. Ponadto wskazane jest, aby w obradach senatu brali udział (w roli obserwatorów oraz osób mogących w razie czego dostarczyć senatowi niezbędnych informacji i wyjaśnień) prorektorzy oraz dziekani (kierownicy jednostek organizacyjnych I poziomu). Ponadto w posiedzeniach senatu z głosem doradczym mogą uczestniczyć inne osoby wskazane w statucie oraz inne osoby zaproszone przez rektora. Nadzwyczajne posiedzenia senatu zwołuje rektor z własnej inicjatywy lub na pisemny wniosek co najmniej 1/3 członków senatu w terminie 7 dni od dnia zgłoszenia wniosku.

W głosowaniach w sprawach, o których mowa w art. 28 ust. 1 pkt 8 PSWiN (nadawanie stopni naukowych i stopni w zakresie sztuki), biorą udział członkowie senatu będący profesorami i profesorami uczelni. Nie oznacza to jednak, że w przypadku gdy materia nadawania stopni naukowych zostanie przekazana innym organom (np. komisji do spraw stopni lub komisjom dziedzinowym), w ich skład nie mogą wchodzić (i głosować!) osoby niebędące profesorami lub profesorami uczelni.

Sugeruje się, aby zasiadały w nich osoby, których osiągnięcia naukowe w największym stopniu przyczyniły się do uzyskania kategorii w danej dyscyplinie (dyscyplinach w przypadku komisji dziedzinowych), a więc i uprawnień do nadawania stopni doktora i doktora habilitowanego. Natomiast w skład komisji do nadawania stopni naukowych powinni wchodzić jedynie pracownicy, którzy zadeklarowali co najmniej 50% czasu pracy w danej dyscyplinie.

Rektor zawieszona wykonanie uchwały senatu naruszającej przepisy ustawy lub statutu i w terminie 14 dni od jej podjęcia zwołuje posiedzenie senatu w celu ponownego rozpatrzenia uchwały. Jeżeli senat nie

zmieni albo nie uchyli zawieszony uchwały, rektor przekazuje ją właściwemu ministrowi w celu rozpatrzenia w trybie art. 427 ust. 2 ustawy PSWiN. Rektor zawiesza wykonanie uchwały senatu naruszającej ważny interes uczelni i w terminie 14 dni od jej podjęcia zwołuje posiedzenie senatu w celu ponownego rozpatrzenia uchwały.

Statut może określać zasady dalszego procedowania zawieszony uchwały. Rekomendowane jest następujące rozwiązanie: zawieszona uchwała wchodzi w życie, jeżeli senat wypowie się za jej utrzymaniem większością co najmniej $\frac{2}{3}$ głosów w obecności co najmniej $\frac{1}{2}$ swojego statutowego składu.

Do szczególnie istotnych kompetencji senatu należy przeprowadzanie oceny funkcjonowania uczelni, w tym przede wszystkim realizacji strategii uczelni. Ocena taka powinna odbywać się co 2 lata (w połowie i na zakończenie kadencji). Pierwsza ocena powinna obejmować dwa lata pełnienia funkcji, a druga cały 4-letni okres.

3.4. KOMISJE DO SPRAW STOPNI NAUKOWYCH (STOPNI W ZAKRESIE SZTUKI)

Zgodnie z przepisami PSWiN stopnie naukowe nadaje senat, jednakże zadanie to może zostać powierzone innemu organowi uczelni, określonymu w jej statucie (przy czym statut może określić tylko jeden organ w zakresie danej dyscypliny lub dziedziny). Jednocześnie art. 192 ust. 1 PSWiN przewiduje, że czynności w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora może dokonywać komisja powołana przez taki organ. Uwzględniając te regulacje, Statut 2.0 przewiduje przekazanie kompetencji do nadawania stopni naukowych (i w zakresie sztuki) odrębnym komisjom mającym status organu uczelni i właściwym do podejmowania uchwał w przedmiocie nadania stopnia doktora, powoływania i nadzoru nad pracami komisji prowadzących konkretne przewody doktorskie, a także powoływania komisji habilitacyjnych stosownie do wymagań wynikających z ustawy. Organ ten szerzej został scharakteryzowany w części opracowania dotyczącej awansów naukowych.

3.5. RZECZNIK PRAW I WARTOŚCI AKADEMICKICH (OMBUDSMAN)

Koncepcja odrębnego organu – rzecznika praw i wartości akademickich (w istocie – praw i wartości pracowników uczelni) – wychodzi z przekonania o konieczności zrównoważenia zdecydowanie mocniejszej pozycji rektora wobec pracowników uczelni. Odpowiedzią na to jest powołanie podmiotu w pełni niezależnego od rektora (powoływanego

niezależnie od rektora, chronionego kadencją i odwoływanego wyłącznie przez senat kwalifikowaną większością głosów). Zadaniem takiego rzecznika byłoby przede wszystkim stanie na straży przestrzegania zasad wolności akademickiej oraz wysokich standardów etycznych w pracy naukowej oraz dydaktycznej. Rzecznik także mógłby włączać się w sprawy (w tym personalne spory), gdy w jego ocenie wymaga tego interes uczelni, a pracownik lub grupa pracowników zasadnie czuje się krzywdzona (mobbingowana, dyskryminowana bądź w inny sposób niewłaściwie traktowana).

Mając niezależną pozycję i możliwość dostępu do dokumentów, ombudsman mógłby być podstawowym narzędziem weryfikacji informacji zgłaszanych przez sygnalistów oraz w zależności od wyników takiej weryfikacji stawiać sprawy na forum wszelkich organów i gremiów uczelni (w szczególności senatu i rady). W granicach dopuszczalnych przez prawo statut powinien umożliwiać rzecznikowi udział w postępowaniach dyscyplinarnych.

Rzecznik powinien być zobowiązany do kierowania się interesem uczelni, zachowania bezstronności oraz troski o uczciwe, równe i merytorycznie uzasadnione traktowanie pracowników uczelni.

Podstawowymi narzędziami pracy rzecznika powinien być dostęp do wszystkich dokumentów w uczelni oraz prawo interpelacji kierowanych do rektora oraz wszystkich pozostałych organów i podmiotów kierujących jednostkami wewnętrznymi uczelni. Ma on prawo przedstawiania spraw na forum wszystkich ciał kolegialnych uczelni. Może przyłączyć się do każdego postępowania dyscyplinarnego, uzyskać pełny dostęp do akt sprawy oraz przedstawiać swoje stanowisko rzecznikowi dyscyplinarnemu lub komisji dyscyplinarnej.

Statut 2.0. rekomenduje następujące zasady powoływania i złożenia z urzędu rzecznika. Rzecznik jest powoływany przez senat bezwzględną większością głosów na 6-letnią kadencję. Kandydata może zgłaszać grupa co najmniej 20% (10) senatorów lub pracownicy uczelni w liczbie równiej składowi senatu (w Statucie 2.0 proponujemy 50 osób). Rzecznik wybierany jest spośród kandydatów będących nauczycielami akademickimi, posiadającymi co najmniej stopień doktora oraz 10-letni staż pracy w uczelni. Rzecznik w trakcie kadencji nie może być zwolniony, a jego umowa o pracę nie może zostać zmieniona bez zgody senatu, chyba że w wyniku wyroku sądu dyscyplinarnego lub sądu powszechnego. Rzecznik może być złożony z urzędu uchwałą senatu podjętą większością $\frac{2}{3}$ głosów na wniosek co najmniej $\frac{1}{4}$ składu senatu.

4. INNE PODMIOTY W STRUKTURZE UCZELNI

W prezentowanym modelu ustrojowym uczelni do podmiotów funkcjonujących w strukturze organizacyjnej uczelni, niebędących organami uczelni, należą:

- kolegium zarządcze (zarząd uczelni),
- prorektorzy,
- komisje do spraw jakości kształcenia,
- komisja doskonałości naukowej,
- zespół do spraw pracowniczych,
- komisje konkursowe do spraw zatrudnienia nauczycieli akademickich (scharakteryzowane w rozdziale „Pracownicy uczelni”),
- komisje do spraw indywidualnej oceny pracowników (scharakteryzowane w rozdziale „Pracownicy uczelni”),
- koordynatorzy dyscyplin,
- dziekani wydziałów/szkół i kierownicy innych wyodrębnionych jednostek organizacyjnych uczelni,
- koordynatorzy kierunków (scharakteryzowani w rozdziale „Kształcenie studentów”),
- dyrektor do spraw administracyjnych,
- dyrektor finansowy (kwestor/główny księgowy).

4.1. KOLEGIUM ZARZĄDCZE (zarząd uczelni)

Rektor może kierować uczelnią przy pomocy kolegium zarządczego (zarząd uczelni). Kolegium stanowić może też formę organizacyjną służącą koordynacji działań poszczególnych prorektorów. W prezentowanym modelu kolegium zarządcze jest ciałem doradczo-opiniującym rektora i nie ma statusu organu uczelni. Kolegium tworzy rektor jako przewodniczący oraz członkowie kolegium – prorektorzy (dla czytelności dalszego opisu członkowie kolegium zarządczego zostali określani mianem prorektorów, jednakże można użyć innego terminu na określenie członków tego kolegium).

W zależności od spraw, które mają być rozpatrywane na kolegium, na posiedzenia kolegium rektor może zaprosić także inne osoby, w szczególności dziekanów, dyrektora do spraw administracyjnych oraz dyrektora finansowego. Zadaniem kolegium zarządczego jest wyrażanie opinii i rekomendacji w sprawach przekazanych kolegium do rozpatrzenia przez rektora oraz wykonywanie zadań określonych w regulaminie organizacyjnym.

4.2. CZŁONKOWIE KOLEGIUM ZARZĄDCZEGO (PROREKTORZY)

Ustawa nie zawiera żadnych uregulowań bezpośrednio dotyczących funkcji prorektora. Natomiast zgodnie z art. 34 ust. 1 PSWiN statut określa sposób powoływania i odwoływania organów uczelni, funkcje kierownicze w uczelni oraz zasady powoływania i odwoływania osób pełniących te funkcje. Dlatego jeżeli funkcja prorektora zostanie przewidziana w strukturze organizacyjnej lub decyzyjnej uczelni (niezależnie, czy prorektor będzie mieć status organu, czy funkcji kierowniczej), wymagane jest ukonstytuowanie tej funkcji oraz uregulowanie zasad powoływania i odwoływania prorektorów. Statut może też zawierać szerszy zakres uregulowań dotyczących prorektorów.

W proponowanym modelu prorektorzy nie są organami uczelni w rozumieniu art. 17 ust. 2 PSWiN, lecz pełnią funkcje kierownicze w rozumieniu art. 34 ust. 1 pkt 5 PSWiN i są członkami kolegium zarządczego. Ze względu na fakt, że to rektor jest odpowiedzialny za realizację zadań uczelni, co w znacznej mierze zależy od spójności i jakości wypracowywania i wdrażania (w ramach strategii uczelni) poszczególnych polityk uczelni, wskazane jest, aby miał on swobodę w doborze osób, z którymi będzie bezpośrednio stale współpracował. Stąd też Statut 2.0 zakłada, że prorektorów powołuje rektor w zależności od potrzeb związanych z efektywną realizacją strategii rozwoju uczelni oraz zapewnieniem sprawności bieżącego wykonywania jej zadań, po zasięgnięciu (niewiążącej) opinii senatu i rady uczelni, przy zastrzeżeniu art. 23 ust. 5 ustawy, zgodnie z którym powołanie osoby pełniącej funkcję kierowniczą, do której zakresu obowiązków należą sprawy studenckie i doktoranckie, wymaga uzgodnienia z samorządem studenckim i doktoranckim. Funkcja prorektora nie ma charakteru kadencyjnego, rektor może poszczególnych prorektorów odwoływać w dowolnym momencie, przy zastrzeżeniu podania informacji o przyczynie odwołania.

W przyjętym założeniu prorektorzy realizują zadania przekazane im przez rektora, który może też zmienić lub uchylić podejmowane przez prorektorów rozstrzygnięcia związane z zakresem ich upoważnienia. Jeśli prorektor działa z upoważnienia rektora, wydając decyzję administracyjną w sprawie indywidualnej, to zmiana decyzji przez rektora możliwa jest jedynie w przypadku wniesienia przez osobę legitymowaną wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy (por. art. 23 ust. 4 PSWiN) lub w innych przypadkach przewidzianych prawem.

Statut 2.0 określa funkcje prorektorskie obszarowo. Nie rekomenduje się ustalenia sztywnej lub maksymalnej liczby prorektorów w statucie, choć rozwiązanie takie jest dopuszczalne.

W przypadku osoby pełniącej funkcję prorektora (członka kolegium zarządczego), do której zakresu obowiązków należą sprawy studenckie i doktorantów (art. 23 ust. 5 PSZiN), należy wskazać termin uzgodnienia z samorządem studenckim i doktoranckim. Rekomenduje się, aby właściwy organ zajmował stanowisko w sprawie kandydatury w terminie 14 dni od dnia pisemnego przedstawienia kandydatury. Niezajęcie stanowiska w wyznaczonym terminie oznaczać będzie wyrażenie zgody na powołanie przedstawionego kandydata.

Zważywszy na specyfikę zadań realizowanych przez uczelnie, a także na problemy, jakich część z nich doświadcza przy wykonywaniu zadań o charakterze badawczym i ich obsłudze administracyjnej oraz finansowej, prorektorzy w szczególności powinni odpowiadać za realizację polityki uczelni w następujących obszarach:

- 1) kształcenie,
- 2) badania naukowe,
- 3) administracja i finanse,
- 4) sprawy studenckie,
- 5) sprawy doktoranckie.

Powołanie prorektorów w innych obszarach (np. współpraca międzynarodowa) powinno być podyktowane efektywną realizacją założeń strategicznych oraz sprawnym, bieżącym kierowaniem uczelnią. Te same względy mogą zdecydować o powierzeniu temu samemu prorektorowi więcej niż jednego obszaru, np. spraw badań naukowych i doktoranckich.

Propozycje modelowe:

Prorektor właściwy ds. kształcenia

Proces kształcenia powinien być w uczelni organizowany centralnie, realizując ogólną politykę dydaktyczną ustaloną przez senat i rektora współpracującego w tej sferze z prorektorem ds. kształcenia, kolegium rektorskim, komisjami ds. jakości kształcenia, przy zastrzeżeniu kompetencji senatu dotyczących dydaktyki. Umożliwia to efektywniejsze wykorzystanie różnorodności i wielkości potencjału uczelni dla realizowania zarówno interdyscyplinarnej, jak i wysokospecjalistycznej oferty kształcenia. Za realizację polityki dydaktycznej uczelni przed rektorem odpowiadać powinien prorektor właściwy ds. kształcenia, realizujący określone zadania w zakresie kształcenia, oraz dziekani. Prorektor właściwy ds. kształcenia powinien w szczególności koordynować i inicjować procesy dydaktyczne realizowane we wszystkich jednostkach organizacyjnych uczelni, które wykonują tego rodzaju zadania, a także koordynować ich spójność z zadaniami badawczymi i społecznymi. Ponadto prorektor właściwy ds. kształcenia powinien być w sprawach dydaktyki bezpośrednim zwierzchnikiem dziekanów. Ze względu na zasady odpo-

wiedzialności prorektora właściwego ds. kształcenia proponuje się, aby prorektor dysponował kompetencją do zmiany lub uchylecia decyzji dziekanów w zakresie, w jakim dotyczą one procesów kształcenia. Te same władcze kompetencje – zmiany lub uchylecia decyzji dziekanów – będzie posiadał też rektor.

Prorektor właściwy do badań naukowych

Politykę naukową w uczelni powinien przede wszystkim kształtować rektor przy współudziale senatu i rady uczelni (która pośrednio poprzez wyrażanie opinii o strategii wpływa na kierunki rozwoju uczelni) i we współpracy z prorektorem właściwym ds. nauki, kolegium zarządczym oraz komisją ds. nauki. Prorektor właściwy ds. nauki powinien realizować określone zadania w zakresie spraw nauki. Za realizację polityki naukowej uczelni przed rektorem powinien odpowiadać prorektor ds. nauki oraz dziekani wydziałów/szkół/kolegiów (w zależności od struktury danej uczelni). Prorektor właściwy ds. nauki powinien koordynować procesy rozwoju badań naukowych realizowane we wszystkich jednostkach organizacyjnych uczelni, którym przypisano tego rodzaju zadania. Prorektor właściwy ds. nauki powinien nadzorować kształcenie w szkołach doktorskich oraz podejmować działania opisane w części poświęconej kształceniu doktorantów. Prorektor właściwy ds. nauki może mieć przyznane określone kompetencje w zakresie instrumentów służących tworzeniu i następnie realizacji polityki naukowej uczelni (dot. urlopów naukowych, grantów, kosztów pośrednich, nagród naukowych itp.).

Ze względu na zmianę postrzegania doktorantów jako przede wszystkim młodych badaczy, a nie studentów trzeciego stopnia, zasadne jest powierzenie spraw doktoranckich prorektorowi właściwemu ds. badań naukowych.

Prorektor właściwy ds. studenckich

Prorektor właściwy ds. studenckich powinien realizować określone w ustawie i statucie zadania w zakresie spraw studentów. W szczególności prorektor ten powinien odpowiadać za partycypację studentów w planowaniu i ewaluacji procesu dydaktycznego, a także za animację kultury studenckiej oraz aktywności sportowej studentów. Rekomendowanym rozwiązaniem jest, aby prorektor ds. studenckich odpowiadał również za rekrutację na studia prowadzone w uczelni.

Prorektor właściwy ds. doktorantów

Prorektor właściwy ds. doktorantów powinien realizować określone w ustawie i statucie zadania w zakresie spraw doktorantów. W szczególności prorektor ten powinien sprawować nadzór nad szkołami doktorskimi oraz odpowiadać za partycypację doktorantów w planowaniu i ewaluacji procesu dydaktycznego, a także za animację kultury oraz aktywności sportowej doktorantów.

Prorektor właściwy ds. administracyjnych i finansowych

W ramach prezentowanego modelu proponujemy nadanie dotychczasowej funkcji kanclerza rangi prorektora właściwego ds. administracyjnych i finanso-

wych. Jest to uzasadnione potrzebą większej integracji uczelni i koniecznością uspołnienia działań administracji związanych bezpośrednio z realizacją procesu kształcenia, a zwłaszcza badań naukowych. Coraz silniejszy trend projektowego finansowania badań naukowych (ale również dydaktyki) wymaga silniejszej współpracy pomiędzy nauczycielami akademickimi a pracownikami administracji uczelni, w tym zwłaszcza specjalistów w zakresie prawno-finansowym. Jednocześnie proponowany model ustroju zmierza w kierunku integracji – w jednym pionie – całej administracji uczelnianej niezależnie od miejsca wykonywania pracy (przełamanie podziału na administrację centralną i wydziałową). Za przyjęciem takiego rozwiązania przemawia również fakt, że przepisy PSWiN nie przewidują kadencyjności prorektorów, oraz potrzeba de-federalizacji uczelni. Prorektor właściwy ds. spraw administracyjnych i finansowych powinien realizować określone zadania w ramach uczelnianej administracji i zarządzania finansami w zakresie, w jakim służy to efektywnemu realizowaniu badań naukowych i prowadzeniu dydaktyki. W szczególności prorektor właściwy ds. spraw administracyjnych i finansowych odpowiada za pracowników administracyjnych (na wszystkich szczeblach), którzy obsługują procesy dydaktyczne, badania naukowe, a także rozliczenia finansowe, kontroling oraz zamówienia publiczne związane z nauką i dydaktyką. W zakresie nadzoru nad pracownikami dziekanatów prorektor właściwy ds. spraw administracyjnych i finansowych powinien być bezpośrednim zwierzchnikiem dziekana, a także dyrektora ds. administracyjnych i dyrektora finansowego (kwestora/głównego księgowego).

4.3. KOMISJE DO SPRAW JAKOŚCI KSZTAŁCENIA ORAZ KOMISJA DO SPRAW DOSKONAŁOŚCI NAUKOWEJ

W prezentowanym modelu nową formą organizacyjną, służącą efektywnemu oraz spójnemu kształtowaniu i praktykowaniu polityki kształcenia i polityki naukowej uczelni, są dwa rodzaje komisji.

Komisje powinny mieć status ciał opiniodawczo-doradczych rektora. Ich umiejscowienie w strukturze organizacyjnej uczelni, wieloosobowy skład i kompetencje mają służyć zarówno kolegialnej, interdyscyplinarnej analizie kluczowych kwestii związanych z rozwojem i należytą jakością bieżących procesów badań naukowych oraz kształcenia studentów i doktorantów, jak i wypracowywaniu wniosków będących następnie podstawą decyzji rektora i senatu. Ten model identyfikowania przesłanek decyzji i zasad ich podejmowania ma na celu wzmocnienie organizacyjnych podstaw realizacji dwóch najważniejszych polityk uczelni (badania i kształcenie) oraz pełniejsze wykorzystanie potencjału badawczo-dydaktycznego uczelni, dotychczas sprowadzanego do perspektywy rozwoju poszczególnych katedr, zespołów lub pracowni. Równocześnie ów model nie koliduje z wolnością badań naukowych.

Proponuje się stworzenie kilku komisji do spraw jakości kształcenia, wyodrębnionych według dziedzin (ew. dyscyplin) nauki, oraz jednej ko-

misji doskonałości naukowej. W przypadku mniejszych uczelni, w tym zwłaszcza opartych na jednej dziedzinie wiedzy (lub takich, w których dominuje jedna dziedzina), sugeruje się stworzenie po jednej komisji do spraw jakości kształcenia i komisji do spraw doskonałości naukowej.

4.3.1. Komisje do spraw jakości kształcenia

Komisje do spraw jakości kształcenia są ciałami pomocniczymi rektora. Ich zadania i skład są odmienne od kompetencji komisji senackich zajmujących się sprawami kształcenia. Rolą komisji do spraw jakości kształcenia staje się wsparcie podmiotów decyzyjnych w kreowaniu polityki kształcenia. Dotychczas w uczelniach brakowało tego rodzaju forum (komisje senatu skupiają uwagę na kwestiach formalnych, m.in. opiniując dokumenty procedowane na senacie). W zależności od potrzeb i uwarunkowań można powołać jedną komisję do spraw jakości kształcenia dla uczelni (małe uczelnie jednodziedzinowe), dla dziedziny, dyscypliny lub grupy dyscyplin. Rekomendowane jest tworzenie niewielkiej liczby komisji na uczelni 3–4 (np. dla nauk społecznych, humanistycznych i teologicznych, przyrodniczych, technicznych, medycznych itp.). Komisje nie są organem uczelni w rozumieniu art. 17 ust. 2, lecz ciałami doradczo-opiniującymi, dlatego też opinie i zajmowane przez komisję stanowiska nie są wiążące dla organów uczelni.

Skład komisji:

- przewodniczący komisji – prorektor właściwy ds. kształcenia lub wskazany przez niego jego przedstawiciel;
- członkowie komisji:
 - kierownicy (dziekani) jednostek organizacyjnych realizujących proces dydaktyczny w dziedzinach (względnie dyscyplinach), w których właściwa jest dana komisja;
 - trzech pracowników naukowo-dydaktyczni lub dydaktyczni reprezentujący dziedzinę nauki, w których właściwa jest dana komisja – pracowników tych wyznacza prorektor właściwy ds. kształcenia;
 - jeden z zasiadających w komisji doskonałości naukowej koordynatorów dyscyplin przynależnych do dziedziny nauki, w której właściwa jest komisja – osobę tę wyznacza prorektor właściwy do spraw nauki;
- w pracach komisji do spraw jakości kształcenia może uczestniczyć (z głosem doradczym) prorektor właściwy ds. nauki lub jego przedstawiciel.

Zadania komisji:

- formułowanie stanowiska w sprawie ewaluacji kierunków i programów studiów;
- formułowanie rekomendacji dotyczących kierunków i programów studiów (np. co do tworzenia, modyfikacji lub likwidacji danych kierunków, specjalności oraz modyfikacji programów);
- przygotowywanie propozycji projektów programów studiów oraz zmian w tych programach (ustalenie programu studiów jest zastrzeżoną kompetencją senatu);
- formułowanie rekomendacji dotyczących organizacji procesu dydaktycznego, w tym rekomendacji dotyczących zapotrzebowania kadrowego, związanych z realizacją polityki dydaktycznej;
- doradzanie i opiniowanie w sprawach należących do zadań prorektora ds. kształcenia (w zakresie, w jakim prorektor o to wystąpi);
- inne zadania określone w statucie lub regulaminie organizacyjnym.

4.3.2. Komisja doskonałości naukowej

Komisja doskonałości naukowej jest ciałem pomocniczym rektora. Komisja nie jest organem uczelni w rozumieniu art. 17 ust. 2 PSWiN, lecz ciałem doradczo-opiniującym, dlatego też opinie i zajmowane przez komisję stanowiska nie są wiążące dla organów uczelni. Komisja doskonałości naukowej nie jest komisją senacką, ma także inne zadania niż będąca organem uczelni komisja do spraw nadawania stopni naukowych (stopni w zakresie sztuki).

Skład komisji:

- przewodniczący komisji – prorektor właściwy ds. nauki lub jego przedstawiciel;
- członkowie komisji:
 - koordynatorzy poszczególnych dyscyplin, w których uczelnia posiada uprawnienia do nadawania stopnia doktora i doktora habilitowanego (jeden koordynator może reprezentować więcej niż jedną dyscyplinę, zadania koordynatorów omówione są w dalszej części opracowania);
 - jeden reprezentant każdej z komisji do spraw jakości kształcenia;
 - jeden reprezentant samorządu doktorantów;
 - w pracach komisji doskonałości naukowej może uczestniczyć (z głosem doradczym) prorektor właściwy do spraw kształcenia lub jego przedstawiciel;

Zadania komisji:

- formułowanie rekomendacji dotyczących kierunków rozwoju badań naukowych prowadzonych na uczelni;
- formułowanie rekomendacji dotyczących innych istotnych dla rozwoju badań naukowych kwestii, w tym wewnętrznej polityki grantowej i wydawniczej, grantów; kosztów badań naukowych, nagród naukowych; urlopów naukowych; zasad udziału studentów i doktorantów w badaniach naukowych;
- formułowanie rekomendacji dot. zapotrzebowania kadrowego związanych z realizacją polityki naukowej;
- doradzanie i opiniowanie w sprawach należących do zadań prorektora ds. nauki (w zakresie, w jakim prorektor o to wystąpi);
- zadania w zakresie szkół doktorskich wskazane w części dotyczącej kształcenia doktorantów;
- inne zadania określone w statucie lub regulaminie organizacyjnym.

W nowych zasadach funkcjonowania uczelni, w tym dotyczących zarówno zakresu ich autonomii, jak i zasad finansowania, polityka naukowa uczelni na poziomie instytucjonalnym jest elementem krytycznym dla rozwoju, zwłaszcza w kształtowaniu profilu uczelni. Dlatego komisja doskonałości naukowej powinna współpracować z komisjami do spraw stopni naukowych przewidzianymi w statucie, których kompetencją jest nadawanie stopnia naukowego, a także z komisjami ds. jakości kształcenia, komisjami zajmującymi się ocenami pracowniczymi oraz komisjami biorącymi udział w rozstrzygnięciu konkursów na poszczególne stanowiska naukowe i naukowo-dydaktyczne w uczelni. Współpraca taka mogłaby przejawiać się częściową unią personalną, polegającą m.in. na tym, że w komisjach do spraw stopni naukowych zasiadają także członkowie komisji doskonałości naukowej wyznaczeni przez rektora, oraz na wymianie rekomendacji i wniosków z ewaluacji między komisją doskonałości naukowej a pozostałymi komisjami.

4.4. KOORDYNATORZY DYSCYPLIN

W wymiarze naukowym kluczową rolę dla uczelni odgrywają koordynatorzy dyscyplin, którzy w modelu Statutu 2.0 odpowiadają za koordynację badań naukowych prowadzonych w obrębie danej dyscypliny. Koordynatorzy mogą kierować instytutami tworzonymi przez wszystkie osoby prowadzące badania w danej dyscyplinie (niezależnie od ich organizacyjnego zaszeregowania), co uzasadnia uwzględnienie ich stanowiska w procesach indywidualnej ewaluacji oraz rekrutacji nauczycieli akademickich w danej dyscyplinie nauki. Koordynatorzy dyscyplin,

w których uczelnia posiada uprawnienia do nadawania stopnia doktora, wchodzi w skład komisji doskonałości naukowej oraz komisji do spraw stopni naukowych.

Koordynatorzy dyscyplin powoływani są przez rektora na wniosek dziekana po uzyskaniu pozytywnej opinii senatu. Tego rodzaju rozwiązanie sprzyja czytelności relacji między rektorem – dziekanem – koordynatorami dyscyplin.

Koordynatorzy dyscyplin odpowiadają przed dziekanem (kierownikiem jednostek pierwszego poziomu) za realizację polityki naukowej uczelni w danej dyscyplinie.

Rektor może odwołać koordynatora po zasięgnięciu opinii senatu, jednak nie jest nią związany.

4.5. DYREKTOR DO SPRAW ADMINISTRACYJNYCH

W proponowanym modelu dyrektor do spraw administracyjnych bezpośrednio podlega prorektorowi właściwemu do spraw administracyjnych i finansowych – kanclerz. Zakres zadań i obowiązków dyrektora administracyjnego określa, przy zastrzeżeniu przepisów prawa, statutu i regulaminu organizacyjnego, prorektor właściwy do spraw administracyjnych i finansowych – kanclerz. Rekomenduje się, aby dyrektor do spraw administracyjnych odpowiadał na uczelni za sprawy techniczno-inwestycyjne oraz nadzór nad pracownikami pełniącymi funkcje techniczne (tj. nad pracownikami, którzy nie obsługują administracyjnie procesów dydaktycznych, badań i naukowych oraz czynności związanych z rozliczeniami finansowymi i kontrolingiem). Dyrektor do spraw administracyjnych powoływany i odwoływany jest przez rektora (zasady powoływania i odwoływania określa statut). Dyrektor do spraw administracyjnych działać może przy pomocy zastępców.

4.6. DYREKTOR FINANSOWY (KWESTOR/ /GŁÓWNY KSIĘGOWY)

Dyrektor finansowy (kwesor/główny księgowy) jest powoływany i odwoływany przez rektora. Dyrektor finansowy jest głównym księgowym. Zasady powoływania i odwoływania dyrektora finansowego określa statut. Dyrektor finansowy podlega rektorowi, jest bezpośrednio nadzorowany przez prorektora właściwego do spraw administracyjno-financek i z nim współpracuje.

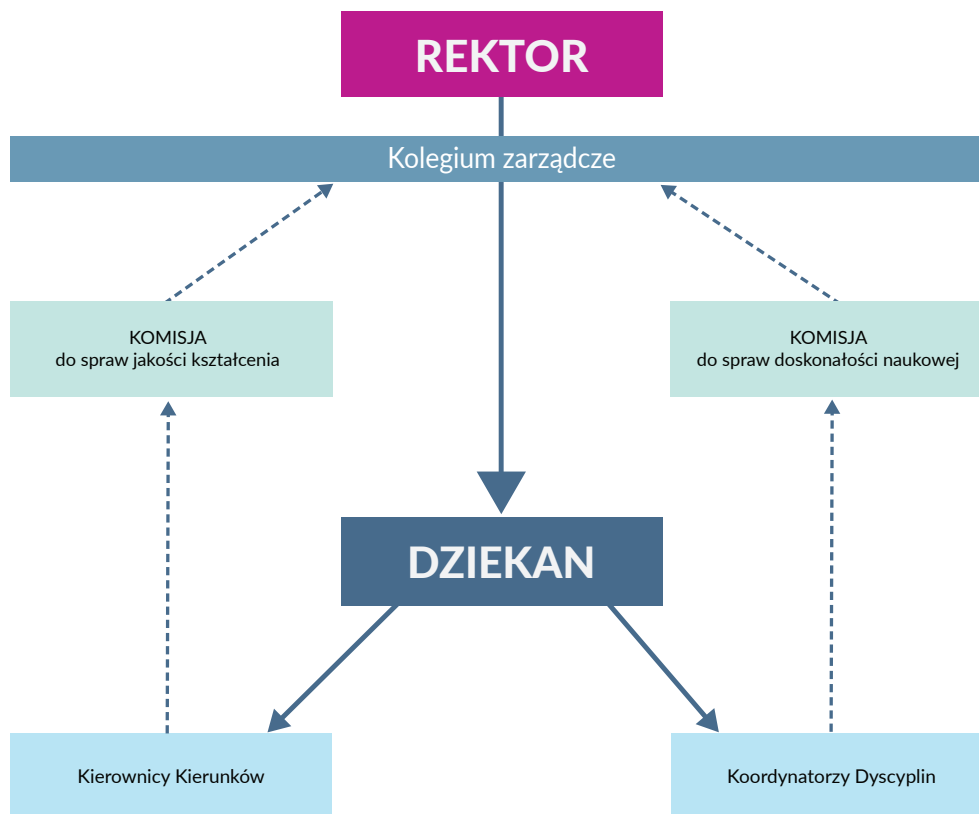
4.7. DZIEKANI I KIEROWNICY INNYCH JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH UCZELNI

W Statucie 2.0 dziekani (kierownicy jednostek na I poziomie) i inne podmioty kierujące pozostałymi jednostkami organizacyjnymi uczelni nie mają statusu organów uczelni. Wymaga zaznaczenia, że Statut 2.0 na szczeblu jednostek organizacyjnych nie przewiduje funkcjonowania ciał kolegialnych w dotychczasowym rozumieniu ich ról w procesie decyzyjnym. Nie oznacza to jednak, że definitywnie wyklucza ich istnienie. Mogą one zostać powołane, ale będą miały wyłącznie charakter doradczo-opiniodawczy i nie będą uczestniczyć bezpośrednio w wydawaniu decyzji o charakterze zarządczym (jak ma to miejsce obecnie). Rekomenduje się, aby w procesie zarządzania uczelnią (zwłaszcza na poziomie jednostek I stopnia) kierować się zasadą partycypacji i współodpowiedzialności.

Dziekani:

- powoływani są przez rektora i odpowiedzialni za realizowanie – w zakresie im powierzonym i z uwzględnieniem kompetencji zastrzeżonych dla koordynatorów dyscyplin oraz komisji doskonałości naukowej i komisji do spraw jakości kształcenia – uczelnianej polityki naukowej, dydaktycznej oraz administracyjnej w jednostce organizacyjnej I poziomu;
- odpowiadają przed rektorem, a w zakresie realizacji polityki kształcenia oraz polityki naukowej także przed prorektorem właściwym odpowiednio do spraw kształcenia i spraw nauki. W tym sensie nie realizują oni własnej polityki, tak jak to było dotychczas, podobnie jak nie są już odpowiedzialni przed radą wydziału.

Dziekani mogą w ramach kierowanej przez siebie jednostki organizacyjnej powołać ciała doradcze w zależności od potrzeb – ciała te nie mają statusu organu w rozumieniu art. 17 ust. 2 PSWiN.

5. ADMINISTRACJA UCZELNI

Administrację uczelni stanowią jednostki organizacyjne tworzone w celu zapewnienia warunków do pełnej realizacji ustawowych i statutowych zadań uczelni, w tym zwłaszcza naukowych i dydaktycznych, a także w celu prowadzenia spraw socjalno-bytowych pracowników, studentów i doktorantów oraz uczestniczenia w zarządzaniu mieniem uczelni.

Kwestie związane z administracją uczelni reguluje zarówno statut, jak i regulamin organizacyjny uczelni. Zgodnie bowiem z ustawą to statut określa zasady organizacji i funkcjonowania uczelni (art. 34 ust. 1 ustawy), w którym to zakresie mieszczą się także kwestie związane z organizacją administracji uczelnianej i zasadami jej funkcjonowania, a jednocześnie w myśl art. 23 ust. 1 ustawy strukturę organizacyjną uczelni oraz podział zadań w ramach tej struktury, a także organizację oraz zasady działania administracji uczelni określa regulamin organizacyjny nadawany przez rektora. Powyższe oznacza, że w zakresie nieunormowanym w statucie uczelni pozostałe kwestie związane z administracją uczelnianą powinny zostać uregulowane w regulaminie organizacyjnym

uczelni. Ponieważ treść regulaminu organizacyjnego można łatwiej i prościej elastycznie dostosowywać do potrzeb uczelni, wskazane jest, aby w statucie regulowane były jedynie podstawowe kwestie związane z administracją uczelni, w tym aby obligatoryjnie w statucie określone zostały funkcje kierownicze w ramach administracji uczelni oraz zasady powoływania osób do pełnienia tych funkcji i ich odwoływania (art. 34 ust. 1 pkt 6 i 7).

Proponowany model ustroju uczelni zakłada, że na szczeblu centralnym administracją uczelni kieruje prorektor właściwy do spraw administracyjnych i finansowych – kanclerz (przy zastrzeżeniu przepisów prawa, postanowień statutu oraz regulaminu organizacyjnego). Prorektora właściwego do spraw administracyjnych i finansowych zastępuje dyrektor do spraw administracyjnych. Funkcję głównego księgowego pełni dyrektor finansowy (kwestor/główny księgowy), który również może działać przy pomocy zastępców. Struktura administracji na niższych poziomach zależna jest od struktury organizacyjnej przyjmowanej w danej uczelni.

Propozycje szczegółowych postanowień statutowych odnoszących się do administracji uczelni zawiera część B opracowania.

6. TRYB NADAWANIA REGULAMINU ORGANIZACYJNEGO

Statut uczelni obligatoryjnie musi określać tryb nadawania regulaminu organizacyjnego (art. 34 ust. 1 pkt 11 ustawy), przy czym w myśl art. 23 ust. 3 PSWiN regulamin organizacyjny nadaje rektor.

Zgodnie z art. 23 ust. 3 PSWiN regulamin organizacyjny określa:

- 1) strukturę organizacyjną uczelni oraz podział zadań w ramach tej struktury;
- 2) organizację oraz zasady działania administracji uczelni.

Celem przyświecającym PSWiN jest wzmocnienie sterowności uczelni, dlatego rekomenduje się, aby projekt regulaminu organizacyjnego był niewiążąco opiniowany przez senat oraz radę uczelni. Termin na wniesienie uwag powinien realnie umożliwiać ich sformułowanie i wynosić przykładowo 6 tygodni liczonych od przedłożenia projektu regulaminu przez rektora. Niewyrażenie opinii w określonym w statucie terminie powinno być uznawane za równoznaczne z wyrażeniem opinii pozytywnej.

KSZTAŁCENIE STUDENTÓW

Kształcenie – obok badań naukowych – jest najważniejszym składnikiem misji uczelni i zostało wymienione na pierwszym miejscu wśród ustawowych zadań. Zgodnie z art. 11 ust. 1 PSWiN do podstawowych zadań uczelni należy prowadzenie kształcenia na studiach, studiach podyplomowych lub w innych formach.

Uprawnienia uczelni do prowadzenia określonego kierunku studiów zależą od tego, jaką kategorię naukową posiada uczelnia w określonej dyscyplinie naukowej, do której przypisany jest kierunek studiów. Stoi za tym zobowiązanie uczelni do prowadzenia kształcenia akademickiego na najwyższym poziomie w oparciu o wyniki realizowanych badań naukowych. Począwszy od nowej ewaluacji, jakości działalności naukowej w roku 2021 dla dyscyplin z najwyższymi kategoriami, A+ i A, wprowadza się możliwość tworzenia jednolitych studiów magisterskich na dowolnym kierunku, a nie tylko na jednym z kierunków przewidzianych w rozporządzeniu MNiSW.

Kategoria	Uprawnienia
A+; A	Możliwość prowadzenia studiów pierwszego stopnia, studiów drugiego stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich o profilu ogólnoakademickim lub praktycznym bez zgody MNiSW.
B+	Możliwość prowadzenia studiów pierwszego stopnia, studiów drugiego stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich o profilu ogólnoakademickim lub praktycznym bez zgody MNiSW.
B	Możliwość prowadzenia studiów pierwszego stopnia i studiów drugiego stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich o profilu ogólnoakademickim lub praktycznym za zgodą MNiSW.
C lub brak kategorii	Możliwość prowadzenia studiów pierwszego stopnia i studiów drugiego stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich o profilu praktycznym za zgodą MNiSW. Brak możliwości kształcenia nauczycieli.

Ustawa modyfikuje zasady akredytacji uczelni dokonywanej przez Polską Komisję Akredytacyjną. Skala ocen została zmniejszona do dwóch – pozytywnej lub negatywnej. Ponadto PKA będzie mieć dużą swobodę w określaniu czasu, na jaki przyznaje ocenę. PKA może również przyznać ocenę bez przeprowadzania wizytacji, na podstawie akredytacji przeprowadzanej przez zagraniczną agencję akredytacyjną.

Inna istotna zmiana dotyczy wprowadzenia nowej oceny jakości kształcenia, obok oceny programowej pojawia się bowiem ocena kompleksowa. Obejmie ona uczelnię w całości, co w istotny sposób oszczędzi pracę związaną z przygotowaniem do akredytacji odrębnie wszystkich kierunków prowadzonych w uczelni. Jeżeli PKA oceni, że w jakiejś dziedzinie lub w dziedzinach jakość kształcenia jest szczególnie wysoka, uczelnia może uzyskać uprawnienia do prowadzenia studiów, jakie daje dyscyplina z kategorią A+ lub A (nie dotyczy kształcenia nauczycieli). Inaczej mówiąc, uczelnia będzie mogła prowadzić dowolne kierunki bez wnioskowania o zgodę do MNiSW, w tym także jednolite studia magisterskie.

Ustawa nie wymusza wprowadzania zmian w programach kształcenia w zakresie podobnym do wdrażania Krajowych Ram Kwalifikacji. Niemniej nowa struktura uczelni i tym samym nowy sposób organizowania dydaktyki (np. w obrębie wydziałów) będzie okazją do rozważenia systemowych modyfikacji programów kształcenia, np. opracowywania wspólnych modułów dziedzinowych, tworzenia makrokierunków interdyscyplinarnych, przeciwdziałania konkurencji wewnątrz uczelni itp.). Należy przy tym pamiętać, że związane z dyscypliną kształcenie wymaga szerszego spojrzenia, gdyż programy większości kierunków wymagają zaangażowania specjalistów z różnych dyscyplin nauki.

Nowa organizacja procesów kształcenia

Istnieje wiele sposobów organizacji procesu kształcenia, gdyż PSWiN nadaje uczelniom w tym zakresie dużą swobodę. Jednakże podstawowym problemem w dotychczasowym funkcjonowaniu uczelni było nadmiernie uzależnienie procesu kształcenia od potrzeb zapewniania pensum nauczycielom akademickim. Statut 2.0 stara się stworzyć organizacyjne rozwiązania definiujące czytelną odpowiedzialność za prowadzenie kształcenia na określonym kierunku i jego rozwój. Równie ważne jest funkcjonowanie rozwiązań ułatwiających studentom kształcenie modułowe, łączenie kształcenia z ich udziałem w pracach badawczych oraz pozyskiwanie pierwszych doświadczeń zawodowych związanych z wybranym kierunkiem studiów. Rozwojowi kompetencji studentów powinien towarzyszyć rozwój kompetencji dydaktycznych kadry akademickiej, co także powinna uwzględnić nowa organizacja procesów kształcenia.

W świetle ustawy główne wyzwania w obszarze dydaktyki wiążą się z przeniesieniem uprawnień do prowadzenia kierunku studiów na poziom uczelni oraz powiązanie swobody kreowania polityki kształcenia z kategorią dyscypliny, do której przypisany jest kierunek. Skoro kształ-

cenie studentów na danym kierunku prowadzi uczelnia (nie wydział czy instytut), oznacza to, że odpowiedzialni za politykę kształcenia w uczelni są przede wszystkim senat i rektor. Działania prowadzone w ramach poszczególnych jednostek organizacyjnych uczelni powinny być konsekwencją polityki uczelni w sferze kształcenia, której wypracowanie i koordynację z polityką badań naukowych wspomagają także komisje do spraw jakości kształcenia działające na poziomie ogólnouczelnianym.

Według koncepcji przedstawionej w Statucie 2.0 organizacją kształcenia może zajmować się jednostka grupująca większą liczbę dyscyplin powiązanych dziedzinowo. Jednostką taką powinna być jednostka organizacyjna I poziomu, w której istnieje pion zarządzania kształceniem. Realizuje ona politykę w sferze kształcenia opracowywaną przez senat, rektora oraz właściwą obszarowo komisję do spraw jakości kształcenia.

Koordynatorzy kierunków

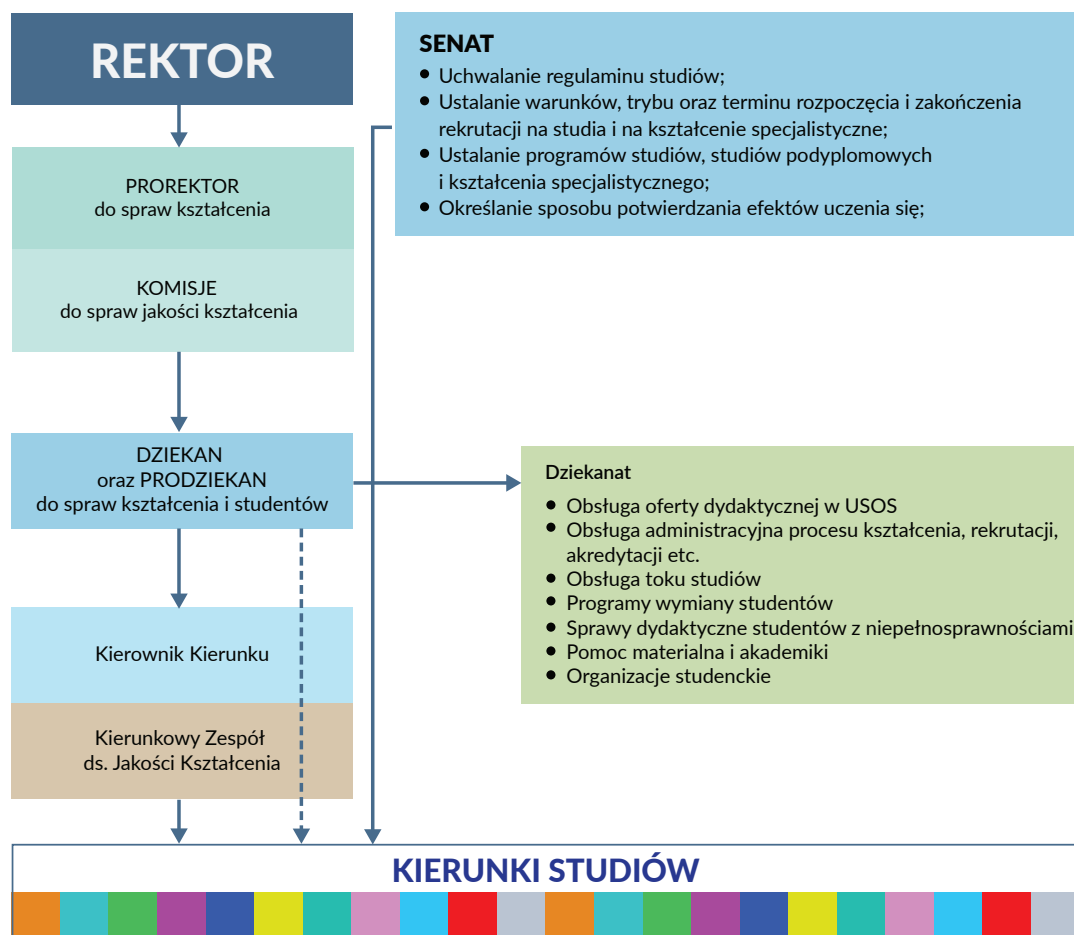
Wsparciem merytorycznym i organizacyjnym dla dziekana (lub innej osoby kierującej jednostką wewnętrzną prowadzącą kształcenie) byłiby koordynatorzy poszczególnych kierunków studiów (jednego lub więcej) wspierani przez kilkusobowy zespół ds. jakości kształcenia, odpowiedzialny za dany kierunek (lub kierunki) kształcenia. Koordynator kierunku byłby członkiem lub stałby na czele takiego zespołu. Zespół miałby charakter doradczy, jego funkcjonowanie byłoby możliwie najmniej sformalizowane, aby zaoferować skuteczne wsparcie dla dziekana. Rekomendowane jest łączenie w ten sposób kompetencji dotychczasowych rad programowych kierunków i komisji ds. jakości. Wśród zadań zespołu można wskazać opracowywanie programów i modyfikacji programów studiów.

Koordynatorzy kierunków wraz z zespołami ds. jakości kształcenia działają pod nadzorem dziekana (prodziekana), kierując się polityką kształcenia realizowaną przez uczelnię. Zadania i obowiązki koordynatora kierunku polegałyby na organizacji procesu kształcenia na poszczególnych kierunkach studiów. Przykładowe kompetencje koordynatora kierunku to: przygotowywanie obsady zajęć dydaktycznych, koordynacja przygotowania sylabusów, koordynacja działań na rzecz rozwoju kompetencji dydaktycznych osób zaangażowanych w proces kształcenia, współtworzenie planu zajęć dydaktycznych oraz kontrola procedur prawidłowej (organizacyjnie) realizacji zajęć dydaktycznych, a także udział w pracach wydziałowego zespołu ds. jakości, współdziałanie w weryfikacji efektów kształcenia, wdrażanie zaleceń PKA oraz innych instytucji akredytacyjnych, współorganizacja przedsięwzięć dydaktycznych z udziałem innych jednostek, w tym spoza uczelni, a także

zespołów dydaktycznych powoływanych do zadań o charakterze doradczym.

Koordynatorzy kierunku byliby powoływani przez rektora na wniosek dziekana, odpowiadając za wykonywanie powierzonych im zadań przed prorektorem ds. kształcenia, a w sprawach niezastrzeżonych dla prorektora – przed dziekanem.

Przykładowy model organizacji i jego elementy, w tym proces legislacyjny z udziałem senatu oraz procedury bieżącego zarządzania w zakresie kształcenia, obrazują poniższe schematy:

Schemat ten może być stosowany w każdym wariantcie struktury organizacyjnej uczelni.

SZKOŁY DOKTORSKIE

PSWiN znacząco zmienia system kształcenia doktorantów, który obecnie będzie realizowany wyłącznie w trybie stacjonarnym w ramach szkół doktorskich. Te ostatnie zastępują istniejące dotychczas studia doktoranckie. Zmianie ulegają również uprawnienia do kształcenia doktorantów. W świetle nowych przepisów są do tego uprawnione jednostki, które posiadają kategorię naukową minimum B+ w co najmniej dwóch dyscyplinach.

Szkoła doktorska może być prowadzona przez uczelnię akademicką, instytut badawczy albo instytut międzynarodowy. Zgodnie z art. 198 ust. 2 PSWiN szkołę doktorską tworzy się w co najmniej dwóch dyscyplinach. W praktyce oznacza to, że na uczelni może powstać jedna szkoła doktorska skupiająca wszystkie dyscypliny albo też kilka szkół doktorskich (przy założeniu, że uczelnia posiada minimum kategorię B+ w więcej niż dwóch dyscyplinach). Możliwe jest utworzenie maksymalnie 3 szkół doktorskich w danej dyscyplinie. Wyjątek od powyższej zasady przewiduje art. 198 ust. 4 PSWiN, który wskazuje, że w przypadku dyscyplin w zakresie teologii albo kultury fizycznej lub dyscyplin artystycznych szkoła może być utworzona przez uczelnię, która prowadzi działalność naukową wyłącznie w tej jednej dyscyplinie oraz posiada w niej kategorię minimum B+.

Ustawa nie przewiduje w zasadzie obligatoryjnej materii statutowej w zakresie funkcjonowania szkół doktorskich. W praktyce jednak, w przypadku uczelni, które będą prowadzić kształcenie doktorantów, konieczne jest unormowanie przynajmniej w minimalnym zakresie zasad tworzenia, przekształcania i likwidacji szkół, a także trybu uchwalania zasad rekrutacyjnych, regulaminu szkół doktorskich oraz ich programów. Jest to szczególnie pożądane z uwagi na wspomniany fakt dużej zmiany systemowej w omawianym obszarze. Pośrednio należy również wskazać, że art. 201 ust. 4 PSWiN, określając wymóg zasięgnięcia opinii samorządu doktorantów, stanowi, iż wymóg ten uważa się za spełniony w przypadku „bezsuktecznego upływu terminu określonego w statucie”. Oznacza to, że statut musi przynajmniej w minimalnym zakresie regulować kwestie związane z uchwaleniem regulaminów kształcenia w szkołach doktorskich.

PSWiN nie określa zasad związanych z tworzeniem, przekształcaniem lub likwidacją szkół doktorskich ani ich ewentualnym miejscem w strukturze organizacyjnej uczelni, pozostawiając tym samym swobodę w zakresie ukształtowania tych kwestii. Sprawy związane z likwidacją szkoły są kluczowe dodatkowo w kontekście przepisu art. 199

PSWiN wskazującego przypadki, w których uczelnia traci prawo do prowadzenia szkoły.

W myśl art. 200 ust. 2 PSWiN rekrutacja do szkoły doktorskiej ma charakter konkursowy i jest prowadzona w oparciu o zasady określone przez senat. Stąd też dla tego organu ustawa (art. 201 ust. 4) zastrzegła kompetencję do uchwalenia programu kształcenia. Jednocześnie nie przewidziano możliwości delegowania tych uprawnień na inny podmiot, nawet w przypadku jego wskazania w statucie. Oznacza to, że to senat będzie podejmował ostateczne decyzje w tym przedmiocie, niezależnie od wcześniejszych etapów prac merytorycznych.

Opracowanie przez uczelnię własnego modelu szkoły doktorskiej wymaga gruntownego przemyślenia wielu kwestii, spośród których cztery wydają się kluczowe:

- 1) aktualny stan i potencjał naukowy dyscyplin w danej uczelni;
- 2) liczba szkół doktorskich w uczelni, biorąc pod uwagę, że szkoła doktorska musi kształcić co najmniej w dwóch dyscyplinach;
- 3) umocowanie szkoły doktorskiej w strukturze uczelni (m.in. czy ma być ona usytuowana poza strukturą jednostek, czy w ich obrębie);
- 4) program kształcenia, który określi relację między kształceniem wspólnym doktorantów w ramach szkoły doktorskiej a indywidualnym programem badawczym doktoranta.

Można sobie wyobrazić różne warianty tworzenia szkół doktorskich, które wyłonią się po udzieleniu odpowiedzi na te pytania. W mniejszych uczelniach z powodzeniem może funkcjonować jedna szkoła doktorska, w największych kilka, obejmujących makroobszary nauk np. humanistyki i sztuki, nauk przyrodniczych, ścisłych i technicznych czy społecznych. Bez względu na wariant niekorzystne wydaje się nadmierne rozdrobnienie szkół.

Najważniejsze funkcje szkoły doktorskiej dotyczą rekrutacji, realizacji programu szkoły, przyznawania stypendiów, przydzielania promotorów, oceny śródkresowej doktoranta oraz praktyk i przygotowania go do wykonywania zawodu nauczyciela. Natomiast indywidualny program badawczy powinien być realizowany pod opieką promotora w zespole lub jednostce badawczej odpowiadającej dyscyplinie, do której należy projekt badawczy. Biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenia w kształceniu doktorantów, w przyszłości powinno ono mieć bardziej zindywidualizowany charakter i prowadzić do większej efektywności, jeśli idzie o procent doktoratów realizowanych terminowo.

Jeśli chodzi o miejsce szkoły w strukturze uczelni, to bardziej funkcjonalna wydaje się jednostka ogólnouczelniana bezpośrednio podporządkowana rektorowi (lub prorektorowi właściwemu ds. nauki), a zara-

zem ściśle współpracująca z dyscyplinowymi jednostkami badawczymi (jednostkami organizacyjnymi II poziomu), w których doktoranci realizują swoje programy badawcze. Struktura organizacyjna szkoły powinna być możliwie prosta, zbudowana z następujących elementów: dyrektor szkoły i rada naukowa złożona z przedstawicieli dyscyplin, w których szkoła prowadzi kształcenie, oraz z reprezentacji doktorantów.

Realizacja indywidualnego planu badawczego doktoranta podlega ocenie śródkresowej, przeprowadzanej (co do zasady) w połowie okresu kształcenia (art. 202 ust. 2 PSWiN). Ocenę przeprowadza komisja, w skład której wchodzi 3 osoby, w tym co najmniej 1 osoba posiadająca stopień doktora habilitowanego w dyscyplinie lub tytuł profesora w dziedzinie, w której jest przygotowywana rozprawa doktorska. W szczególnym przypadku, określonym w art. 177 ust. 1 pkt 6 (tzw. doktoratów dziedzinowych), w skład trzyosobowej komisji powinna wchodzić co najmniej 1 osoba posiadająca stopień doktora habilitowanego w danej dziedzinie nauki. Osoba ta jest zatrudniona poza podmiotem prowadzącym szkołę doktorską. Promotor i promotor pomocniczy nie mogą być członkami komisji. Ocena jest pozytywna lub negatywna. Ta ostatnia skutkuje skreśleniem z listy doktorantów. Ustawa wprowadza stypendia dla wszystkich doktorantów w wysokości 37% wynagrodzenia profesora – do miesiąca, w którym została przeprowadzona ocena śródkresowa, oraz podwyższa stypendium do 57% wynagrodzenia profesora – po miesiącu, w którym została przeprowadzona ocena śródkresowa.

Należy również pamiętać, że ustawa zachowuje możliwość uzyskania stopnia naukowego doktora bez kształcenia w szkole doktorskiej, w trybie eksternistycznym.

Funkcjonowanie szkół doktorskich w proponowanym modelu

Szkoła doktorska może funkcjonować w ramach utworzonych jednostek organizacyjnych I poziomu lub pomiędzy nimi albo też niezależnie od tego podziału. W proponowanym ujęciu modelowym przyjęto rozwiązanie, w którym szkoła doktorska funkcjonuje niezależnie od jednostek organizacyjnych – w tym przypadku nie powinna ona być prostym odpowiednikiem innych jednostek organizacyjnych I poziomu, choć stanowi równorzędny z nimi poziom struktury organizacyjnej uczelni. Zarządzanie kształceniem we wszystkich funkcjonujących w uczelni szkołach doktorskich jest realizowane centralnie, a ich działanie nadzoruje prorektor ds. nauki.

Szkołę tworzy, przekształca i likwiduje rektor w regulaminie organizacyjnym. Program szkoły doktorskiej uchwała senat (po zasięgnięciu opinii samorządu doktorantów – art. 201 ust. 4 PSWiN) na wniosek rektora (w praktyce – prorektora właściwego ds. naukowych). Projekt programu opracowuje i przedkłada dyrektor szkoły.

Regulamin szkoły doktorskiej uchwała senat na wniosek rektora (w praktyce – prorektora właściwego ds. nauki); regulamin ten powinien być uzgodniony z samorządem doktorantów (art. 205 ust. 3 PSWiN).

Szkołą dokorską kieruje dyrektor, który jest osobą reprezentującą jedną z dyscyplin wchodzących w skład szkoły; dyrektora powołuje i odwołuje rektor spośród pracowników uczelni lub spoza tego grona.

Rekrutacja do szkoły doktorskiej powinna być prowadzona w drodze konkursu, którego zasady opracowuje dyrektor szkoły, a następnie – po zaopiniowaniu przez komisję ds. nauki – rektor (w praktyce: prorektor właściwy ds. naukowych) przedstawia senatowi w celu ich uchwalenia (art. 200 ust. 2 PSWiN).

Przyjęcie do szkoły doktorskiej następuje w drodze wpisu na listę doktorantów, a odmowa w drodze decyzji administracyjnej (art. 200 ust. 5). Obu czynności dokonuje dyrektor szkoły działający z upoważnienia rektora. W przypadku odmowy wpisu przysługuje wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy – rozpatruje go rektor.

Za realizację procesu kształcenia w szkole odpowiada dyrektor, który powołuje radę szkoły składającą się z pracowników naukowych posiadających stopień doktora habilitowanego, reprezentujących dyscypliny wchodzące w skład szkoły. Osoby będące częścią rady nie muszą być prowadzącymi zajęcia w szkole lub promotorami czy też promotorami pomocniczymi; w skład rady wchodzi również przedstawiciele doktorantów. Możliwe jest także powołanie osób spoza wspólnoty uczelni, którzy spełniają warunki formalne przewidziane dla członkostwa w radzie szkoły doktorskiej.

Kształcenie doktoranta kończy się:

- skreśleniem z listy doktorantów w przypadkach, o których mowa w art. 203 PSWiN, którego dokonuje dyrektor, działając z upoważnienia rektora, w drodze decyzji administracyjnej albo
- złożeniem rozprawy doktorskiej skutkującym powołaniem przez właściwą dziedzinowo komisję ds. stopni komisji do przeprowadzenia przewodu doktorskiego i przedłożeniem wniosku o podjęcie uchwały w sprawie nadania stopnia doktora.

Z uwagi na fakt, że prawa doktoranta nabywa wyłącznie osoba kształcąca się w szkole doktorskiej, warto rozważyć możliwość zagwarantowania w statucie praw równoważnych prawom doktoranta wybitnym młodym naukowcom, którzy realizują granty m.in. ERC czy Horyzont

2020 (w zależności od decyzji uczelni). Taka osoba nie może, w świetle obowiązujących przepisów, nabyć praw doktoranta, ale uczelnia może jej zapewnić znaczną ich część poprzez odpowiednie ujęcie tego w statucie. Dotyczy to ogółu praw doktorantów, z wyjątkiem członkostwa w samorządzie doktorantów. Przyznanie uprawnień równoważnych następowaloby na mocy indywidualnej decyzji rektora.

NADAWANIE STOPNI NAUKOWYCH

KOMISJE DO SPRAW STOPNI NAUKOWYCH (STOPNI W ZAKRESIE SZTUKI)

PSWiN wprowadza zasadnicze zmiany w procedurze nadawania stopni naukowych oraz stopni w zakresie sztuki, lokując je na poziomie uczelnianym, nie zaś na poziomie podstawowych jednostek organizacyjnych. Zgodnie z art. 28 ust. 1 pkt 8 PSWiN do zadań senatu należy nadawanie stopni naukowych i stopni w zakresie sztuki. Istnieje jednak pewne ryzyko, że w uczelniach dużych, a nawet średnich, procedowanie (rocznie nawet kilkuset) stopni naukowych może okazać się organizacyjnie bardzo trudne. Dlatego w myśl art. 28 ust. 4 PSWiN nadawanie stopni naukowych może zostać powierzone innemu organowi uczelni, o którym mowa w art. 17 ust. 2. Statut może określić tylko jeden organ w zakresie danej dyscypliny, a w przypadku uczelni spełniającej warunek, o którym mowa w art. 185 ust. 3 – w zakresie danej dziedziny. Dlatego też w ramach Statutu 2.0 proponuje się powołanie (na mocy statutu) dziedzinowych komisji ds. stopni naukowych (stopni w zakresie sztuki), które zgodnie z ustawą miałyby status organów uczelni.

W mniejszych uczelniach (zwłaszcza spójnych dziedzinowo) racjonalne będzie powołanie jednej komisji ds. stopni we wszystkich reprezentowanych w uczelni dyscyplinach, ale ze względu na ich dużą liczbę takie rozwiązanie nie jest rekomendowane w większych uczelniach.

Dziedzinowe komisje ds. stopni zostaną utworzone w tych dziedzinach, w których uczelnia ma prawo do nadawania stopni naukowych przynajmniej w jednej dyscyplinie wchodzącej w jej skład. Powołanie w statucie komisji ds. stopni jako organu uczelni wymaga także uregulowania (a) składu komisji, (b) trybu wyboru członków oraz (c) zakresu ich kompetencji.

Statut 2.0 przyjmuje, że w skład komisji wchodzi koordynatorzy wszystkich dyscyplin w danej dziedzinie, w których uczelnia posiada uprawnienia do stopnia doktora nauk (lub w zakresie sztuki). Ponadto senat ma prawo powołać również innych członków komisji na wniosek jej przewodniczącego lub rektora.

Przewodniczący każdej z komisji powoływany jest przez senat spośród wszystkich koordynatorów dyscyplin wchodzących w skład danej komisji, a w przypadku komisji dyscyplinowej przewodniczącym jest koordynator danej dyscypliny w uczelni.

Do zadań komisji należy podejmowanie uchwał o nadaniu lub odmowie nadania stopni naukowych lub stopni w zakresie sztuki. Ponadto ko-

misje odpowiadają za powoływanie komisji ds. przeprowadzania przewodów doktorskich, odrębnie dla każdego przewodu.

Komisje doktorskie każdorazowo powoływane są na wniosek koordynatora dyscypliny, w której będzie odbywało się postępowanie o nadanie stopnia doktora. Koordynator wnioskuje o powołanie komisji w zaproponowanym przez siebie składzie, jednakże decyzję o jej powołaniu i członkach podejmuje komisja ds. stopni jako organ uczelni.

Natomiast zgodnie z art. 192 ust. 2 PSWiN do kompetencji senatu należy określenie sposobu postępowania w sprawie nadania stopnia doktora, w szczególności:

- 1) sposobu wyznaczania i zmiany promotora, promotorów lub promotora pomocniczego;
- 2) zasad ustalania wysokości opłaty za postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora w trybie eksternistycznym oraz zwalniania z tej opłaty;
- 3) trybu złożenia rozprawy doktorskiej;
- 4) trybu powoływania oraz zakresu czynności komisji, o której mowa w ust. 1;
- 5) sposobu wyznaczania recenzentów;
- 6) sposobu weryfikacji efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomie 8 PRK w przypadku osób ubiegających się o nadanie stopnia doktora w trybie eksternistycznym;
- 7) sposobu weryfikacji spełnienia wymagania, o którym mowa w art. 186 ust. 1 pkt 3 lit. a i b, w przypadku publikacji wieloautorskich.

Powyższe regulacje nie stanowią jednak materii statutowej i powinny znaleźć się w odrębnej przedmiotowo uchwale senatu.

Po przeprowadzeniu wszystkich czynności w postępowaniu w sprawie o nadanie stopnia doktora przez komisję doktorską właściwa dziedzinowo komisja ds. stopni, jako organ uczelni (na mocy art. 28 ust. 4), podejmuje uchwałę o nadaniu lub odmowie nadania stopnia doktora.

NADAWANIE STOPNIA DOKTORA HABILITOWANEGO

Ustawa PSWiN (art. 213–226) szczegółowo reguluje procedurę nadawania stopnia doktora habilitowanego, ale zgodnie z art. 221 ust. 14 PSWiN to senat lub rada naukowa określa szczegółowy tryb postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego. W świetle art. 28 ust. 4 PSWiN i analogicznie do postępowań doktorskich zadanie to może być jednak wykonywane przez inny określony w statucie organ uczelni, o którym mowa w art. 17 ust. 2.

W przypadku wyznaczenia przez Radę Doskonałości Naukowej (dalej: RDN) uczelni jako „podmiotu habilitującego” właściwa dziedzinowo komisja ds. stopni, w terminie 6 tygodni od dnia otrzymania informacji o członkach komisji habilitacyjnej wyznaczonych przez RDN, powołuje komisję habilitacyjną (art. 221 ust. 5 PSWiN).

Zgodnie z art. 221 ust. 10 PSWiN uchwałą zawierającą opinię w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego podejmuje komisja habilitacyjna. Na podstawie tej uchwały, o której mowa w art. 221 ust. 12 PSWiN, właściwa dziedzinowo komisja ds. stopni nadaje stopień doktora habilitowanego lub odmawia jego nadania.

TYTUŁ DOKTORA HONORIS CAUSA

Zgodnie z ustawą PSWiN (art. 34 ust. 1 pkt 8) to senat nadaje tytuł doktora honoris causa. Jest to utrzymanie *status quo*, gdyż w poprzednim reżimie prawnym ustawa również przypisywała senatowi tę funkcję, niemniej w nowej strukturze uczelni zmianie ulega tryb nadawania tego tytułu.

Rozwiązania zawarte w Statucie 2.0 przewidują, że podmiotem właściwym do inicjowania postępowań tego rodzaju powinna być grupa co najmniej 20 senatorów, przewodniczący komisji doskonałości naukowej lub rektor.

Wszczęcie postępowania w sprawie nadania tytułu doktora honoris causa następuje w drodze uchwały senatu podjętej większością 2/3 głosów statutowego składu.

Uchwałę w sprawie nadania tytułu doktora honoris causa senat podejmuje większością 2/3 głosów statutowego składu.

Uchwałę, o której mowa wyżej, senat podejmuje po uzyskaniu trzech recenzji i trzech opinii stosownych gremiów (senatów, rad naukowych lub innych organów właściwych w sprawach naukowych), w których zatrudnieni są recenzenci.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach z propozycją nadania tytułu doktora honoris causa rektor może wystąpić z własnej inicjatywy. Wówczas wniosek składa do senatu, po uprzednim uzyskaniu opinii komisji doskonałości naukowej.

PRACOWNICY UCZELNI

Zgodnie z art. 112 PSWiN ustawy pracownikami uczelni są nauczyciele akademicki oraz pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi. Regulacja statusu pracowników uczelni jest zawarta przede wszystkim w art. 113–147 PSWiN oraz w przepisach kodeksu pracy, gdyż zgodnie z art. 147 ust. 1 PSWiN w sprawach dotyczących stosunku pracy pracowników uczelni, niuregulowanych w ustawie, stosuje się przepisy tego kodeksu.

Istotną część zawartych w ustawie przepisów dotyczących pracowników ma charakter bezwzględnie wiążący, co powoduje, że rozwiązania ustawowe zawarte w takich przepisach nie mogą być modyfikowane przez statut uczelni. Określone kwestie związane ze statusem pracowników uczelni są normowane wewnątrznie regulaminem pracy, regulaminem wynagradzania lub zakładowymi układami zbiorowymi pracy, a także regulaminem organizacyjnym – zakres przedmiotowy tych aktów również nie stanowi materii ustawowej. Pewne jednak kwestie dotyczące pracowników uczelni stanowią materię statutową. W ramach tych kwestii należy wyodrębnić te, które obligatoryjnie muszą zostać uregulowane w statucie („materia obligatoryjna”), oraz te, które mają charakter fakultatywny, tj. mogą, lecz nie muszą, zostać uregulowane w statucie uczelni („materia fakultatywna”).

W ramach materii fakultatywnej dotyczącej pracowników można z kolei wyróżnić kwestie:

- a) których możliwość uregulowania w statucie uczelni wprost wskazują przepisy zawarte w dziale II rozdziale 5 ustawy oraz
- b) takie, które mogą być objęte zakresem materii statutowej na podstawie art. 34 ust. 1 ustawy – w szczególności dotyczy to przyznania w statucie określonych kompetencji związanych z pracownikami uczelni organom uczelni innym niż rektor.

Opis statusu pracowników uczelni został ujęty w podziale na osiem punktów:

- 1) grupy i rodzaje stanowisk pracowników uczelni;
- 2) nawiązywanie stosunku pracy z pracownikiem uczelni;
- 3) obowiązki oraz ocena okresowa nauczycieli akademickich;
- 4) czas pracy nauczycieli akademickich;
- 5) wynagrodzenia pracowników uczelni;
- 6) urlopy pracowników uczelni;
- 7) nagrody i stypendia dla pracowników uczelni;
- 8) inne kwestie regulowane przez ustawę w dziale II, w rozdziale dotyczącym pracowników uczelni.

W poszczególnych punktach poniżej został wskazany zakres materii statutowej (a zatem materii wymagającej uregulowania w statucie) oraz materii ustawowej. Tam, gdzie ma to zastosowanie, scharakteryzowano regulowane statutem kwestie związane ze statusem pracowników. Zostały też przedstawione propozycje szczegółowych rozwiązań (część jedynie w części B opracowania). Podkreślenia wymaga, że niektóre omówione propozycje rozwiązań mają charakter materii pozastatutowej – zostały one jednak przedstawione ze względu na kompleksowość proponowanych rozwiązań.

W odrębnych częściach opracowania zostały opisane zagadnienia związane z odpowiedzialnością dyscyplinarną pracowników oraz uzyskiwaniem stopni i tytułów naukowych.

1. GRUPY I RODZAJE STANOWISK PRACOWNIKÓW UCZELNI

1.1. Grupy i rodzaje stanowisk nauczycieli akademickich oraz wymagania kwalifikacyjne dla poszczególnych stanowisk

Ustawodawca wyodrębnia dwie zasadnicze kategorie pracowników uczelni – nauczycieli akademickich oraz pracowników niebędących nauczycielami akademickimi (art. 112 PSWiN). Ustawa reguluje ogólne wymogi, jakie musi spełniać każda osoba będącą nauczycielem akademickim (art. 113 PSWiN).

Zgodnie z ustawą nauczycieli akademickich będzie się zatrudniać w trzech grupach pracowników: dydaktycznych, badawczych i badawczo-dydaktycznych (art. 114 PSWiN). Statut uczelni nie może kreować innej grupy pracowników niż któraś z określonych w art. 114, co oznacza, że każdy nauczyciel akademicki będzie musiał być zaszeregowany do jednej ze wskazanych grup. Charakter i zakres obowiązków dla poszczególnych pracowników w sposób zróżnicowany określa ustawa oraz regulamin pracy.

Rekomenduje się, aby dla nauczycieli akademickich, pełniących jednocześnie określone w statucie lub regulaminie organizacyjnym funkcje kierownicze lub organizacyjne, obowiązywały rozwiązania pozwalające na proporcjonalne dostosowanie wymiaru ich obowiązków badawczo-dydaktycznych. Szczegółowe rozwiązania tego typu nie stanowią materii statutowej (np. w zakresie określania wymiaru pensum lub kryteriów oceny pracowniczej), niemniej jednak ogólna zasada dostosowy-

wania tych wymagań do rozmiaru dodatkowych obowiązków organizacyjno-administracyjnych może zostać wyrażona już w statucie.

Ustawa tworzy podstawową siatkę stanowisk nauczycieli akademickich. Nauczycieli akademickich zatrudnia się na stanowisku profesora, profesora uczelni, adiunkta i asystenta (art. 116 ust. 4). Ustawowa siatka rodzajów stanowisk jest jednolita niezależnie od zaszeregowania nauczycieli akademickich do poszczególnych grup pracowników, natomiast zróżnicowane są zarówno wymagania kwalifikacyjne dla poszczególnych rodzajów stanowisk w poszczególnych grupach oraz charakter i zakres obowiązków na stanowiskach w określonych grupach.

Statut uczelni fakultatywnie może regulować określone kwestie związane ze stanowiskami i kwalifikacjami nauczycieli akademickich.

Po pierwsze, na podstawie art. 116 ust. 4 pkt 1 ustawy statut uczelni może fakultatywnie określać inne stanowiska dla nauczycieli akademickich niż wskazane przez ustawodawcę (tj. inne stanowiska niż profesor, profesor uczelni, adiunkt i asystent) oraz określać wymagania kwalifikacyjne niezbędne do zajmowania tych innych stanowisk.

Po drugie, choć podstawowe wymogi kwalifikacyjne do zajmowania poszczególnych rodzajów stanowiska nauczyciela akademickiego są określone w ustawie, to na podstawie art. 116 ust. 4 pkt 2 statut uczelni może określać dodatkowe wymagania kwalifikacyjne niezbędne do zajmowania stanowisk określonych ustawowo dla poszczególnych grup pracowników. A zatem ustawa pozwala na tworzenie stanowisk, dla których w sposób szczególny można określić wymogi kwalifikacyjne w stosunku do stanowisk przewidzianych ustawowo. Ustawodawca zastrzegł jednak, że wymagania te nie mogą dotyczyć posiadania lub obowiązku uzyskania stopnia doktora, stopnia doktora habilitowanego lub tytułu profesora.

Ze względu na to, że skorzystanie z możliwości określonych w art. 116 ust. 4 ustawy pozwala efektywniej kształtować politykę kadrową uczelni, a także precyzyjniej dostosować strukturę stanowisk do specyfiki danej uczelni, w tym prowadzonej przez nią dydaktyki i badań, rekomendowane jest uregulowanie tych kwestii w statutach uczelni. Propozycje rozwiązań dotyczących stanowisk i wymogów kwalifikacyjnych ujęto w poniższej tabeli. W szczególności za zasadne należy uznać utworzenie stanowisk profesora wizytującego, profesora (wykładowcy/badacza) afiliowanego, lektora i instruktora.

Stanowiska **profesora wizytującego** nie przewiduje ustawa w podstawowej siatce rodzajów stanowisk. Rekomendowane jest wprowadzenie takiego stanowiska w statucie. W zamyśle stanowisko to służyłoby w pewnych przypadkach zatrudnianiu nauczycieli akademickich, dla których uczelnia nie jest podstawowym miejscem pracy. Podkre-

ślenia wymaga fakt, że ustanowienie takiego stanowiska w statucie nie wyklucza zatrudnienia takich osób na stanowisku z podstawowej siatki stanowisk (wpływ na wybór stanowiska, na którym ma dojść do zatrudnienia, mogą mieć przede wszystkim kwestie związane z ewaluacją badań naukowych). Dotychczas na stanowisku profesora wizytującego byli zatrudniani z reguły profesorowie zagraniczni, jednak należy zaznaczyć, że stanowisko to może być wykorzystywane także do zatrudniania osób z kraju. Ustawa umożliwia określenie w statucie specyficznych wymogów kwalifikacyjnych dla takich osób, a także określenie zakresu ich zadań oraz czasu pracy.

Innym rozwiązaniem jest przewidzenie statusu **profesora i/lub wykładowcy bądź badacza afiliowanego**, który nie wiąże się z zatrudnieniem na podstawie umowy o pracę. Rozwiązanie to ma jedynie sygnalizować pewną więź danej osoby z uczelnią udzielającą afiliacji – więź przejawiającą się w uczestniczeniu takiej osoby w badaniach naukowych prowadzonych na uczelni i/lub prowadzeniu zajęć dydaktycznych na danej uczelni na podstawie innej niż umowa o pracę.

Możliwe jest utworzenie na uczelni stanowiska **lektora i/lub instruktora**. Za utworzeniem na uczelni stanowiska lektora lub instruktora może przemawiać m.in. rozwiązanie przewidziane w art. 127 ust. 2 pkt 4 ustawy, zgodnie z którym dla pracowników dydaktycznych zatrudnionych na stanowisku lektora lub instruktora (jeśli statut przewiduje takie stanowiska) przewiduje się podwyższony maksymalny roczny wymiar zajęć dydaktycznych (do 540 godzin dydaktycznych). W szczególności rekomendowane jest stworzenie takiego stanowiska dla osób uczących języków obcych lub wychowania fizycznego. Utworzenie takiego stanowiska nie wyklucza możliwości zatrudnienia takich osób na innych rodzajach stanowisk przewidzianych ustawą. Stanowisko lektora może być wykorzystane również w szerszym zakresie w innych obszarach dydaktyki akademickiej. Możliwe jest także utworzenie stanowiska starszego lektora i starszego instruktora dla awansu pracowników niemających stopnia doktora, lecz mających określone inne istotne osiągnięcia w pracy zawodowej, które są wykorzystywane w danym obszarze dydaktyki akademickiej (ustawa zastrzega, że na stanowisko adiunkta może być zatrudniona osoba posiadająca co najmniej stopień doktora).

W przypadku zatrudnienia w jednostkach prowadzących badania naukowe i/lub dydaktykę z niektórych dziedzin, takich jak dziedzina nauk teologicznych czy dziedzina nauk medycznych, konieczne może okazać się sformułowanie dodatkowych, szczególnych wymogów kwalifikacyjnych. Przykładowo takim wymogiem może być posiadanie określonego tytułu zawodowego (np. tytułu zawodowego lekarza) albo posiadanie specjalizacji w zakresie właściwej dyscypliny nauk medycznych.

Proponowane rozwiązania:

Stanowisko	Wymogi kwalifikacyjne
<p>Profesor</p>	<p>Zgodnie z ustawą na stanowisku profesora może być zatrudniona osoba posiadająca tytuł profesora.</p> <p>Ponadto ustawa przewiduje pewne szczególne rozwiązania w odniesieniu do określonych typów uczelni:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zgodnie z art. 451 ust. 2 ustawy na uczelni wojskowej na stanowisku profesora uczelni może być zatrudniona osoba niespełniająca wymagań, o których mowa w art. 116 ust. 2 pkt 2, posiadająca co najmniej stopień wojskowy generała brygady lub kontradmirała; - zgodnie z art. 451 ust. 4 w uczelni służb państwowych na stanowisku profesora uczelni może być zatrudniona osoba niespełniająca wymagań, o których mowa w art. 116 ust. 2 pkt 2, posiadająca stopień we właściwej służbie odpowiadający co najmniej stopniowi generała brygady; - zgodnie z art. 451 ust. 5 ustawy w uczelni morskiej na stanowisku profesora uczelni może być zatrudniona także osoba posiadająca co najmniej stopień doktora oraz najwyższe kwalifikacje potwierdzone dyplomem, o którym mowa w art. 63 pkt 1 Ustawy z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie morskim. <p>Zgodnie z art. 116 ust. 3 PSWiN osobę posiadającą tytuł profesora zatrudnia się na stanowisku profesora. Oznacza to, że nauczyciel akademicki, który uzyskał tytuł profesora, powinien, bez konieczności spełniania dalszych wymogów, zostać zatrudniony na stanowisku profesora danej uczelni.</p> <p>Powyższe nie wyklucza możliwości sformułowania dodatkowych wymogów kwalifikacyjnych, które będą oceniane w razie zatrudniania profesora do tymczasowego zatrudnienia na danej uczelni. Propozycje takich dodatkowych wymogów kwalifikacyjnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - legitymowanie się: <ul style="list-style-type: none"> a) znacznymi osiągnięciami w zakresie kształcenia kadry naukowej lub b) doświadczeniem w kierowaniu zespołami badawczymi albo projektami bądź samodzielnym prowadzeniem projektów (możliwe jest dookreślenie tego wymogu poprzez wskazanie, że wymóg ten dotyczy doświadczenia np. z ostatnich 8 lat) lub c) osiągnięciami w pozyskiwaniu środków finansowych na badania naukowe ze źródeł zewnętrznych; - odpowiednie kwalifikacje wymagane ze względu na charakter i organizacyjną przynależność danego stanowiska, w tym sformułowane w rekomendacjach komisji ds. kształcenia i komisji doskonałości naukowej. <p>Statut może przewidywać, jako warunek formalny, konieczność uzyskania opinii recenzentów spoza uczelni, obowiązek w sprawie oceny spełniania przez kandydata kryteriów merytorycznych określonych w ustawie oraz statucie.</p>
<p>Profesor uczelni</p>	<p>Zgodnie z ustawą na stanowisku profesora uczelni może być zatrudniona osoba posiadająca co najmniej stopień doktora oraz znaczące osiągnięcia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dydaktyczne lub zawodowe - w przypadku pracowników dydaktycznych; - naukowe lub artystyczne - w przypadku pracowników badawczych; - naukowe, artystyczne lub dydaktyczne - w przypadku pracowników badawczo-dydaktycznych.

Stanowisko	Wymogi kwalifikacyjne
	<p>Propozycje możliwych dodatkowych wymogów kwalifikacyjnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - legitymowanie się: <ul style="list-style-type: none"> a) osiągnięciami w zakresie kształcenia kadry naukowej lub b) doświadczeniem z kierowania zespołami badawczymi lub projektami bądź samodzielnym prowadzeniem projektów (możliwe jest dookreślenie tego wymogu poprzez wskazanie, że wymóg ten dotyczy doświadczenia np. z ostatnich 8 lat) lub c) osiągnięciami pozyskiwania środków finansowych na badania naukowe ze źródeł zewnętrznych – w przypadku pracowników badawczych oraz badawczo-dydaktycznych; - odpowiednie kwalifikacje wymagane ze względu na charakter i organizacyjną przynależność danego stanowiska, w tym sformułowane w rekomendacjach komisji ds. kształcenia i komisji doskonałości naukowej; - legitymowanie się osiągnięciami w zakresie kształtowania oferty programowej uczelni lub tworzenia polityki dydaktycznej uczelni lub kształcenia dydaktycznego kadry naukowej – w przypadku pracowników dydaktycznych. <p>Statut może przewidywać, jako warunek formalny, konieczność uzyskania opinii recenzentów spoza uczelni, obowiązek w sprawie oceny spełniania przez kandydata kryteriów merytorycznych określonych w ustawie oraz statucie.</p>
Profesor wizytujący	<p>Propozycje możliwych wymogów kwalifikacyjnych.</p> <p>Na stanowisku profesora wizytującego można zatrudnić, na czas określony, osobę będącą pracownikiem innej uczelni, która:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) posiada tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy doktora habilitowanego i jest uznanym autorytetem w określonej dziedzinie lub dyscyplinie naukowej; b) posiada stopień naukowy doktora oraz znaczne i twórcze osiągnięcia w pracy naukowej lub zawodowej oraz kierowała samodzielnie zespołami badawczymi lub projektami bądź też samodzielnie prowadziła projekty i uzyskała pozytywną opinię co najmniej jednego recenzenta zewnętrznego, posiadającego tytuł naukowy, powołanego przez komisję doskonałości naukowej, <ul style="list-style-type: none"> - a ponadto posiada odpowiednie kwalifikacje wymagane ze względu na charakter i organizacyjną przynależność danego stanowiska, w tym sformułowane w rekomendacjach komisji ds. kształcenia i komisji doskonałości naukowej.
Profesor afiliowany / wykładowca (badacz) afiliowany (dotyczy osób niematrujących zatrudnienia na uczelni)	<p>Status profesora afiliowanego nadawany (na czas określony) osobie zatrudnionej na stanowisku profesora w innej uczelni krajowej lub w uczelni zagranicznej i uczestniczącej w badaniach naukowych prowadzonych na uczelni lub uczestniczącej w prowadzeniu zajęć dydaktycznych.</p> <p>Status wykładowcy (badacza) afiliowanego nadawany (na czas określony) osobie zatrudnionej w innej uczelni krajowej lub w uczelni zagranicznej, niezatrudnionej na stanowisku profesora i uczestniczącej w badaniach naukowych prowadzonych na uczelni lub uczestniczącej w prowadzeniu zajęć dydaktycznych.</p>

Stanowisko	Wymogi kwalifikacyjne
Adiunkt	<p>Zgodnie z ustawą na stanowisku adiunkta może być zatrudniona osoba posiadająca co najmniej stopień doktora.</p> <hr/> <p>Propozycje różnych możliwych dodatkowych wymogów kwalifikacyjnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odpowiednie kwalifikacje wymagane ze względu na charakter i organizacyjną przynależność danego stanowiska, w tym sformułowane w rekomendacjach komisji ds. kształcenia i komisji doskonałości naukowej; - legitymowanie się odpowiednim dorobkiem naukowym i czynny udział w życiu naukowym, przejawiający się w szczególności w wystąpieniach na konferencjach i sympozjach (pracownicy badawczy oraz pracownicy badawczo-dydaktyczni); - istotne osiągnięcia w pracy zawodowej i/lub staż pracy na wyższej uczelni, polegający na wykonywaniu obowiązków dydaktycznych przez okres nie krótszy niż 5 lat (pracownicy dydaktyczni).
Asystent	<p>Zgodnie z ustawą na stanowisku asystenta może być zatrudniona osoba posiadająca tytuł zawodowy magistra, magistra inżyniera albo równorzędny.</p> <hr/> <p>Propozycje różnych możliwych dodatkowych wymogów kwalifikacyjnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odpowiednie kwalifikacje wymagane ze względu na charakter i organizacyjną przynależność danego stanowiska, w tym sformułowane w rekomendacjach komisji ds. kształcenia i komisji doskonałości naukowej; - posiadanie (istotnych) osiągnięć w pracy zawodowej (pracownicy dydaktyczni).

Stanowisko	Wymogi kwalifikacyjne
Starszy lektor / Starszy instruktor	<p>Propozycje możliwych wymogów kwalifikacyjnych:</p> <p>A. Ogólne ujęcie wymogów</p> <p>Na stanowisku starszego lektora lub starszego instruktora może być zatrudniona osoba, która:</p> <ol style="list-style-type: none"> posiada co najmniej tytuł zawodowy magistra, magistra inżyniera albo równorzędny; posiada odpowiednie kwalifikacje wymagane ze względu na charakter i organizacyjną przynależność danego stanowiska, w tym sformułowane w rekomendacjach komisji ds. kształcenia i komisji doskonałości naukowej; posiada istotne osiągnięcia w pracy zawodowej; pracowała przez okres co najmniej 3 lat / ma staż pracy na wyższej uczelni, polegający na wykonywaniu obowiązków dydaktycznych przez okres nie krótszy niż 3 lata. <p>B. Wymogi w razie zatrudniania starszych lektorów w jednostce prowadzącej dydaktykę w zakresie nauczania języków obcych</p> <p>Na stanowisku starszego lektora może być zatrudniona osoba, która ma przygotowanie do prowadzenia pracy dydaktycznej w zakresie nauczania języków obcych, posiada dyplom ukończenia szkoły wyższej z tytułem zawodowym magistra, pracowała przez okres co najmniej 3 lat na stanowisku związanym z nauczaniem języków obcych oraz posiada istotne osiągnięcia w pracy zawodowej.</p> <p>C. Wymogi w razie zatrudniania starszych lektorów w jednostce prowadzącej dydaktykę w zakresie nauczania wychowania fizycznego</p> <p>Na stanowisku starszego instruktora może być zatrudniona osoba, która ma przygotowanie do pracy dydaktycznej w zakresie wychowania fizycznego oraz:</p> <ol style="list-style-type: none"> posiada dyplom ukończenia szkoły wyższej z tytułem zawodowym magistra, pracowała przez okres co najmniej 3 lat na stanowisku związanym z nauczaniem wychowania fizycznego oraz posiada istotne osiągnięcia w pracy zawodowej lub posiada tytuł zawodowy magistra lub tytuł równorzędny oraz tytuł trenera pierwszej klasy.

Stanowisko	Wymogi kwalifikacyjne
Lektor / Instruktor	<p>Propozycje możliwych wymogów kwalifikacyjnych:</p> <p>A. Ogólne ujęcie wymogów</p> <p>Na stanowisku lektora lub instruktora może być zatrudniona osoba, która posiada tytuł zawodowy magistra, magistra inżyniera albo tytuł równorzędny, mająca odpowiednie kwalifikacje wymagane ze względu na charakter i organizacyjną przynależność danego stanowiska, w tym sformułowane w rekomendacjach komisji ds. kształcenia i komisji doskonałości naukowej.</p> <p>B. Wymogi w razie zatrudniania lektorów w jednostce prowadzącej dydaktykę w zakresie nauczania języków obcych</p> <p>Na stanowisku lektora może być zatrudniona osoba, która posiada tytuł zawodowy magistra albo równorzędny i ma przygotowanie do prowadzenia pracy dydaktycznej w zakresie nauczania języków obcych.</p> <p>C. Wymogi w razie zatrudniania instruktorów w jednostce prowadzącej dydaktykę w zakresie nauczania wychowania fizycznego</p> <p>Na stanowisku instruktora może być zatrudniona osoba, która posiada tytuł zawodowy magistra albo równorzędny i ma przygotowanie do prowadzenia pracy dydaktycznej w zakresie wychowania fizycznego.</p>

1.2. Dyplomowani bibliotekarze oraz dyplomowani pracownicy dokumentacji i informacji naukowej

Ustawa nie wyodrębnia, jak określały to przepisy dotychczasowe, osobnej grupy nauczycieli akademickich obejmującej dyplomowanych bibliotekarzy oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej. Zgodnie z art. 247 ust. 1 pkt 2 ustawy zawierającej przepisy przejściowe nauczyciele akademicki będący dotąd dyplomowanymi bibliotekarzami oraz dyplomowanymi pracownikami dokumentacji i informacji naukowej stają się nauczycielami akademickimi, jednak nie dłużej niż do 30 września 2020 r.

Zgodnie z ust. 2 przywołanego powyżej przepisu w uczelniach, w których w dniu wejścia w życie ustawy dyplomowani bibliotekarze oraz dyplomowani pracownicy dokumentacji i informacji naukowej są zatrudnieni na stanowiskach, o których mowa w art. 113 starej ustawy, statuty uczelni muszą określić te stanowiska oraz wymagania kwalifikacyjne niezbędne do ich zajmowania.

Status dotychczasowych dyplomowanych bibliotekarzy oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej ma cha-

rakter przejściowy – tj. rozwiązania przejściowe dotyczące stanowisk i wymagań kwalifikacyjnych, o których mowa w art. 247 ust. 2 ustawy wprowadzającej, mogą funkcjonować najpóźniej do 30 września 2020 r.

Dla wszystkich nowo zatrudnianych pracowników bibliotecznych, jak również dla grupy, której dotyczą rozwiązania przejściowe (w ich przypadku najpóźniej po ww. dacie) będą istnieć dwie możliwości:

- a) takie osoby mogą być zatrudniane jako pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi (w tym zakresie nie jest materiałą statutową określenie siatki stanowisk dla tych pracowników);
- b) takie osoby mogą być zatrudniane jako nauczyciele akademicy w jednej z trzech grup (badawczej, dydaktycznej, badawczo-dydaktycznej); wówczas muszą spełniać wymogi kwalifikacyjne, a następnie spełniać obowiązki ciężące na nauczycielach akademickich z odpowiedniej grupy. W przypadku bibliotekarzy zatrudnianych jako nauczyciele akademicy ma zastosowanie siatka stanowisk dla nauczycieli akademickich, ale potencjalnie jest możliwe stworzenie szczególnych stanowisk pod warunkiem, że będą one przypisane do jednej z trzech wyżej wymienionych grup.

1.3. Pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi

PSWiN zasadniczo nie reguluje kwestii zatrudniania pracowników niebędących nauczycielami akademickimi (poza art. 117 ust. 1 PSWiN) ani nie określa grup (kategorii) pracowników, rodzajów stanowisk czy obowiązków pracowników niebędących nauczycielami akademickimi. Powyższe kwestie powinny być regulowane przede wszystkim w regulaminach organizacyjnych i regulaminach pracy, jednak w pewnym zakresie może je także normować statut.

2. NAWIĄZANIE STOSUNKU PRACY Z PRACOWNIKIEM UCZELNI

Zagadnienia związane z nawiązaniem stosunku pracy z pracownikami regulują przepisy ustawowe, przede wszystkim art. 117, 119 oraz 120 PSWiN, zob. też art. 451 PSWiN. Pewne szczególne uregulowania dotyczące pracowników zatrudnionych na podstawie mianowania oraz na stanowisku docenta przewiduje art. 248 ustawy wprowadzającej PSWiN.

Zgodnie z art. 119 ust. 1 PSWiN statut musi określać tryb i warunki przeprowadzania otwartego konkursu w celu nawiązania z nauczycielem akademickim pierwszego stosunku pracy w danej uczelni publicznej na czas nieokreślony lub określony dłuższy niż 3 miesiące, w wymiarze

przekraczającym połowę pełnego wymiaru czasu pracy – jest to obligatoryjna materia statutowa.

Z ustawy wynika, że większość nauczycieli akademickich będzie zatrudniona na podstawie umów o pracę zawartych na czas nieokreślony. Dopuszczalna jest ustawowo sytuacja, w której każdy nauczyciel akademicki w danej uczelni, jeśli taka będzie wola danej uczelni, będzie zatrudniony na czas nieokreślony. Ustawa wskazuje natomiast, przykładowo i niewiążąco, na przypadki zatrudnienia na czas określony – m.in. w przypadku pierwszego zatrudnienia lub zatrudnienia w ramach grantów lub współpracy z podmiotami zewnętrznymi, w tym uczelniami.

Drugą istotną kwestią regulowaną przez ustawę jest zasada zatrudniania poprzez procedurę konkursową. Obligatoryjnie została ona przewidziana jedynie dla nawiązania pierwszego stosunku pracy z nauczycielem akademickim, zarówno na czas nieokreślony, jak i określony, o ile zatrudnienie następuje w wymiarze przekraczającym połowę pełnego wymiaru czasu pracy. Jednocześnie ustawa przewiduje pewne wyjątki od zasady przeprowadzania konkursu. Pierwsza grupa wyjątków ma charakter obligatoryjny i dotyczy zatrudniania w ramach grantów lub współpracy z podmiotami zewnętrznymi, w tym uczelniami (art. 119 ust. 2 ustawy). Druga grupa wyjątków jest pozostawiona do uznania uczelni i może obejmować m.in. nawiązanie kolejnego po pierwszym stosunku pracy, w tym po zakończeniu pierwszej umowy zawartej na czas określony, jeżeli pracownik otrzymał pozytywną ocenę pracowniczą. W konsekwencji statut obowiązkowo reguluje tryb i warunki otwartych konkursów, o których mowa w art. 119 ust. 1 ustawy, natomiast fakultatywnie normuje przypadki przeprowadzania konkursów, które według ustawy nie są obligatoryjne – np. w sytuacji nawiązania drugiej umowy o pracę z danym nauczycielem akademickim lub w przypadku zmiany stanowiska (np. z adiunkta na profesora uczelni czy też ze stanowiska dydaktycznego na stanowisko badawcze).

W zamierzeniu zaproponowane w modelu Statutu 2.0 rozwiązania mają służyć zasadniczej zmianie polityki kadrowej uczelni i umożliwić prowadzenie spójnej i efektywnej polityki kadrowej, ukierunkowanej na rzeczywiste potrzeby kadrowe zarówno w sferze badawczej, jak i dydaktycznej. Ze względu na znaczenie, jakie ma prawidłowa ocena kwalifikacji na poszczególne stanowiska oraz pozyskiwanie najlepszych kandydatów, zarówno zewnętrznych, jak i z wewnątrz uczelni, rekomendowane jest stworzenie mechanizmów i rozwiązań instytucjonalnych, w których możliwa jest realizacja spójnej merytorycznie polityki kadrowej uczelni. Zaproponowane poniżej rozwiązania nie są determi-

nowane przez przepisy ustawowe, lecz stanowią autorską propozycję realizującą wskazane założenia.

Jednym z narzędzi służących temu celowi jest przyznanie kompetencji komisjom ds. jakości kształcenia oraz komisji doskonałości naukowej do formułowania rekomendacji dotyczących polityki kadrowej, w tym dotyczących wymogów kwalifikacyjnych na określone stanowiska. W modelu Statutu 2.0 przyjęto rozwiązanie, zgodnie z którym zatwierdzone przez rektora rekomendacje komisji dotyczące polityki kadrowej są uwzględniane **przez komisje konkursowe ds. zatrudnienia**. Dodatkowo w przypadkach, w których konkurs na stanowisko jest ogłaszany przez rektora na wniosek komisji ds. jakości kształcenia lub komisji doskonałości naukowej, wniosek taki powinien zawierać wskazania wymagań kwalifikacyjnych, które powinien spełniać kandydat na stanowisko objęte konkursem.

Otwarty konkurs na stanowisko nauczyciela akademickiego jest istotnym narzędziem polityki kadrowej i może być potencjalnie stosowany także w przypadkach, w których ustawa tego nie wymaga. Stąd też w propozycjach postanowień statutowych przedstawiono trzy różne warianty rozwiązań, które w węższym lub szerszym zakresie przewidują obowiązek przeprowadzenia konkursu, także m.in. w razie zmiany stanowiska z grupy pracowników dydaktycznych na stanowiska z grupy pracowników badawczych lub badawczo-dydaktycznych oraz w przypadku zmiany stanowiska na wyższe.

W zakresie rozwiązań pozastatutowych proponuje się powołanie na uczelni **stałego zespołu ds. pracowniczych**. Zadaniem zespołu byłaby organizacja postępowań konkursowych związanych z rekrutacją pracowników oraz udział w tworzeniu systemu indywidualnej oceny nauczycieli akademickich, a także udział w procesie przeprowadzania tej oceny (zob. pkt kolejny niniejszego opracowania, dotyczący obowiązków oraz oceny okresowej nauczycieli akademickich). Zespół w swych działaniach powinien brać pod uwagę rekomendacje formułowane przez komisje ds. jakości kształcenia oraz komisję doskonałości naukowej. Umożliwi to zmianę perspektywy dotychczasowych praktyk związanych z zatrudnianiem. **Zespół ds. pracowniczych** powinien być powoływany przez rektora, w jego skład rekomendowane jest powoływanie:

- prorektora ds. nauki,
- prorektora ds. kształcenia,
- prorektora ds. administracyjno-finansowych,
- wykwalifikowanych pracowników administracji na czele z kierownikiem jednostki ds. personalnych (np. działu kadr),

- specjaliści z dziedziny zarządzania zasobami ludzkimi (zatrudnionego w administracji uczelni lub będącego zewnętrznym konsultantem).

Osoby ze stałego zespołu ds. pracowniczych mogą być powoływane przez rektora do komisji konkursowych ds. zatrudnienia. Ponadto zespół może zgłaszać rekomendacje co do składów poszczególnych komisji konkursowych powoływanych przez rektora.

W związku z powyższym skład **komisji konkursowych** powinien być wyłaniany spośród następujących osób:

- prorektora właściwego ds. nauki lub wyznaczonego przez niego jego przedstawiciela;
- prorektora właściwego ds. kształcenia lub wyznaczonego przez niego przedstawiciela;
- koordynatora dyscypliny, którą ma reprezentować zatrudniany nauczyciel akademicki;
- wskazanego przez rektora jednego pracownika badawczo-dydaktycznego lub pracownika badawczego z jednostki organizacyjnej, reprezentującego dyscyplinę, którą ma reprezentować zatrudniany pracownik;
- wskazanego przez rektora jednego pracownika badawczo-dydaktycznego lub pracownika badawczego, reprezentującego dyscyplinę pokrewną do tej, którą ma reprezentować zatrudniany nauczyciel akademicki;
- kierownika jednostki, do której organizacyjnie przynależy stanowisko, którego dotyczy konkurs lub wyznaczonego przez niego jego przedstawiciela;
- jednej/dwóch innych osób powoływanych przez rektora, np. będących członkami stałego zespołu ds. pracowniczych.

Szczegółowe rozwiązania dotyczące nawiązywania stosunku pracy z nauczycielami akademickim, obejmujące m.in. propozycje dotyczące zakresu wymogu przeprowadzenia konkursu oraz procedury konkursowej, zawiera część B opracowania.

3. OBOWIĄZKI ORAZ OCENA OKRESOWA NAUCZYCIELI AKADEMICKICH

Ustawa określa podstawowe obowiązki pracowników z poszczególnych grup nauczycieli akademickich (art. 115 ustawy); jednocześnie w myśl art. 127 ust. 4 PSWiN zasady ustalania zakresu obowiązków nauczycieli akademickich dla poszczególnych grup pracowników i rodzajów stanowisk, rodzaje zajęć dydaktycznych objętych zakresem tych obowiązków

ków, w tym wymiar zajęć dydaktycznych oraz innych obowiązków dla poszczególnych stanowisk, oraz zasady obliczania godzin dydaktycznych określa regulamin pracy. Zgodnie zaś z art. 116 PSWiN szczegółowy zakres obowiązków nauczyciela akademickiego (w odniesieniu do poszczególnych nauczycieli akademickich) ustala rektor. Kwestie związane z obowiązkami nauczycieli akademickich reguluje także art. 116 ust. 7, 127 ust. 5, zob. też art. 454 dotyczący nauczycieli akademickich zatrudnionych w uczelni prowadzącej działalność w zakresie nauk medycznych, nauk o zdrowiu lub nauk weterynaryjnych.

Ocenę okresową nauczycieli akademickich reguluje art. 128 ust. 1 PSWiN. Zgodnie z nim kryteria oceny okresowej dla poszczególnych grup pracowników i rodzajów stanowisk oraz tryb i podmiot dokonujący oceny okresowej określa rektor po zasięgnięciu opinii senatu, związków zawodowych, samorządu studenckiego oraz samorządu doktorantów. Rektor określa także zasady dokonywania oceny nauczycieli akademickich przez studentów i doktorantów.

Z tego względu zasadnicza część zasad oceny okresowej nauczycieli akademickich nie stanowi materii statutowej.

W odniesieniu do uregulowań pozastatutowych rekomenduje się, aby za przeprowadzenie oceny odpowiadał powyżej opisany **zespół ds. pracowniczych**, odpowiedzialny także za organizację konkursów. Ocena okresowa może mieć charakter sekwencyjny, tzn. poddawać ocenie pracowników kolejno w poszczególnych dyscyplinach, tak aby uniknąć konieczności realizacji jednoczesnej oceny wszystkich pracowników uczelni. Przy takim rozwiązaniu ocena może być dokonywana przez **komisję ds. indywidualnej oceny pracowników** – powołaną spośród członków zespołu ds. pracowniczych z udziałem specjalistów z danej dyscypliny. Rektor wyznacza **komisję ds. indywidualnej oceny okresowej pracowników** – złożoną ze wskazanych przez niego pracowników zespołu ds. zasobów kadrowych i eksperta z danej dyscypliny oraz z dyscypliny pokrewnej (spoza instytutu podlegającego ocenie).

Ponadto zasadne jest zorganizowanie tej oceny w formie dwuetapowej – w pierwszym etapie oceniając wstępnie pracowników w oparciu o wyłącznie kwantytatywne kryteria niewymagające oceny jakościowej ani uwzględnienia indywidualnych wyjaśnień pracownika. Dopiero w drugim etapie, dotyczącym wyłącznie pracowników, którzy nie spełniają odpowiednio ustalonego kryterium osiągnięć w okresie podlegającym ocenie, komisja przeprowadzałaby bliższą analizę jakościową oraz zapoznawała się z wyjaśnieniami pracowników. Alternatywnie zespół ds. pracowniczych mógłby powoływać równoległe komisje ds. jednoczesnej oceny pracowników we wszystkich dyscyplinach. Wówczas zespół ds. pracowniczych pełniłby funkcje koordynacyjne i wspierał or-

ganizacyjnie proces oceny. Kryteria takiej oceny powinny być ustalone przez rektora, działającego m.in. w oparciu o ustalenia dokonane przez zespół ds. pracowniczych w porozumieniu z komisją ds. doskonałości naukowej i komisją ds. kształcenia i po zasięgnięciu wymaganych przepisami PSWiN opinii.

Powyżej zaproponowane pozastatutowe rozwiązania dotyczące oceny pracowniczej nie są zdeterminowane przez przepisy ustawowe i mają charakter autorski.

4. CZAS PRACY NAUCZYCIELI AKADEMICKICH

Czas pracy nauczycieli akademickich reguluje kodeks pracy oraz w pewnym zakresie PSWiN (zob. art. 127 ustawy). Przepisy PSWiN w szczególności wskazują, że nauczycieli akademickich obowiązuje system zadaniowego czasu pracy (art. 127 ust. 1 PSWiN) oraz przewidują, iż wymiar zajęć dydaktycznych dla poszczególnych stanowisk oraz zasady obliczania godzin dydaktycznych określa regulamin pracy (art. 127 ust. 4 PSWiN). Obowiązek wprowadzenia regulaminu pracy wynika z art. 126 ust. 1 PSWiN ustaw. Przepisy PSWiN określają także roczny wymiar zajęć dydaktycznych (zob. art. 127 ust. 2–3).

Oznacza to, że kwestie związane z czasem pracy pracowników uczelni nie stanowią materii statutowej. Potencjalnie statut może przyznać senatowi (lub innemu organowi uczelni) kompetencje opiniodawcze w zakresie przyjmowania regulaminu pracy.

5. WYNAGRODZENIA PRACOWNIKÓW UCZELNI

Wynagradzanie pracowników uczelni jest przede wszystkim regulowane przepisami prawa o charakterze powszechnie obowiązującym. Składniki wynagrodzenia pracownika uczelni publicznej określa art. 136 ustawy. Ustawa w art. 137 określa także minimalne wynagrodzenie nauczycieli akademickich przy uwzględnieniu, że wysokość wynagrodzenia profesora określa minister właściwy ds. szkolnictwa wyższego i nauki. Kwestię wynagrodzeń pracowników uczelni reguluje też art. 126 ust. 2–3 ustawy oraz art. 135–140 ustawy.

Zgodnie z art. 126 ust. 2 ustawy uczelnia publiczna ustala warunki wynagradzania za pracę w zakładowym układzie zbiorowym pracy albo regulaminie wynagradzania.

Kwestie związane z wynagradzaniem pracowników uczelni zasadniczo nie stanowią materii statutowej. Należy zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 140 ust. 1 ustawy rada uczelni może przyznać rektorowi uczelni

publicznej dodatek zadaniowy na zasadach, o których mowa w art. 138 ust. 3.

6. URLOPY PRACOWNIKÓW UCZELNI

Ustawa reguluje kwestie związane z:

- urlopami wypoczynkowymi (art. 129 ustawy),
- urlopami naukowymi (art. 130 ustawy),
- urlopami dla poratowania zdrowia (art. 131-134),
- wynagrodzeniami w czasie urlopu (art. 135).

Ustawa przewiduje, że szczegółowe zasady i tryb udzielania urlopu wypoczynkowego, a także urlopu naukowego i urlopu dla poratowania zdrowia określa regulamin pracy. Regulamin pracy może też określać zasady i tryb udzielania bezpłatnych urlopów naukowych (tej kwestii ustawa nie reguluje). W związku z powyższym kwestie związane z urlopami zasadniczo nie stanowią materii statutowej i są regulowane przepisami powszechnie obowiązującymi oraz postanowieniami regulaminu pracy. Statut może jednak przewidywać, że udzielenie urlopu naukowego nauczycielom akademickim wymaga zasięgnięcia opinii np. dziekana, koordynatora dyscypliny lub koordynatora określonego kierunku studiów.

7. NAGRODY I STYPENDIA DLA PRACOWNIKÓW UCZELNI

Kwestie związane z nagrodami dla pracowników uczelni zasadniczo nie stanowią materii statutowej. W szczególności w przypadku nieprzyznania określonych kompetencji w zakresie przyznawania nagród innym niż rektor organom uczelni kompetencja do określania zasad przyznawania i podziału nagród rektora będzie przysługiwała rektorowi. Rektor może określić te zasady w regulaminie nagród.

Statut może jednak przewidywać, że przyjęcie regulaminu nagród wymaga zasięgnięcia opinii senatu, lub wskazywać, że zasady przyznawania i podziału nagród rektora dla pracowników uczelni określa regulamin przyjmowany przez senat. Statut uczelni może również wprowadzać określoną procedurę opiniodawczą w sprawach nagród lub innych wyróżnień dla pracowników uczelni.

8. INNE KWESTIE REGULOWANE W ROZDZIALE USTAWY, DOTYCZĄCE PRACOWNIKÓW UCZELNI

Ustawodawca w rozdziale 5 działu II ustawy uregulował, poza powyżej omówionymi, następujące kwestie dotyczące pracowników uczelni, takie jak zakaz stosunku bezpośredniej podległości służbowej określonych osób, podstawowe miejsce pracy nauczyciela akademickiego, wykonywanie czynności z zakresu prawa pracy w stosunku do rektora przez przewodniczącego rady, wydawanie legitymacji służbowych nauczycielom akademickim, rozwiązywanie przez rektora za wypowiedzeniem stosunku pracy z nauczycielem akademickim, wygaśnięcia umowy o pracę z nauczycielem akademickim, podejmowanie dodatkowego zatrudnienia przez nauczycieli akademickich, dodatkowe wynagrodzenie roczne dla pracowników uczelni publicznej, kwestie związane z zakładowym funduszem świadczeń socjalnych czy jednorazowa odprawa dla pracownika przechodzącego na emeryturę albo rentę z tytułu niezdolności do pracy.

Zasadniczo kwestie wymienione w niniejszym punkcie nie stanowią materii statutowej. Należy zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 125 ust. 4 ustawy wykonywanie dodatkowego zajęcia zarobkowego przez rektora uczelni wymaga uzyskania zgody rady uczelni.

MIENIE I GOSPODARKA FINANSOWA UCZELNI

Art. 34 ust. 1 PSWiN nie wymienia regulacji dotyczącej mienia i gospodarki finansowej uczelni w katalogu obligatoryjnych elementów zawartości statutu, z wyjątkiem „zasad dysponowania” mieniem. Niemniej jednak ze względów praktycznych wydaje się, że podstawowe uregulowania dotyczące zarówno dysponowania mieniem, jak i zasad ogólnych gospodarki finansowej uczelni powinny znaleźć się w statucie, podobnie jak miało to miejsce w dotychczasowej praktyce statutowej uczelni.

Stosownie do wyznaczanego przepisami PSWiN modelu zarządzania uczelnią zarówno gospodarowanie mieniem, jak i prowadzenie gospodarki finansowej należą do kompetencji rektora. Jednakże statut winien wyraźnie stanowić, że rektor wykonuje to zadanie przy pomocy właściwych służb merytorycznych, w szczególności dyrektora ds. administracyjnych (zarząd mieniem) oraz dyrektora finansowego (gospodarka finansowa, w tym odpowiedzialność za księgowość uczelni).

Istotne wydaje się statutowe upoważnienie rektora do powierzania określonych składników mienia uczelni poszczególnym pracownikom (a także studentom i doktorantom).

Z mocy ustawy organem umocowanym do reprezentowania uczelni w obrocie prawnym jest rektor. Rektor może jednak powierzyć tę kompetencję w określonym zakresie innym organom lub pracownikom uczelni. Ze względu na bardzo szeroki zakres zadań i odpowiedzialności rektora za szczególnie celowe należy uznać przekazanie kompetencji do dokonywania w imieniu uczelni czynności mieszczących się w zakresie zwykłego zarządu prorektorowi właściwemu do spraw administracyjnych i finansowych lub dyrektorowi ds. administracyjnych.

Dyrektor ds. administracyjnych wykonuje te zadania zgodnie z polityką uczelni i decyzjami rektora. Stąd powinien być powoływany i odwoływany bezpośrednio przez rektora (ewentualnie z zachowaniem niewiążącej procedury opiniodawczej ze strony rady lub senatu). Ponadto rektor powinien zachować wyraźną kompetencję do uchylecia lub zmiany każdej decyzji takiej osoby (z poszanowaniem wywołanych już skutków prawnych, w tym uprawnień nabytych przez osoby trzecie). Rektor powinien także mieć kompetencję do poszerzenia statutowego zakresu kompetencji dyrektora ds. administracyjnych (ponad zadania należące do sfery zwykłego zarządu), w tym upoważnić go do dokonywania określonego rodzaju czynności prawnych i składania oraz przyjmowania w imieniu uczelni oświadczeń woli.

Z uwagi na bardzo silną i samodzielną ustawową pozycję rektora za zasadne uznajemy także wprowadzenie mechanizmu opiniowania przez radę uczelni (lub też senat) zamiaru rozporządzenia przez rektora mieniem znacznej wartości (poziom, powyżej którego taka opinia powinna być zasięgnięta, może być uzależniony od wielkości i budżetu danej uczelni, w Statucie 2.0 proponujemy jako wartość bazową równowartość 200 tys. euro). Jednakże, podobnie jak we wszystkich innych przypadkach, taka opinia nie powinna mieć dla rektora charakteru wiążącego. Zapewnia ona jednak transparentność tego rodzaju czynności, sformułowanie względnie niezależnej opinii przez pozostałe organy (lub jeden z organów) uczelni, a także wzmacnia odpowiedzialność rektora za ewentualne decyzje podejmowane wbrew uargumentowanej opinii pozostałych organów uczelni.

Ponadto rada w ramach monitorowania zarządzania uczelnią i jej gospodarki finansowej powinna mieć wyraźnie zagwarantowany dostęp do odpowiednich dokumentów i materiałów uczelni oraz prawo uzyskiwania wyjaśnień od rektora, prorektorów oraz dyrektora administracyjnego i finansowego.

Za zasadne należy uznać także regularne informowanie senatu o istotnych zdarzeniach i problemach związanych z zarządzaniem i sytuacją finansową uczelni zarówno przez rektora (będącego przewodniczącym senatu), jak i przez przewodniczącego rady. Obecnie taka praktyka należy do rzadkości, jednakże za jej upowszechnieniem przemawia zasadnicze wzmocnienie pozycji i samodzielności rektora w zakresie zarządzania i gospodarowania mieniem uczelni, a także ograniczenie funkcji senatu oraz rad jednostek podstawowych w zakresie bieżącego zarządzania sprawami uczelni.

Podstawą gospodarki finansowej uczelni jest plan rzeczowo-finansowy przyjmowany przez rektora oraz podlegający zaopiniowaniu przez radę uczelni (art. 18 ust. 2, art. 409 PSWiN). Następuje tu istotna zmiana, gdyż w dotychczasowym stanie prawnym plan rzeczowo-finansowy był zatwierdzany przez senat uczelni (art. 100 ust. 2 dotychczas obowiązującej ustawy – PSW). Również pod tym względem pozycja i samodzielność rektora ulegają zasadniczemu wzmocnieniu, opracowany przez niego plan rzeczowo-finansowy podlega bowiem jedynie zaopiniowaniu przez radę uczelni. Zatwierdzenie dotyczy tylko sprawozdania z wykonania samodzielnie ustanawianego przez rektora planu, co rodzi oczywiste ryzyko daleko idącego osłabienia wpływu innych organów uczelni na rzeczywisty kształt planu rzeczowo-finansowego. Zwiększa to znaczenie ustawowych i statutowych narzędzi monitorowania decyzji finansowych rektora i ich efektów dla stanu majątkowego uczelni.

Choć za gospodarkę finansową odpowiada rektor, merytoryczną odpowiedzialność za prawidłowość (legalność, rzetelność, poprawność księgową) gospodarki finansowej powinna ponosić osoba kierująca wyspecjalizowanym działem administracji uczelni (dyrektor finansowy). Istotne jest, aby jej statutowy zakres obowiązków uwzględniał także kompetencje prorektora ds. administracyjno-finansowych, w tym jego uprawnienia z zakresu nadzoru i koordynacji, a także obowiązki samego dyrektora związane z legalnością wydatków oraz ich zgodnością z planem rzeczowo-finansowym uczelni. Z uwagi na podległość dyrektora finansowego rektorowi oraz konieczność zapewnienia spójności i efektywności realizacji zadań uczelni rektor musi mieć prawo podejmowania ostatecznych decyzji także w przypadku zanegowania ich zasadności przez dyrektora finansowego i prorektora ds. administracyjno-finansowych.

Dyrektor finansowy powinien być powoływany i odwoływany przez rektora z ewentualnym zastosowaniem trybu niewiążącego opiniowania kandydatury przez radę uczelni lub senat.

Do podstawowych zadań dyrektora finansowego należy sporządzenie projektu planu rzeczowo-finansowego, który powinien stanowić główne narzędzie realizacji strategii uczelni oraz polityki jej rozwoju prowadzonej przez rektora. Stąd przygotowując projekt planu, dyrektor finansowy winien uwzględnić w nim nie tylko treść aktualnej strategii uczelni, ale także wytyczne rektora oraz ewentualnych innych osób przez niego wskazanych (prorektorów, dziekanów etc.).

Projekt planu podlega zaopiniowaniu przez radę uczelni. Statut winien wyznaczać kryteria takiej opinii, takie jak celowość, gospodarność oraz zgodność ze strategią uczelni poszczególnych przedsięwzięć, inwestycji i wydatków zawartych w projekcie planu. Sformułowanie przez radę rzetelnej opinii wymaga przeprowadzenia dyskusji z udziałem co najmniej rektora, prorektora ds. administracyjno-finansowych oraz dyrektorów ds. administracyjnych i finansowych, tak aby możliwe było uzyskanie wszelkich niezbędnych wyjaśnień oraz wysłuchanie stanowiska i argumentów głównych podmiotów odpowiadających za przedłożony kształt planu.

Do zadań rady związanych z monitorowaniem gospodarki finansowej uczelni powinno należeć odbywanie regularnych (np. cokuwartalnych) posiedzeń poświęconych omówieniu stanu finansów uczelni, realizacji planu rzeczowo-finansowego zarówno po stronie przychodów, jak i wydatków, a także podejmowanych, realizowanych i planowanych decyzji inwestycyjnych. Udział w takich posiedzeniach powinien brać – w zależności od potrzeb – rektor, właściwi prorektorzy, dyrektor finansowy oraz dyrektor ds. administracyjnych.

Natomiast po zakończeniu roku rada powinna zwołać odrębne posiedzenie w przedmiocie zatwierdzenia sprawozdania z planu rzeczowo-finansowego oraz sprawozdania finansowego. W tym drugim przypadku sprawozdanie finansowe przed przekazaniem radzie uczelni powinno zostać przedłożone do opinii firmy audytorskiej (wybranej przez radę zgodnie z jej regulaminem). Posiedzenie zatwierdzające sprawozdania wymaga udziału rektora, prorektora ds. administracyjno-finansowych oraz dyrektora ds. administracyjnych i dyrektora finansowego, którzy powinni mieć możliwość udzielenia wyjaśnień, a także przedstawienia własnego stanowiska oraz argumentów na jego poparcie jeszcze przed przeprowadzeniem przez radę uczelni głosowania nad zatwierdzeniem lub odmową zatwierdzenia przedłożonych sprawozdań.

Dodatkowo Statut 2.0 proponuje uzupełnienie tych narzędzi monitorowania gospodarki finansowej uczelni o obowiązek przedstawiania senatowi przez przewodniczącego rady uczelni wyników oceny gospodarki finansowej opartej na złożonych jej przez rektora sprawozdaniach, a także opinii rady o stanie realizacji strategii uczelni (jako podstawowego kryterium oceny przez radę działań rektora i prowadzonego przez niego zarządzania oraz gospodarki finansowej i majątkowej uczelni).

Statut winien przewidywać także możliwość oraz tryb dokonywania zmian w planie rzeczowo-finansowym w trakcie trwania roku finansowego. Zmiany takie powinny być wprowadzane przez rektora z własnej inicjatywy bądź też na wniosek prorektora ds. administracyjno-finansowych oraz dyrektora finansowego, a także podlegać zaopiniowaniu przez radę (podobnie jak sam projekt planu w pierwotnym kształcie). Opinia rady w odniesieniu do planowanej zmiany planu powinna być oparta na tych samych kryteriach co opinia dotycząca zmienianego dokumentu (tj. celowości, gospodarności i zgodności ze strategią uczelni).

DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA UCZELNI I KOMERCJALIZACJA WYNIKÓW DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ

Działalność gospodarcza uczelni pozostaje dopuszczalna, o ile jej prowadzenie, zakres i formy zostały przewidziane w statucie. Regulacja statutowa nie musi obligować uczelni do prowadzenia takiej działalności, a jedynie stwarzać dla niej podstawę kompetencyjną na wypadek podjęcia przez określone statutowo organy stosownej decyzji. W takim ujęciu tego rodzaju regulacje powinny być możliwie elastyczne, umożliwiając prowadzenie działalności w odpowiednio szerokim spektrum dziedzin (wytwórczej, usługowej, handlowej) – z zastrzeżeniem zachowania związku z wykonywaniem przez uczelnię jej zadań oraz pozostawienia rektorowi możliwości podejmowania decyzji o rozpoczęciu i zakończeniu takiej działalności oraz o wyborze jej form organizacyjno-prawnych. Decyzje takie powinny podlegać zaopiniowaniu przez radę uczelni.

Szczególnego typu działalnością gospodarczą uczelni jest komercjalizacja wyników badań naukowych oraz wspieranie przedsiębiorczości studentów, doktorantów i pracowników uczelni. Formy tego rodzaju aktywności uczelni zostały uregulowane w ustawie. Zgodnie z nią uczelnie mogą tworzyć centra transferu technologii oraz akademickie inkubatory przedsiębiorczości. Ponadto do zadań uczelni należy komercjalizacja wyników badań naukowych w formie komercjalizacji bezpośredniej i pośredniej.

W świetle PSWiN znaczna część regulacji dotyczących organizacyjnych form działalności gospodarczej oraz komercjalizacji wyników działalności naukowej nie ma charakteru materii statutowej. Ustawa deleguje prawo podejmowania decyzji o podjęciu takiej działalności i jej formie rektorowi, w niektórych przypadkach wymagając zgody senatu.

Niemniej jednak dopuszczalne wydaje się statutowe umocowanie rady do wyrażania opinii o decyzjach z zakresu działalności gospodarczej uczelni, które ustawa zastrzega do kompetencji rektora. Z tego względu Statut 2.0 dodatkowo przewiduje następujące rozwiązania statutowe:

1. Prawo rektora do utworzenia, likwidacji, łączenia lub przekształcania spółek celowych zajmujących się komercjalizacją pośrednią wyników działalności naukowej. Takie decyzje wymagają – zgodnie

z PSWiN – zgody senatu. Jednakże statut może wprowadzić dodatkowy wymóg zasięgnięcia przez rektora opinii rady o planowanej przez niego decyzji. Opinia rady w takich przypadkach może być pomocna dla senatu, do którego należy decyzja w przedmiocie wyrażenia zgody na proponowane przez rektora działania.

2. W przypadku powołania tego rodzaju spółki ustawa upoważnia rektora do powierzenia jej także zarządzania prawami do wyników działalności naukowej lub know-how w zakresie komercjalizacji bezpośredniej. Statut 2.0 również w tym przypadku wprowadza obowiązek zasięgnięcia przez rektora opinii rady (jednakże PSWiN nie wymaga dla zawarcia tego rodzaju umowy dodatkowej zgody senatu).

Jednocześnie PSWiN przewiduje możliwość powierzenia spółkom celowym uczelni dwóch innych rodzajów zadań: zarządzania infrastrukturą badawczą (art. 149 ust. 2 pkt 2) oraz realizacji przedsięwzięć z zakresu infrastruktury badawczej oraz zarządzania nimi (art. 159).

Realizując te delegacje ustawowe, Statut 2.0 przewiduje, że rektor może powierzyć spółce celowej zadania z zakresu zarządzania infrastrukturą badawczą. Zawarcie takiej umowy nie wymaga zgody senatu, jednakże mocą statutu dla rektora zostaje przewidziany obowiązek zasięgnięcia opinii rady. W przypadku tworzenia lub przystępowania do spółek kapitałowych w celu realizacji przedsięwzięć z zakresu tworzenia infrastruktury badawczej oraz zarządzania nimi Statut 2.0 poza obowiązkiem uzyskania zgody senatu, wynikającym wprost z ustawy, nakłada na rektora dodatkowo obowiązek uzyskania uprzedniej opinii rady uczelni o planowanych przez niego działaniach.

PSWiN przewiduje również rozwiązanie polegające na prowadzeniu akademickiego inkubatora przedsiębiorczości w formie spółki kapitałowej. Podobnie jak w przypadku poprzednich tego rodzaju delegacji, Statut 2.0 przewiduje możliwość utworzenia lub przystąpienia przez uczelnię do tego rodzaju spółki, wprowadzając dodatkowy wymóg uzyskania opinii rady.

Alternatywnie, zgodnie z PSWiN, komercjalizacja bezpośrednia oraz wspieranie przedsiębiorczości może odbywać się (zamiast lub obok spółek kapitałowych) w formie wewnętrznych jednostek administracyjnych (centrum transferu technologii oraz akademickiego inkubatora przedsiębiorczości). Ustawa wskazuje pewne obligatoryjne elementy ich organizacji (radę nadzorującą, wybór i wskazywanie kandydatów na osoby kierujące, regulamin), jednakże co do zasady stanowią one element wewnętrznej struktury administracji ogólnouczelnianej (wewnętrzne jednostki administracyjne). Statut 2.0 przy-

muje z tego względu, że ich ukształtowanie nie jest materią statutu, lecz regulaminu organizacyjnego uczelni, nadawanego przez rektora (stosownie do brzmienia art. 23 ust. 3 pkt 2 PSWiN). Odpowiednie postanowienia regulaminu muszą, rzecz jasna, odpowiadać wymaganiom ustawowym co do zasad funkcjonowania tego typu jednostek (o ile zostaną w danej uczelni powołane).

ORGANIZACJE STUDENCKIE I DOKTORANCKIE

PSWiN w sposób znaczący modyfikuje zasady działania organizacji studenckich i doktoranckich. Dotychczasowa ustawa wprowadzała bowiem system reglamentacji prowadzenia działalności w ramach organizacji studenckich i doktoranckich. Odnosiło się to do obowiązku rejestracji uczelnianych organizacji w rejestrze rektora. Warunkiem rejestracji uczelnianej organizacji studenckiej lub doktoranckiej była zgodność jej statutu (regulaminu, deklaracji założycielskiej) z przepisami prawa i statutem uczelni. Zmiana filozofii w zakresie podejścia ds. organizacji studenckich i doktoranckich ze strony ustawodawcy spowodowała odformalizowanie przytoczonej procedury. Zgodnie z art. 111 ust. 2 PSWiN o powstaniu uczelnianej organizacji studenckiej jej organ niezwłocznie informuje rektora. Istotny jest więc moment poinformowania rektora, nie zaś oczekiwania na wpis do rejestru/ewidencji organizacji studenckich. Nie oznacza to bynajmniej, że władze uczelni nie mogą podjąć działań o charakterze nadzorczym. PSWiN przewiduje instrumenty prawne o charakterze wtórnym (następczym), a nie pierwotnym. Mianowicie rektor, w drodze decyzji administracyjnej, rozwiązuje uczelnianą organizację studencką, która rażąco lub uporczywie narusza przepisy prawa powszechnie obowiązującego, statut uczelni, regulamin studiów lub regulamin tej organizacji.

W odróżnieniu od dotychczasowych regulacji PSWiN nie formułuje katalogu organizacji studenckich lub doktoranckich. Dotychczas obowiązująca ustawa wprowadzała przykładowy katalog organizacji, wymieniając w nim koła naukowe oraz zespoły artystyczne i sportowe. Obecnie art. 111 ust. 1 PSWiN posługuje się pojęciem „organizacji studenckiej”, co nie oznacza, że nie mogą one posiadać dotychczasowych nazw rodzajowych, jak „koło naukowe” czy „zespół artystyczny”. Kwestia ta analogicznie prezentuje się w odniesieniu do organizacji doktorantów (vide art. 216 PSWiN). W świetle kształtowania nowych statutowość można wyróżnić dwa zasadnicze warianty. Pierwszy z nich zakłada enumeratywne wymienienie w statucie (lub innym wewnętrznym akcie prawnym) rodzajów organizacji studenckich, drugi zaś pozostawia swobodę w tym zakresie samym członkom założycielom takich organizacji. Należy także pamiętać, że przedmiot działania takiej organizacji musi wiązać się z działalnością uczelni i realizacją jej celów (działalnością kulturalną, sportową, naukową, społeczną, dyskusyjną itp.). Z uwagi na kwestie czysto praktyczne i dynamicznie zmieniającą się rzeczywistość

ruchu studenckiego Statut 2.0 opiera się na rozwiązaniach typu drugiego, w którym dobór nazw i form współdziałania studentów może być elastycznie dostosowywany do charakteru podejmowanej przez nich działalności. Pozwoli to uniknąć sytuacji, kiedy to w uczelni mogą działać wyłącznie podmioty o nazwie „koła naukowe”, a także wówczas, gdy w istocie chodzi o działalność typu klubu dyskusyjnego czy realizację zainteresowań bądź celów wykraczających poza sferę jedynie naukową.

Funkcjonowanie organizacji studenckich i doktoranckich wiąże się z ich wsparciem przez organy uczelni. Na gruncie dotychczasowego ustawodawstwa w niektórych statutach uczelni można znaleźć odniesienie do sposobu finansowania tychże organizacji. Nie było to jednak regułą. PSWiN w art. 111 ust. 5 stanowi, że uczelnia może przeznaczać środki na realizację działań uczelnianych organizacji studenckich i działających w uczelni stowarzyszeń zrzeszających wyłącznie studentów lub studentów, doktorantów i pracowników uczelni. Przedmiotowa regulacja jest niezwykle zbliżona do treści art. 204 ust. 3 dotychczasowej ustawy. Ustawodawca wyeliminował istotny mankament, poszerzając katalog podmiotowy członków tychże organizacji – jest mowa o studentach, doktorantach i pracownikach, a nie o studentach i nauczycielach akademickich. Warto także zwrócić uwagę, że art. 111 ust. 5 PSWiN posługuje się pojęciem „środki”, nie zaś „środki materialne”. Odnosi się to więc nie tylko do wsparcia finansowanego (np. na organizację wyjazdu/konferencji), ale także do udostępniania lokalu na siedzibę lub spotkania organizacji, udostępniania sprzętu czy też przekazywania materiałów piśmienniczych.

PSWiN nie wprowadza obligatoryjnej materii statutowej w odniesieniu do organizacji studenckich i doktoranckich. Można więc wyróżnić dwa warianty – regulowanie w statucie kwestii podstawowych, aczkolwiek istotnych z punktu widzenia funkcjonowania organizacji, lub też ich pominięcie, co w istocie może spowodować pewną dowolność w praktyce. Ze względu na istotę omawianych regulacji zasadne jest ujęcie w statucie kilku kluczowych kwestii. Chodzi przede wszystkim o dwa zasadnicze elementy – prowadzenie ewidencji organizacji oraz ich wspieranie (w tym finansowanie).

PSWiN nie wprowadza *expressis verbis* obowiązku prowadzenia ewidencji organizacji, jednakże z uwagi na dynamiczny rozwój organizacji studenckich i doktoranckich w ostatnich latach zasadne jest, ze względów organizacyjnych i porządkowych, prowadzenie ewidencji organizacji studenckich i doktoranckich. Powstanie ewidencji nie oznacza, że wymagana będzie zgoda rektora na wpis do ewidencji organizacji. Obecna ustawa zakłada zgłoszenie – przekazanie informacji do rektora. Jest to konstrukcja znana w prawie administracyjnym. Przyjęcie zgło-

szenia przez rektora będzie oznaczać nadanie organizacji kolejnego numeru z ewidencji organizacji. Istotna jest natomiast kwestia uregulowania (w statucie lub zarządzeniu rektora) wymogów formalnych, jakie powinno spełniać owo zgłoszenie. Może to być realizowane poprzez stworzenie wzoru uwzględniającego w szczególności listę członków, statut, dane opiekuna. W przypadku podjęcia działań o charakterze nadzorczym prowadzących do rozwiązania organizacji – następuje jej wykreślenie z ewidencji. Należy przy tym pamiętać, że sam wpis do ewidencji, w świetle obowiązujących przepisów, nie może mieć charakteru konstytutywnego, ale deklaratoryjny.

Analogiczne zasady mogą dotyczyć nie tylko organizacji studenckich i doktoranckich, ale także działających w uczelni stowarzyszeń zrzeszających wyłącznie studentów lub studentów, doktorantów i pracowników uczelni. Ustawa przyznaje bowiem tym stowarzyszeniom istotne uprawnienia w zakresie przeznaczania środków na ich działalność.

Drugim istotnym aspektem jest wspieranie działalności organizacji studenckich i doktoranckich przez organy uczelni. Realizacja dyspozycji przepisu art. 111 ust. 5 PSWiN będzie należeć oczywiście do rektora i administracji uczelni, jednakże podstawowe założenia tego systemu powinny być zawarte w statucie uczelni. Należy także pamiętać, że owa regulacja statutowa nie powinna być nazbyt szczegółowa, co w bieżącym funkcjonowaniu uczelni może nadmiernie ograniczać działania rektora (administracji uczelni) i/lub organizacji studenckiej/doktoranckiej. Mając to na względzie, należy zaproponować wprowadzenie do statutu przepisów obligujących rektora do wydania zarządzenia regulującego szczegółowe zasady przeprowadzania konkursów grantowych oraz składania rocznych sprawozdań z działalności organizacji. Do tej regulacji można także zaproponować wprowadzenie wymogu zaopiniowania tego aktu prawnego przez organ samorządu studentów/doktorantów. Za niezasadne należy natomiast uznać wskazywanie w statucie kwoty lub procentowego udziału wsparcia dla organizacji studenckich i doktoranckich w planie rzeczowo-finansowym uczelni, gdyż zarządzenie finansami na poziomie operacyjnym to kompetencja rektora (i administracji uczelni).

BEZPIECZEŃSTWO I PORZĄDEK W UCZELNI

PSWiN reguluje także zasadnicze kwestie związane z bezpieczeństwem i porządkiem w uczelni.

Art. 34 ust. 1 PSWiN wprowadza obligatoryjne elementy składowe statutu uczelni. Wśród nich ujęto pkt 12 odnoszący się do przepisów porządkowych dotyczących odbywania zgromadzeń w uczelni. W pozo-

stałym zakresie art. 50 ustawy kwestie utrzymania porządku i bezpieczeństwa na terenie uczelni przypisuje do kompetencji rektora uczelni. Dotyczy to przykładowo zawarcia umów w zakresie ochrony fizycznej osób i mienia uczelni lub też powołania straży uczelnianej. W przypadku decyzji o powołaniu komórki organizacyjnej zajmującej się bezpieczeństwem regulacje te powinny znajdować się w regulaminie organizacyjnym uczelni.

W PSWiN utrzymano zasady związane z wejściem na teren uczelni służb państwowych odpowiedzialnych za utrzymanie porządku publicznego i bezpieczeństwa wewnętrznego. Kwestia ta ma niebagatelne znaczenie z perspektywy autonomii uczelni wyrażonej w art. 40 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Ustawa reguluje kwestie dotyczące określenia przez rektora (w porozumieniu z właściwym organem samorządu terytorialnego) terenu uczelni, do którego będą miały zastosowanie poniższe ograniczenia autonomii uczelni, związane z rolą służb państwowych. Służby państwowe mogą wejść na tak wskazany teren uczelni na wezwanie rektora, ale także bez wezwania. Realizacja czynności bez wezwania rektora jest możliwa wyłącznie w dwóch sytuacjach: 1) w przypadku bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego lub klęski żywiołowej; 2) w innych przypadkach związanych z utrzymaniem porządku i bezpieczeństwa w uczelni, ale ściśle wskazanych w porozumieniu zawartym pomiędzy rektorem a właściwym organem służby (np. w przypadku czynów zabronionych ujętych w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii).

Ponadto art. 50 ust. 7 PSWiN obliguje rektora do niezwłocznego poinformowania organów właściwych w sprawach bezpieczeństwa, ochrony ludności i zarządzania kryzysowego oraz ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego i nauki o wystąpieniu okoliczności uniemożliwiających prawidłowe funkcjonowanie uczelni, stanowiących zagrożenie bezpieczeństwa ludzi lub mienia w znacznych rozmiarach. Regulacja ta nie miała swojego odpowiednika w treści dotychczasowej ustawy.

W statucie uczelni należy uregulować przepisy porządkowe dotyczące odbywania zgromadzeń w uczelni (art. 34 ust. 1 pkt 12 ustawy). Należy nadmienić, że poniższe regulacje będą się odnosić do zgromadzeń członków wspólnoty akademickiej, a więc pracowników uczelni (niezależnie od tego, czy należą do grupy nauczycieli akademickich, czy do innych grup pracowniczych), doktorantów i studentów. Przepis ten w sposób odrębny reguluje więc zagadnienia związane z organizacją zgromadzenia przy spełnionych przesłankach podmiotowych (wspólnota uczelni) oraz terytorialnych (teren uczelni), stanowiąc *lex specialis* do przepisów prawa o zgromadzeniach.

Pojawia się pytanie o granice upoważnienia dla władz uczelni (rektora, senatu) do ograniczania swobody w zakresie organizacji zgromadzeń. Ustawa nie pozostawia w tym względzie dowolności organom uczelni. Należy jednak zauważyć, że art. 52 PSWiN wyróżnia organizację zgromadzeń w lokalu uczelni oraz na terenie uczelni, ale poza jej lokalem. W przypadku zgromadzenia organizowanego w lokalu uczelni wymagana jest zgoda rektora. Po skierowaniu stosownej prośby rektor może wyrazić zgodę lub odmówić udzielenia zgody na organizację zgromadzenia. Organizacja zgromadzenia na terenie uczelni, ale poza lokalem uczelni, wymaga jedynie zawiadomienia rektora nie później niż 24 godziny przed rozpoczęciem zgromadzenia. Po otrzymaniu zawiadomienia rektor nie wydaje zgody, jednak może organizacji zgromadzenia zakazać. Wskazany w art. 52 PSWiN termin nie może być, co do zasady, skrócony postanowieniami statutu lub innych aktów wewnętrznych uczelni, jednakże w przypadkach uzasadnionych nagłością sprawy rektor może przyjąć zawiadomienie złożone w krótszym terminie. Dopuszczalne wydaje się dookreślenie okoliczności „nagłości sprawy” uzasadniających przyjęcie przez rektora zgłoszenia w terminie krótszym niż wyznaczony w ustawie. W przypadku zgromadzeń organizowanych na terenie uczelni, lecz nie w jej lokalu, rektor nie wyraża zgody, a jedynie po otrzymaniu zawiadomienia może zakazać organizacji zgromadzenia.

Należy zaznaczyć, że przesłanki odmowy udzielenia przez rektora zgody bądź zakazania organizacji zgromadzenia są uregulowane bezpośrednio w ustawie i obejmują jedynie przypadki, gdy cel lub program zgromadzenia naruszają przepisy prawa. Przesłanki te nie mogą być poszerzone postanowieniami statutu, jednakże klauzula zgodności z prawem obejmuje zarówno konkretne postanowienia ustaw i innych aktów normatywnych, jak i ogólne zasady i wartości, zwłaszcza konstytucyjne, wyznaczające aksjologię porządku prawnego (równość wobec prawa, zakaz dyskryminacji, respektowanie godności osoby ludzkiej oraz podstawowych praw i wolności obywatelskich).

W trakcie zgromadzenia rektor może delegować na zgromadzenie swego przedstawiciela. W razie gdy jego przebieg narusza przepisy prawa, przedstawiciel rektora (bądź bezpośrednio rektor), po uprzedzeniu organizatorów, rozwiązuje zgromadzenie. Ponadto organizatorzy zgromadzeń odpowiadają przed organami uczelni za ich przebieg, co będzie dotyczyło także odpowiedzialności za wyrządzone na terenie uczelni szkody.

Przepisy ustawy pozostawiają istotną swobodę w zakresie tworzenia przepisów statutowych dotyczących organizacji zgromadzeń. Mając na uwadze powyższe kwestie, zasadne wydaje się określenie w statucie:

a) katalogu wydarzeń, które nie stanowią zgromadzenia – takich jak:

- zebrania organów samorządu studentów i doktorantów;
 - zebrania organów organizacji studenckich funkcjonujących w uczelni zgodnie z przepisami ustawy i statutu;
 - zebrania pracowników, studentów lub doktorantów, organizowanych przez jednostki organizacyjne uczelni lub związki zawodowe w ramach bieżącej działalności tych jednostek.
- b) elementów składowych wniosku o wyrażenie zgody na organizację zgromadzenia w lokalu uczelni;
- c) elementów składowych zawiadomienia o organizacji zgromadzenia na terenie uczelni.

Elementami obligatoryjnymi kierowanego do rektora wniosku oraz zawiadomienia powinny być dane na temat organizatorów, celu i programu zgromadzenia, osób odpowiedzialnych za przebieg zgromadzenia, miejsca jego odbycia, czasu rozpoczęcia i zakończenia, spodziewanej liczby uczestników, planowanych środków technicznych, jakie będą używane w toku zgromadzenia oraz zasad utrzymania porządku i bezpieczeństwa w jego trakcie.

Dopuszczalne wydaje się także nałożenie przez rektora przy wydawaniu zgody na organizację zgromadzenia dodatkowych warunków, jakie powinny być przez organizatorów spełnione, aby planowane przez nich zgromadzenie mogło się odbyć, w szczególności w razie potrzeby zapewnienia, aby zgromadzenie nie kolidowało z bieżącym funkcjonowaniem uczelni.

Podstawowymi obowiązkami organizatora zgromadzenia, określonymi w statucie, powinny być: a) zapewnienie bezpieczeństwa i porządku podczas zgromadzenia (w tym np. w zakresie wskazania osób będących służbą porządkową przy większych zgromadzeniach, wykorzystania odpowiednich środków technicznych); b) współpraca z rektorem lub wyznaczonym przez rektora przedstawicielem, w tym udzielenie im głosu podczas zgromadzenia poza ustaloną kolejnością mówców; c) wykonywanie poleceń rektora lub wskazanego przez rektora przedstawiciela, które zapewniają bezpieczeństwo uczestników, niezakłócone funkcjonowanie uczelni i zabezpieczają majątek uczelni; d) poinformowanie uczestników o konieczności opuszczenia miejsca zgromadzenia po jego zakończeniu lub po jego rozwiązaniu.

Osobnych regulacji wymaga problem organizacji zgromadzeń konkurujących ze sobą (np. odległość między nimi). Kwestia ta ma istotne znaczenie z perspektywy zapewnienia bezpieczeństwa osób i mienia uczelni. Statut powinien przyznawać rektorowi kompetencje do odmowy wyrażenia zgody na organizację zgromadzenia lub też zakazywać organizacji zgromadzenia, jeżeli w tym samym miejscu i czasie

zgłoszono inne zgromadzenia. Statut może jednocześnie dookreślać minimalną odległość dzielącą obydwie zgromadzenia. W przeciwnym razie pozostawia to dużą swobodę interpretacyjną dla rektora, co może w konsekwencji ograniczać swobodę zgromadzeń.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA NAUCZYCIELI AKADEMICKICH

Zgodnie z przepisami ustawy nauczyciele akademicy podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej za przewinienia dyscyplinarne stanowiące czyny uchybiające obowiązkom nauczyciela akademickiego lub godności zawodu nauczyciela akademickiego. Zasady ponoszenie odpowiedzialności dyscyplinarnej określają przepisy ustawowe PSWiN i posiłkowo kodeksu postępowania karnego oraz rozporządzenie (w drodze rozporządzenia minister właściwy ds. szkolnictwa wyższego i nauki ma określić szczegółowy tryb prowadzenia mediacji, postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, a także sposób wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia).

PSWiN istotnie poszerza katalog kar dyscyplinarnych, do których należą obecnie:

- 1) upomnienie;
- 2) nagana;
- 3) nagana z obniżeniem wynagrodzenia zasadniczego o 10–25% na okres od miesiąca do 2 lat;
- 4) pozbawienie prawa do wykonywania zadań promotora, recenzenta oraz członka komisji w postępowaniach w sprawie nadania stopnia doktora, stopnia doktora habilitowanego oraz tytułu profesora na okres od roku do 5 lat;
- 5) pozbawienie prawa do pełnienia funkcji kierowniczych w uczelniach na okres od 6 miesięcy do 5 lat;
- 6) wydalenie z pracy w uczelni;
- 7) wydalenie z pracy w uczelni z zakazem wykonywania pracy w uczelniach na okres od 6 miesięcy do 5 lat;
- 8) pozbawienie prawa do wykonywania zawodu nauczyciela akademickiego na okres 10 lat.

Na gruncie PSWiN zasadniczej zmianie uległa właściwość do orzekania w sprawach dyscyplinarnych w I i II instancji. Na jej gruncie w I instancji orzekają uczelniane komisje dyscyplinarne lub komisja dyscyplinarna przy RGNiSW, a w II instancji – komisja dyscyplinarna przy ministrze właściwym ds. szkolnictwa wyższego i nauki.

Karę upomnienia może nałożyć samodzielnie rektor (w przypadku gdy czyn stanowi przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi i udowodnienie winy nie wymaga przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego). W takim wypadku ukaranemu służy odwołanie do sądu pracy.

Uczelniana komisja dyscyplinarna jest uprawniona do orzekania jedynie w przypadkach, w których rzecznik dyscyplinarny wniesie o zastosowanie kary określonej w punktach 2 lub 3 przytoczonego powyżej katalogu, czyli nagany lub nagany z obniżeniem wynagrodzenia. W pozostałych przypadkach w I instancji orzeka komisja dyscyplinarna przy RGNiSW, a zatem komisja ta rozpoznaje sprawy nauczycieli akademickich, w stosunku do którego rzecznik dyscyplinarny wniósł o zastosowanie kary określonej w punktach od 4 do 8 przytoczonego powyżej katalogu. Ponadto komisja dyscyplinarna przy RGNiSW jest właściwa do rozpoznawania w I instancji spraw dotyczących czynów dyscyplinarnych nauczycieli akademickich pełniących funkcje: rektora, przewodniczącego uczelnianej komisji dyscyplinarnej, przewodniczącego i członka komisji dyscyplinarnej przy RGNiSW oraz przewodniczącego i członka komisji dyscyplinarnej przy ministrze.

Organem właściwym do orzekania w II instancji jest zawsze komisja dyscyplinarna przy ministrze.

Statut powinien uregulować tryb wyboru i skład uczelnianej komisji dyscyplinarnej (art. 278 PSWiN). Postanowienia statutowe powinny regulować takie kwestie, jak: liczba członków komisji dyscyplinarnej, skład komisji uwzględniający liczbę członków będących nauczycielami akademickimi (w tym z uwzględnieniem liczby nauczycieli akademickich posiadających stopień doktora habilitowanego oraz tytuł profesora), sposób wyboru członków komisji, ustanie członkostwa w komisji.

Liczebność uczelnianej komisji dyscyplinarnej ds. nauczycieli akademickich powinna być uzależniona od wielkości uczelni, gdyż ta może wpływać na liczbę spraw dyscyplinarnych. Liczbę członków komisji należy określić w statucie. Statut powinien zastrzegać, że określona minimalna liczba nauczycieli akademickich wchodzących w skład komisji powinna posiadać stopień doktora habilitowanego oraz tytuł profesora, gdyż zgodnie z art. 291 ust. 3 PSWiN przewodniczącym składu orzekającego w sprawie jest nauczyciel akademicki posiadający stopień naukowy albo stopień w zakresie sztuki nie niższy niż stopień obwinionego, a w przypadku gdy obwiniony posiada tytuł profesora – nauczyciel akademicki posiadający tytuł profesora. Ponadto statut powinien wskazywać określoną liczbę przedstawicieli samorządu studentów oraz samorządu doktorantów wchodzących w skład uczelnianej komisji dyscyplinarnej (przepisy PSWiN wymagają, aby w skład komisji wchodził co najmniej jeden student). Rekomenduje się, aby członków uczelnianej komisji dyscyplinarnej ds. nauczycieli akademickich wybierał:

- w określonej liczbie senat spośród nauczycieli akademickich (proponuje się, aby kandydatów mogli zgłaszać poszczególni senatoro-

rowie oraz grupa trzech nauczycieli akademickich niebędących senatorami);

- w określonej liczbie uczelniany organ samorządu studenckiego oraz uczelniany organ samorządu doktoranckiego odpowiednio spośród studentów oraz doktorantów.

Alternatywne rozwiązanie przewiduje, aby wszystkich członków uczelnianej komisji dyscyplinarnej wybierał senat.

Propozycje szczegółowych rozwiązań dotyczących kwestii związanych z odpowiedzialnością dyscyplinarną nauczycieli akademickich zawiera część B opracowania.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ DYSCYPLINARNA STUDENTÓW I DOKTORANTÓW

W odróżnieniu od zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich w sprawach odpowiedzialności studentów i doktorantów nie uległa zmianie kwestia właściwości organów prowadzących postępowanie. W ustawie ograniczono natomiast regulacje dotyczące postępowania dyscyplinarnego do kwestii podstawowych. Można wyróżnić w tym względzie dwie sfery – ustrojową i proceduralną. W kontekście zasad prowadzenia postępowania dyscyplinarnego zastosowanie mają regulacje ustawowe, przepisy rozporządzenia wykonawczego oraz posiłkowo kodeks postępowania karnego. Ustawa wprowadza jedynie kilka regulacji odnoszących się do sfery proceduralnej, a głównym źródłem prawa w tym zakresie jest rozporządzenie. Na podstawie delegacji ustawowej minister właściwy ds. szkolnictwa wyższego i nauki ma określić, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb prowadzenia mediacji, postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, a także sposób wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia.

Inaczej prezentuje się sfera ustrojowa. Podstawowe regulacje w tym względzie zostały zawarte w ustawie, a ich uszczegółowienie musi nastąpić w statucie uczelni. Dotyczy to trybu powoływania komisji dyscyplinarnych. Art. 310 stanowi bowiem, że w sprawach dyscyplinarnych studentów orzekają komisja dyscyplinarna oraz odwoławcza komisja dyscyplinarna, powołane spośród nauczycieli akademickich i studentów uczelni, w trybie określonym w statucie. Należy w tym względzie dodać, że analiza art. 322 ustawy może prowadzić do wniosku, iż możliwe są dwa modele statutowe komisji dyscyplinarnych. Wynika to z faktu, że art. 322 ustawy nie wprowadza pojęcia komisji dyscyplinarnej dla doktorantów, a formułuje regułę, zgodnie z którą komisja dyscyplinarna rozstrzygająca sprawę doktoranta orzeka w składzie złożonym z przewodniczącego składu orzekającego, którym jest nauczyciel akademicki albo pracownik naukowy, oraz w równej liczbie z doktorantów i nauczycieli akademickich albo pracowników naukowych. Mowa więc o komisji rozstrzygającej sprawę doktorantów, a nie komisji dyscyplinarnej wyłącznie dla doktorantów. Przytoczona regulacja jest powtórzeniem dotychczasowego przepisu. Na jego kanwie w praktyce można znaleźć przykłady uczelni, które powoływały jedną (wspólną) komisję dyscyplinarną, np. Uniwersytet Warszawski. Podsumowując, należy wskazać, że obok wariantu zakładającego istnienie wspólnych komisji przeważające

w praktyce jest rozwiązaniem zakładającym utworzenie odrębnych komisji dyscyplinarnych dla studentów oraz dla doktorantów.

Należy także zauważyć, że obecna ustawa nie przewiduje istnienia sądów koleżeńskich samorządu studentów. Rezygnacja z powoływania tego organu wynika z dotychczasowej praktyki, gdzie taka instytucja występowała sporadycznie. Niebagatelne znaczenia miała w tym względzie skomplikowana materia postępowań dyscyplinarnych i rosnąca świadomość obwinionych w zakresie przyznanych im praw oraz przebiegu postępowania.

Podstawową regulacją statutową powinno być określenie liczbowego składu wszystkich rodzajów komisji dyscyplinarnych. Powinno być to powiązane z dotychczasową dynamiką wpływu spraw dyscyplinarnych lub uwzględniać możliwość wyłączenia członka komisji. Praktyką jest, że w większych uczelniach powołuje się liczne komisje, złożone nawet z kilkudziesięciu osób. Ustawa nie wprowadza wymogu posiadania określonej wiedzy czy wykształcenia kierunkowego (prawniczego), co byłoby zazwyczaj niemożliwe do realizacji na uczelniach nieposiadających wydziałów prawa. Powołanie komisji powinno być wówczas połączone z ich przeszkoleniem właśnie z zakresu prowadzenia postępowań dyscyplinarnych. Nie wydaje się także zasadne sformułowanie wymagania, żeby określona część komisji posiadała np. stopień doktora habilitowanego.

W związku z wymogiem powołania do komisji dyscyplinarnych przedstawicieli studentów i doktorantów w pierwszej kolejności należy odnieść się do trybu powoływania tychże członków komisji. Na gruncie dotychczasowych przepisów regułą było powoływanie przedstawicieli studentów i doktorantów przez senat uczelni w oparciu o rekomendacje przedstawione przez właściwe organy samorządu studentów. Często była to kwestia problematyczna, gdyż z uwagi na system studiów (3+2) rotacja przedstawicieli studentów była znacząca. Obok tego systemu powoływania przedstawicieli studentów i doktorantów można zaproponować ich wybór bezpośrednio przez organy samorządu studenckiego/doktorantów. Jest to rozwiązanie charakteryzujące się istotnym odformalizowaniem, gdyż w praktyce nie jest mi znany przypadek niepowołania przez senat przedstawiciela studentów/doktorantów po jego uprzednim zgłoszeniu przez organ samorządu studenckiego. W ramach omawianego rozwiązania członek komisji będący studentem lub doktorantem byłby powołany z dniem podjęcia uchwały przez właściwy organ samorządu studentów/doktorantów. Rozwiązanie to pozwoli także na istotne przyspieszenie procedowania w sytuacji konieczności zmiany składu – powołania nowej osoby, np. w miejsce studenta, który zakończył studia.

Na gruncie dotychczasowego ustawodawstwa w niektórych statutach uczelni można znaleźć wymóg, zgodnie z którym część składu odwoławczej komisji dyscyplinarnej miałyby mieć praktykę w komisji I instancji. Rozwiązanie to od strony merytorycznej należy ocenić pozytywnie, jednakże przy mniej licznych komisjach dyscyplinarnych I instancji i dużej rotacji studentów oraz kadr może to doprowadzić do sytuacji, że nie będzie możliwe powołanie odwoławczej komisji dyscyplinarnej. W celu uniknięcia zarzutu odwoławczego w praktyce zdarzały się sytuacje powołania danej osoby do komisji dyscyplinarnej I instancji, a po kilku tygodniach powołanie jej do komisji odwoławczej. Mając na względzie powagę spraw, to rozwiązanie wydaje się niezbyt pragmatyczne. Należy więc proponować rezygnację z formułowania omawianego wymogu.

W statucie zasadne jest uregulowanie przesłanek ustania członkostwa w komisji oraz związanych z odwołaniem członka komisji. Ustanie członkostwa powinno nastąpić m.in. w sytuacji zakończenia studiów lub utraty statusu studenta albo doktoranta uczelni czy też w przypadku prawomocnego ukarania karą dyscyplinarną. Zważywszy na fakt, że student/doktorant powinien brać czynny udział w życiu uczelni, jako przesłanki odwołania członka należy wskazać sytuacje wyjątkowe, w tym m.in. długotrwałą chorobę czy też prowadzenie długotrwałych badań poza siedzibą uczelni.

W razie ustania członkostwa lub odwołania członka komisji dyscyplinarnej nowego członka powołuje się na okres pozostały do zakończenia kadencji komisji. Regulacja ta wyrażona wprost w statucie pozwoli uniknąć wątpliwości w kontekście wskazanej powyżej kadencji komisji.

Statut uczelni powinien także regulować kwestie związane z funkcjonowaniem prezydium komisji dyscyplinarnej. Wynika to z faktu, że ustawa, przedmiotowe rozporządzenie, ani tym bardziej kodeks postępowania karnego, takiej materii nie wprowadzają. Zasadne jest więc określenie:

- trybu powoływania przewodniczącego, wiceprzewodniczącego (lub wiceprzewodniczących) komisji i minimalnych wymogów związanych ze statusem osób powołanych na te stanowiska (np. obowiązek posiadania stopnia doktora habilitowanego); prezydium komisji dyscyplinarnych może wskazać organ powołujący komisję (senat) lub też może to być wybór dokonany przez samą komisję. Autonomię komisji w praktyce może podkreślić wariant drugi, tj. wybór prezydium bezpośrednio przez członków komisji. Istotne jest natomiast określenie w statucie, ilu należy wybrać zastępców przewodniczącego (przy dużych uczelniach proponuje się więcej niż jednego zastępcę przewodniczącego). Trudno jest

natomiast sformułować jednolite w skali różnych typów uczelni minimalne wymogi związane ze statusem osób powołanych na te stanowiska (np. obowiązek posiadania tytułu naukowego lub określonego stopnia naukowego). Liczba komisji w połączeniu z innymi obowiązkami organizacyjnymi w mniejszych uczelniach może znacząco ograniczyć grupę potencjalnych kandydatów np. ze stopniem minimum doktora habilitowanego. Czym innym jest natomiast wymóg posiadania tytułu naukowego czy też stopnia naukowego doktora habilitowanego przez przewodniczącego (i zastępcę przewodniczącego) komisji, co należy wskazać jako rozwiązanie rekomendowane;

- kwestii związanych z zastępowaniem przewodniczącego. W pierwszej kolejności należy określić sytuacje, które będą wymagały zastępstwa. Bez wątplenia za taką należy uznać chorobę dokumentowaną zwolnieniem lekarskim. Ponadto mówimy o licznej grupie bardzo zróżnicowanych sytuacji, począwszy od urlopu, a skończywszy na stażu naukowym czy kwerendzie zagranicznej. Przypadki te można określić jako „nieobecności w siedzibie uczelni”. Statut, powołując dwóch lub więcej zastępców przewodniczącego, powinien także określać kolejność zastępowania przewodniczącego w celu uniknięcia wątpliwości w praktyce. Dobrą praktyką, zaczerpniętą np. z jednostek samorządu terytorialnego, jest wskazanie pierwszego zastępcy;
- sposobu obsługi technicznej komisji, np. powołania sekretarzy komisji spośród nauczycieli akademickich niebędących jej członkami. Za obsługę komisji dyscyplinarnych mogą odpowiadać sekretarze będący pracownikami administracji uczelni lub też nauczycielami akademickimi. Możliwe jest także rozwiązanie hybrydowe. W zależności od typu oraz specyfiki uczelni zasadne jest więc pozostawienie tej kwestii w gestii rektora, który powinien powoływać sekretarzy komisji dyscyplinarnych na wniosek przewodniczących tychże komisji.

TRANSPARENTNOŚĆ I JAWNOŚĆ W DZIAŁANIU UCZELNI

Zagadnienia w zakresie transparentności i jawności w życiu uczelni są fakultatywną materią statutową. Wynika to z faktu, że znaczna część obowiązków informacyjnych jest uregulowana wprost w przepisach ustawy, co zostało wskazane powyżej. Jawność wewnętrzna, tj. jawność różnorodnych informacji w stosunku do członków wspólnoty uczelni, jest niezwykle istotna dla prawidłowego i sprawnego funkcjonowania uczelni. W związku z tym powstaje pytanie, czy już na poziomie statutu należy uregulować dodatkowe kwestie odnoszące się do jawności w życiu uczelni. Zasadne wydaje się rozważenie obowiązku udostępniania pracownikom uczelni (w ramach intranetu) najważniejszych dokumentów związanych z funkcjonowaniem uczelni, np. dotyczących spraw finansowych. Często dokumenty te są przekazywane członkom organów kolegialnych (np. senatu), więc ich udostępnienie wszystkim pracownikom w proponowany sposób nie wpływałoby na istotne zwiększenie obowiązków po stronie administracji uczelni.

Kluczowe regulacje dotyczące transparentności i jawności funkcjonowania instytucji publicznych wprowadziła Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1330 z późn. zm.). Uczelnie podlegają przytoczonej ustawie z uwagi na wykonywanie zadań publicznych i dysponowanie majątkiem publicznym. Wymogi te odnoszą się przede wszystkim do prowadzenia Biuletynu Informacji Publicznej oraz udostępniania informacji na wniosek.

Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wprowadza jednak regulacje szczegółowe odnoszące się do udostępniania informacji przez podmioty funkcjonujące w całym systemie szkolnictwa wyższego.

Ustawa nakłada na ściśle określone podmioty obowiązek publikowania konkretnych informacji, uznanych przez ustawodawcę za kluczowe w życiu uczelni. Do podmiotów tych można zaliczyć w szczególności uczelnię czy też Polską Komisję Akredytacyjną.

Zgodnie z nową ustawą uczelnia jest zobligowana do zamieszczania w Biuletynie Informacji Publicznej:

- 1) informacji o konkursach związanych z zatrudnieniem nauczycieli akademickich i ich wynikach (art. 119 ust. 3 PSWiN);
- 2) wysokości opłat za usługi edukacyjne pobierane od studentów (art. 80 ust. 5 PSWiN);

- 3) uchwały dotyczącej oceny programowej lub oceny kompleksowej Polskiej Komisji Akredytacyjnej wraz z uzasadnieniem (art. 247 ust. 1 PSWiN);
- 4) uchwały KEN w sprawie oceny będącej wynikiem ewaluacji – dotyczy uczelni prowadzących szkoły doktorskie (art. 262 ust. 8 PSWiN);
- 5) ogłoszenia o zamówieniu oraz o udzielaniu zamówienia z zakresu nauki, jeżeli jego wartość przekracza kwotę określoną w przepisach wykonawczych wydanych na podstawie art. 11 ust. 8 ustawy Prawo zamówień publicznych (art. 496 PSWiN);
- 6) aktów wewnętrznych uczelni i wybranych informacji związanych z procesem kształcenia, tj.:
 - a) statutu uczelni,
 - b) strategii uczelni,
 - c) regulaminu zarządzania prawami autorskimi, prawami pokrewnymi i prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji,
 - d) regulaminu korzystania z infrastruktury badawczej,
 - e) regulaminu studiów,
 - f) regulaminu świadczeń dla studentów,
 - g) zasad i trybu przyjmowania na studia,
 - h) programów studiów (art. 385 ust. 1 PSWiN);
- 7) aktów prawnych związanych z procesem kształcenia doktorantów (dotyczy uczelni prowadzących szkoły doktorskie), tj.:
 - a) zasad i trybu przyjmowania do szkoły doktorskiej,
 - b) regulaminu szkoły doktorskiej,
 - c) programu kształcenia w szkole doktorskiej,
 - d) uchwały, w której senat lub rada naukowa określi sposób postępowania w sprawie nadania stopnia doktora oraz określi wymagania lub dodatkowe warunki dopuszczenia do obrony,
 - e) uchwały, w której senat lub rada naukowa określi: szczegółowy tryb postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego, zasady ustalania wysokości opłaty za postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego oraz zwalniania z tej opłaty, sposób wyznaczania członków komisji habilitacyjnej (art. 358 ust. 2 PSWiN);
- 8) informacji w zakresie postępowań o nadanie stopni naukowych (o ile uczelnia posiada stosowne uprawnienia), w tym:
 - a) rozprawy doktorskiej będącej pracą pisemną wraz z jej streszczeniem albo opisu rozprawy doktorskiej niebędącej pracą pisemną i recenzji (art. 188 ust. 1 PSWiN);
 - b) wniosku osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego, informacji o składzie komisji habilitacyjnej, recenzji, uchwały zawierającej opinię w sprawie nadania stopnia wraz z uzasadnie-

niem oraz decyzji o nadaniu stopnia albo odmowie jego nadania (art. 222 ust. 1 PSWiN).

Podmiotem zobligowanym do zamieszczenia powyższych informacji w Biuletynie Informacji Publicznej jest uczelnia, a tym samym odpowiedzialność w tej mierze ponosi rektor, jako organ kierujący uczelnią, obowiązek ten zaś będzie realizowany zapewne przez właściwą komórkę administracji uczelni. W bardzo ciekawy sposób ujęto natomiast obowiązki informacyjne spoczywające na samorządzie studenckim i doktoranckim. Organy samorządu będą zobligowane do udostępnienia w Biuletynie Informacji Publicznej, nie rzadziej niż raz w roku akademickim, sprawozdania z rozdziału środków finansowych i rozliczenia tych środków (art. 110 ust. 5 PSWiN, art. 215 ust. 2 w zw. z art. 110 ust. 5 PSWiN). Publikacja następuje w BIP uczelni, a więc władze uczelni są zobligowane do urzeczywistnienia spełniania tego obowiązku, a więc od strony technicznej zamieszczenia ww. informacji przekazanej przez organy samorządu.

W części z przytoczonych sytuacji ustawa wprowadza nie tylko obowiązek publikacji informacji, ale także termin do realizacji tego obowiązku. Przykładowo, art. 358 PSWiN mówi o terminie 14 dni od dnia przyjęcia wewnętrznych aktów prawnych, a art. 188 ust. 1 PSWiN wprowadza obowiązek publikacji informacji w zakresie prowadzonego przewodu doktorskiego nie później niż 30 dni przed wyznaczonym dniem obrony rozprawy doktorskiej.

Warto podkreślić, że znaczna część przedstawionych powyżej informacji była publikowana przez uczelnie w Internecie, jednakże pojawiają się nowe informacje, które dotychczas bardzo trudno było znaleźć na stronach internetowych. Bez wątplenia kluczową kwestią będzie przejrzystość Biuletynu Informacji Publicznej przygotowanego tak, aby osoba zainteresowana mogła łatwo znaleźć poszczególne informacje.

Polska Komisja Akredytacyjna jest w świetle art. 247 ust. 1 PSWiN zobligowana do zamieszczania w Biuletynie Informacji Publicznej uchwały dotyczącej oceny programowej lub oceny kompleksowej wraz z uzasadnieniem oraz raportu zespołu oceniającego wraz ze stanowiskiem uczelni (w terminie 14 dni od dnia, w którym uchwała stała się ostateczna).

